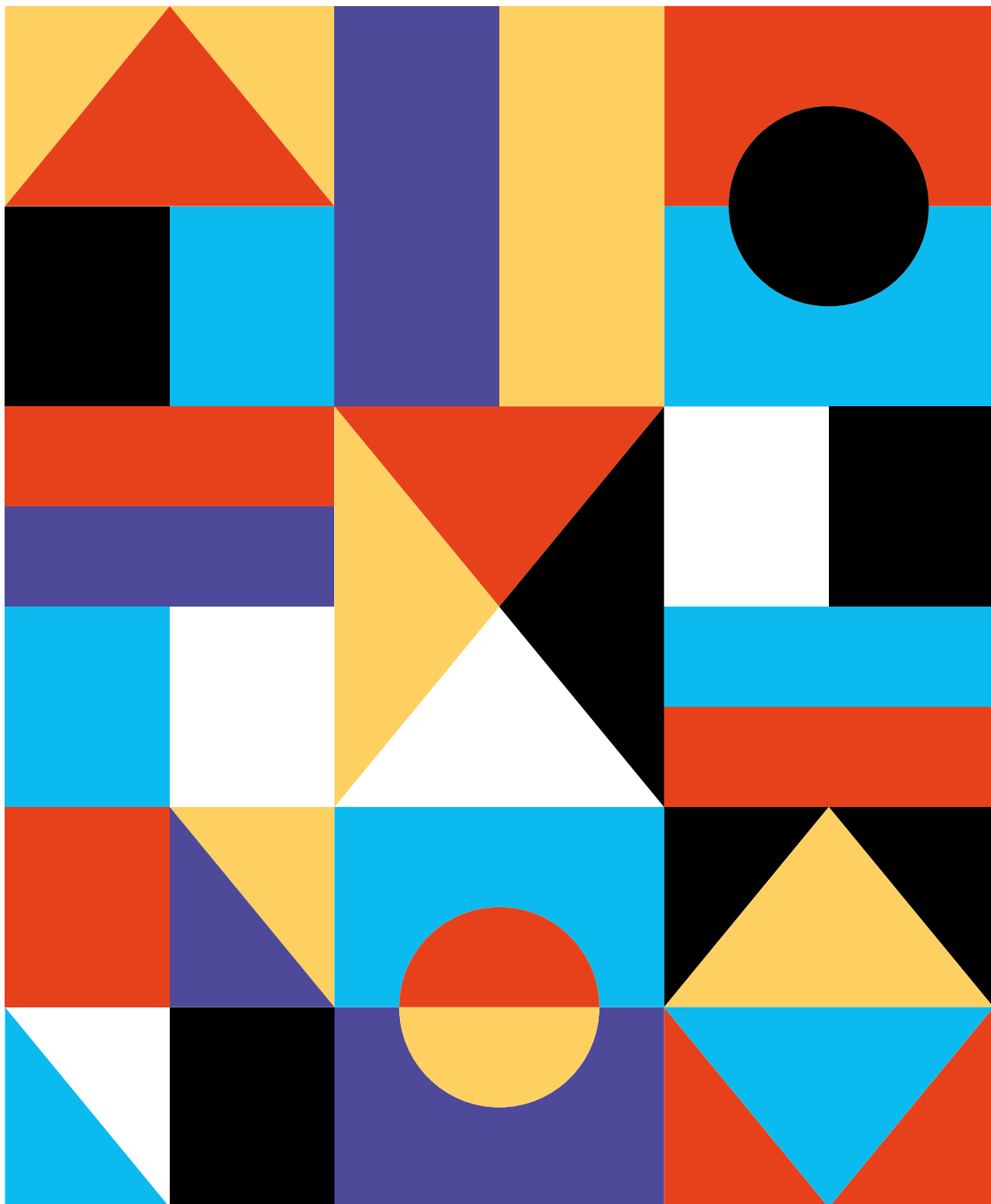

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA
rocagales.cat

Cooperació - Medi ambient - Benestar social

El somni que sorgeix una vegada i una altra és l'ideal cooperatiu

Editorial

ESCOLA COOPERATIVA: UNA BRÚIXOLA PER A LA VIDA I EL CONEIXEMENT

Maria Montessori deia que «la millor ensenyança és la que utilitza menys paraules per fer el que toca». Avui, l'ideari de la pedagoga italiana impregna les aules de l'escola cooperativa, i estimula els infants a aprendre per si mateixos i explorar, jugar, moure's i socialitzar-se d'acord amb les seves necessitats. La tasca del professorat és acompanyar-los, en lloc d'alliçonar o limitar-los els ritmes propis.

El pensament de pedagogs com Montessori són la matèria primera d'un model educatiu que aspira a donar eines a l'alumnat perquè participi, sigui crític i socialment responsable, en un context de desigualtats i canvis tecnològics. «No els eviteu als vostres fills les dificultats de la vida, ensenyeu-los més aviat a superar-les», en paraules del químic francès Louis Pasteur.

Aquest monogràfic pretén acostar-nos a l'univers de l'escola cooperativa, un moviment amb arrels sòlides i fèrtils en la pràctica de l'economia social. L'objectiu de l'escola cooperativa no només és revertir les bases d'una educació sustentada en la memorització i la producció d'individus al servei del mercat; sinó que té la ferma voluntat de construir una societat basada en els valors d'igualtat, equitat, honestetat, transparència, responsabilitat, integració i transformació social.

En aquest calidoscopi de mirades que Nexa ha reunit, coneixerem l'opinió de veus com Francesco Tonucci, Heike Freire o Jaume Funes, també d'experts que revelen les claus per assolir un aprenentatge innovador, inclusiu, humanista i divers, i experiències vives on el compromís dels equips docents i l'autogestió dels alumnes facilita l'adquisició i l'intercanvi de sabers. Es tracta d'un recull de testimonis que ens aferren a la convicció que qualsevol societat que vulgui ser democràtica ha de nodrir-se d'una escola activa, oberta, ecològica, dinàmica i plural.

EDUCACIÓ COOPERATIVA

3. EDITORIAL

**ESCOLA COOPERATIVA:
UNA BRÚIXOLA PER A LA VIDA
I EL CONEIXEMENT**

**32-35. PER UNA ESCOLA INCLUSIVA:
L'AULA COM A ESCENARI DE
LA DIVERSITAT**

David Vila Psicòleg educacional

**6-11. EL COOPERATIVISME
COM A VIA PER ABORDAR
LES NECESSITATS ACTUALS
EN L'EDUCACIÓ**

Elena Rovira Consultora,
supervisora i coach,
sòcia de Blaus Cooperativa

**36-39. COOPERATIVITZAR
LES AULES PER TRANSFORMAR
EL MODEL EDUCATIU**

David Cos President executiu de
l'Escola Sant Gervasi Cooperativa i
president de Creixen Educació

**12-17. ENTREVISTA
FRANCESCO TONNUCI**

Àlex Romaguera Periodista,
coordinador de la revista Nexe

**40-43. LA TECNOLOGIA DIGITAL
NO ÉS BONA NI DOLENTA,
PERÒ TAMPOC NEUTRAL**

Roger Olivella i Maria Seoane
Cofundadors de Sistema THEAD, SCCL

**18-23. LA FORMACIÓ EN
EL COOPERATIVISME I
L'ECONOMIA SOCIAL: UN
ITINERARI LLARG I FECUND**

Jordi Estivill Sociòleg, cooperativista,
membre de la XES i fundador del Grup
d'Estudis Socials i de RIPESS-Europa

**44-47. ENTREVISTA
HEIKE FREIRE**

Elena Rovira Consultora,
supervisora i coach,
sòcia de Blaus Cooperativa

**24-27. COOPERATIVISME A
LES AULES: UNA MIRADA
RETROSPECTIVA**

Júlia Gamissans Periodista

**48-49. COOPERATIVES DE
JOVES: UN CAMÍ INNOVADOR
CAP A L'EMPREDORIA**

Raimon Carreras Director
de l'Escola Lliure el Sol

**28-31. ENTREVISTA
MARTA REBOLLAR**

Anaïs Barnolas Periodista
i gestora cultural

**50-53. BENESTAR EMOCIONAL
I COMUNITAT EDUCATIVA:
CREANT UN NOU RELAT**

Sol Abejón Historiadora, facilitadora i
treballadora de Fil a l'agulla, SCCL

**54-57. CLASSES D'ECONOMIA:
QUÈ ENSENYEM A LA CANALLA?**

Lola Catalan Periodista

**58-61. L'EDUCACIÓ COMUNITÀRIA,
EN TEMPS ACTUALS I A
OCCIDENT**

Irene Moulas Psicòloga social
comunitària, sòcia d'Etcèteres, SCCL

**62-63. QUAN L'ECONOMIA SOCIAL
ES PRACTICA A LES AULES**

Laura Pérez Responsable de projectes
de la Barabara Educació, SCCL

64-65. ALUMNESCOOP

Pau Lobato Periodista, responsable
de Comunicació de L'Apòstrof, SCC

**66-67. ENTREVISTA
ANNA GARRIGÓ**

Àlex Romaguera Periodista,
coordinador de la revista Nexe

**68-69. EL ROURE: CRÒNICA
PERSONAL D'UNA COMUNITAT
ESCOLAR COOPERATIVA**

Begoña González Assessora
i formadora en Educació Viva.
Experiencia educativa El Roure, SCCL

**70-71. UNA FUNDICIÓ PER CREAR
I TRANSFORMAR ELS BARRIS**

Joan Bernà Periodista i polítolèg,
vinculat a diversos projectes
comunitaris de Barcelona

**72-73. L'ESCOLETA DEL MAS:
CONÈIXER L'ALTRE PER
ENTENDRE'S UN MATEIX**

Maria Freixas i Alió Mestra

**74-75. AULA D'IDIOMES:
PEDAGOGIA CRÍTICA PER
QÜESTIONAR-HO TOT**

Irene Cumplido Gavalda Periodista
i professora de català i anglès

**76-79. FLORIDA GRUP EDUCATIU:
EMPRENENT A TRAVÉS DEL
COOPERATIVISME**

Dídac Delcan Albors Educador
social, coordinador i escriptor del
blog 'Territori Educatiu', de la Unió
de Cooperatives d'Ensenyament
Valencianes (UCEV)

**80-81. CRIANÇA CONSCIENT
EN LA PRIMERA INFÀNCIA**

Laura Saula Periodista i escriptora

**82-85. ENTREVISTA
JAUME FUNES**

Àlex Romaguera Periodista,
coordinador de la revista Nexe

**86-89. TRES PROJECTES
PER TRES PAÏSOS: L'EDUCACIÓ
COM A EFECTE DISRUPTIU**

Redacció Nexe

**90-93. 10 LECTURES AL
VOLTANT DE L'EDUCACIÓ**

David Álvarez Redactor,
soci de Blaus Cooperativa

EL COOPERATIVISME

com a via per abordar les necessitats actuals en l'educació

*En el cooperativisme, trobem la nostra veu i
el nostre poder enmig de l'adversitat*
Aleksandra Kollontai, política i feminista

En un món incert i canviant, on hem d'educar i formar persones que no saben del tot quins reptes hauran d'afrontar com a societat o que faran feines que en l'actualitat es desconeixen, la formació en valors pren una especial rellevància. Les escoles cooperatives, les cooperatives de formació en el lleure i les que es dediquen a aspectes diversos de l'educació i l'ensenyament, se situen en un punt de partida privilegiat per transmetre els valors humanistes i cooperatius tan necessaris. Com podem acompanyar infants i joves en el seu camí de construcció personal, per tal que comptin amb les millors eines per sortir-se'n?

Text: Elena Rovira

Al llarg del temps, el cooperativisme s'ha adaptat als reptes que requeria la societat en els camps de la formació i l'educació. Ha proposat alternatives per omplir el buit que no cobrien les estructures convencionals o per donar resposta a escenaris despòtics que donaven poc marge al moviment associatiu i cooperatiu. Des del primer terç del segle XIX, fins a la Guerra Civil els moviments cooperativistes i associatius obrers van fomentar la formació com a mecanisme d'aprenentatge per a l'accés al coneixement de les classes oprimides i van crear economia des de l'ajuda mútua i la solidaritat.

L'educació cooperativa se centra en el desenvolupament de les persones i en les necessitats col·lectives, i s'estructura sobre els pilars de l'autoorganització, la presa de decisions horitzontals i l'ajuda mútua. La força del grup és més que la suma de les persones. Treballar en grup vol dir crear espais d'igualtat d'oportunitats on existir, pensar i fer feina de manera coherent amb els valors humanistes, com la solidaritat, l'equitat, la cura i la sostenibilitat ambiental, econòmica i social. Tot el que envolta l'educació és una oportunitat per transmetre els principis cooperatius, com es fomenta l'aprenentatge i acompanyament de les persones al transcurs de la vida, com s'organitza l'escola, com s'estructuren les relacions entre els professionals i les famílies, com es teixeixen complicitats amb els recursos, persones i entitats de l'entorn, com es prenen les decisions i com cadascú pren compromís i responsabilitat amb la comunitat educativa.

En el nostre territori, durant els anys seixanta i setanta, l'escola cooperativa va tenir protagonisme per ser un model educatiu alternatiu a l'imposat pel règim. Grups de famílies i de mestres se la van jugar autoorganitzant-se per proposar una educació laica, catalana, progressista i activa. Llavors va néixer la Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya (FECEC), l'actual EscolesCoop.

Moltes d'aquelles escoles van culminar la lluita a mitjans dels anys vuitanta, complint la finalitat d'estendre aquest model com a proposta per a l'escola pública. Però d'altres van continuar sent cooperatives perquè consideraven que el principi d'autogestió era fonamental per conservar l'essència dels respectius projectes educatius. Algunes s'han mantingut fins al dia d'avui, altres han desaparegut i també se n'han creat de noves, en diferents formes cooperativistes: de treball (formades per mestres), de consum (de famílies) o integrals (de mestres i famílies). Encara que siguin un model minoritari, entre el model d'escoles concertades i la vocació de servei públic, el fet cooperatiu és prou rellevant.

Però, quin sentit té l'educació cooperativa avui dia?

APRENDRE A VIURE EN UN MÓN INESTABLE

Vivim en un món d'entorns VICA: volàtils, de canvis sobtats i efímers; incerts, és difícil de preveure resultats; complexos, de múltiples interconnexions, factors d'influència i variables que conformen la super-

posició de sistemes; i tot plegat, ens genera un estat ambigu, un sentit confús, de viure en un món erràtic i ple de dubtes.

VICA és un terme que va començar a utilitzar l'exèrcit estatunidenc als anys noranta amb el seu acrònim en anglès, VUCA. Fa basarda fer ús d'un terme d'arrel militar en aquest article, però és potser un dels conceptes que més s'han fet servir —només cal navegar per internet— per descriure i comprendre com funciona actualment el món. VICA fa referència a la teoria que el sociòleg i filòsof Zygmunt Bauman va anar gestant durant els anys vuitanta, que va recollir en la seva obra *Modernitat líquida* (2000)¹ i va desenvolupar durant els noranta i tombant del segle XX².

Bauman va definir aquest moment de la història en què desapareixen les societats sòlides, predicibles i estanques, com els matrimonis per sempre, la feina per a tota la vida, fer carrera i treballar del que s'ha estudiat... Les institucions deixen de tenir un rol protector. En contraposició, el món postmodern és canviant, frenètic, vertiginós, està en constant transformació i resulta esgotador. Així, és impossible tenir el control dels resultats, com a efecte d'estar constantment immersos en una societat inestable, interconnectada i digital. Tot allò que s'ha tardat anys a construir pot ensorrar-se com un castell de cartes de la nit al dia.

Davant de la inestabilitat i la incertesa, les organitzacions es veuen obligades a canviar, fet que les posa en una situació incòmoda. Malauradament, les que es mantindran seran les que sàpiguen navegar i adaptar-se en panorames convulsos. El repte, doncs, és sobreviure i desenvolupar maneres de ser i estar saludables. I l'èxit en aquesta navegació —èxit no només sota criteris econòmics, sinó com espais generadors de benestar—, implica canviar la manera de liderar projectes, incorporant la incertesa com a base de treball i amb la immersió en processos d'aprenentatge constant. Ja no n'hi ha prou amb aprendre una manera de fer, tenir un títol o dedicar-se a un tema específic durant tota la vida laboral, sinó que requereix entrar en el paradigma de la revisió i l'aprenentatge continuat per saber encarar les noves realitats emergents.

L'educació s'enfronta constantment a aquesta situació. N'és un exemple l'acollida de nous alumnes a la meitat del curs. Aquesta matrícula viva és un sobreesforç tant per als docents com per a la resta de l'alumnat. Quan entra una persona nova, el sistema canvia, apareixen noves atencions i relacions que poden trastocar el grup quan ja podria considerar-se estable i consolidat.

Però alhora, com a societat, és necessari acollir les persones novingudes, que poden venir de contextos traumàtics i necessiten més atenció i dedicació. La situació descrita és força freqüent i no només afecta el professorat i els companys i les companyes; hi intervenen

altres professionals, serveis, programes, institucions, etc. Pair i canalitzar noves situacions necessita temps i aquest és limitat dins l'aula.

Aquest paradigma organitzatiu, provocat per entorns VICA, exigeix desenvolupar equips capaços de transitar per la incomoditat del no-saber i teixir llaços de confiança entre les persones de diferents professions. La dimensió humana, el diàleg, la comunicació i les relacions entre persones, són fonamentals per fer-hi front i generar espais de benestar, eficaços i gratificants.

AVÍS PER A LA NAVEGACIÓ

A l'escola sovint se li adjudica el paper de donar resposta a reptes que, en realitat, són d'escala global. Han de saber oferir eines per a la gestió emocional, la sostenibilitat, la convivència, les violències, els reptes tecnològics; han d'atendre la complexitat dins l'aula, la diversitat de famílies... i un llarg etcètera. Però l'escola no és l'única institució que hi juga un paper important. Tampoc és d'estranyar l'alt grau d'estrès i esgotament que es respira en els equips docents, que reben aquesta càrrega sense el coixí institucional ni el reconeixement social adequat.

Davant dels entorns VICA, hi ha tres focus on el centre educatiu podria posar atenció: a) amb quins suports compta, b) quins coneixements transmet i quin impacte té sobre l'alumnat i c) com s'organitzen els equips educatius o més aviat, com s'autoorganitzen. Fem una pinzellada en cadascun d'aquests punts:

En primer lloc, l'escola no hauria de sentir-se sola en aquesta comesa. Els reptes estructurals i globals ens afecten com a societat i, com a tal, s'han d'afrontar amb treball en comú i en xarxa amb tots els agents fora de l'aula, sigui des de les famílies que formen part de la comunitat educativa, xarxes veïnals i associatives, o estaments administratius i empresarials.

La intercooperació i la transversalitat són eixos fonamentals per enfortir les comunitats i treballar plegades des del local, qüestions que ens interpel·len de manera global. L'exemple citat sobre l'acollida de persones novingudes, inevitablement posa a diferents agents en una situació incòmoda, complexa, però que poden abordar des d'un altre angle. Aquest és un simple titular, però cal ser conscients que darrere hi ha un debat intens sobre responsabilitats, deures i tasques en la política.

En segon lloc, molts entorns educatius apliquen projectes innovadors que pretenen que l'alumnat sigui resolutiu en contextos canviants, volàtils, d'hiperconnexió i sobre informació, i alhora, siguin prou creatius per adaptar-se a aquesta diversitat i inestabilitat. En sectors educatius, cada vegada pren més sentit formar per a l'adquisició de competències toves: l'anomenat

aprendre a aprendre, saber on trobar i discernir la informació, adquirir eines comunicatives, d'empatia, de treball en equip... En aquest sentit, les cooperatives d'alumnes són un bon exemple de com acompanyar els infants i joves en el descobriment de la vida, més enllà de les matèries curriculars.

I, en tercer lloc, els entorns VICA també afecten les organitzacions internament i les més resolutives són precisament les que estan construïdes per persones i equips capaços d'adaptar-se. Alguns estudis sobre desenvolupament d'organitzacions³, les descriuen de la següent manera: «les persones i equips capaços d'adaptar-se a l'entorn són de ments obertes, de perfils variats, amb una missió clara i uns valors sòlids que perduren en el temps. Equips que treballen amb previsió, que s'atreveixen a pronosticar diferents escenaris de futur basats en dades i experiència, per poder-se anticipar als fets. Equips sense por a atrevir-se i a intentar pronosticar i planificar nous reptes. Sense por a viure en un entorn d'incertesa».

Altres autors⁴ posen l'accent en la cohesió de l'equip, perquè juntes poden tenir més força i impacte: persones que saben canviar de xip i no temen transitar per zones de no confort, tenen compromís vers el treball i l'organització i funcionen amb estructures

horitzontals i participatives. En l'emprenedoria i el colideratge en un entorn VICA ja no serveix l'«ordeno i mano», sinó que es requereix cinc habilitats: creativitat, convergència, cocreació, comprensió i compromís.

Les persones líders tenen la necessitat de comptar amb la reflexió i sabers de l'equip, complementar-se, reconèixer els mèrits i generar espais organitzatius que permetin l'intercanvi d'idees, la creativitat i, en definitiva, la innovació. L'error seria quedar-se amb una font d'aprenentatge i per aprendre calen moments de reflexió sobre allò que s'està fent i com s'està fent.

QUÈ PODEM APRENDRE DEL COOPERATIVISME?

Les competències associades a navegar per entorns VICA no estan gaire lluny dels principis humanistes del cooperativisme. Els següents titulars⁵ mostren els condicionants i els factors clau per contrarestar els entorns VICA:

«Cal ser flexibles per tenir més marge als canvis i que ens permeti reajustar els nostres plans en un entorn volàtil»: la flexibilitat permet mantenir la ment oberta per trobar un enfocament nou o diferent, i adaptar-se gairebé a mida a les realitats que cada centre ha de gestionar, internament i extern.

«La presa de decisió individual ha de passar a la presa de decisió en equip»: el treball en grup i el sentit de la col·lectivitat per sobre de les visions i decisions individuals. Envoltar-se d'equips multidisciplinaris, intercooperar i fomentar la relació d'experiències diverses que permetin accedir a un coneixement variat i valorar cada situació des de diferents punts de vista.

«Tenir clara la visió i els valors ajuda a posar límits, línies vermelles que no hem de creuar o explorar nous camins»: mantenir-se fidels a uns principis i valors permet seguir avançant en futurs ambigus. Podem aprendre de la prova i de l'error o confiar en l'experiència i la intuïció per atrevir-se a innovar.

«Hem de ser capaces de pronosticar escenaris futurs, entrenar-nos a fer prospectiva perquè quan arribin, puguem avançar-nos a la crisi i actuar ràpidament»: l'ús de la informació, l'experiència pròpia i els equips multidisciplinaris ajuden a realitzar un bon diagnòstic de les situacions i preveure diferents escenaris, així com manejar dades concretes que permetin treballar en prospectiva. Els entorns VICA no permeten assegurar el resultat, però sí processar l'acostament al millor escenari. Cal tenir valentia per verbalitzar i encarar-se a la pitjor de les situacions futures per tenir marge de reacció.

Una de les aportacions del cooperativisme al món educatiu és que la clau de l'adaptació rau en equips

que cuiden i que practiquen la cura com a eix central de desenvolupament de l'organització. Als centres educatius, és igual d'important exercir-ho amb l'alumnat com amb el professorat per establir relacions saludables. El temps dedicat a l'assessorament, orientació, supervisió i facilitació d'equips, obre possibilitats perquè les persones s'apoderin i participin en la recerca de solucions. Pràctiques poderoses per resoldre conflictes i tensions laborals i tendir a organitzacions amb relacions saludables⁶.

L'experiència del cooperativisme ens dona respostes per enfrontar la incertesa que provoca els temps líquids. Les organitzacions cooperativistes, siguin escoles formals, escoles vives, escoles de bosc i tots aquells projectes que treballen l'educació no formal en espais d'ajuda i vida comunitària, tenen molt a aportar davant dels reptes actuals i futurs, per aconseguir una societat més humana en la forma de fer i de ser.

Potser ens podem veure reflectits en aquells moviments obrers de fa gairebé dos segles que van creure en la força del grup, la presa de decisions horitzontal i l'ajuda mútua per enfrontar-se als grans reptes que ens brinda la història. Tal com diu el proverbi africà, lema de les escoles cooperatives: si vols arribar de pressa ves sol, però si vols arribar lluny ves acompanyat.—*

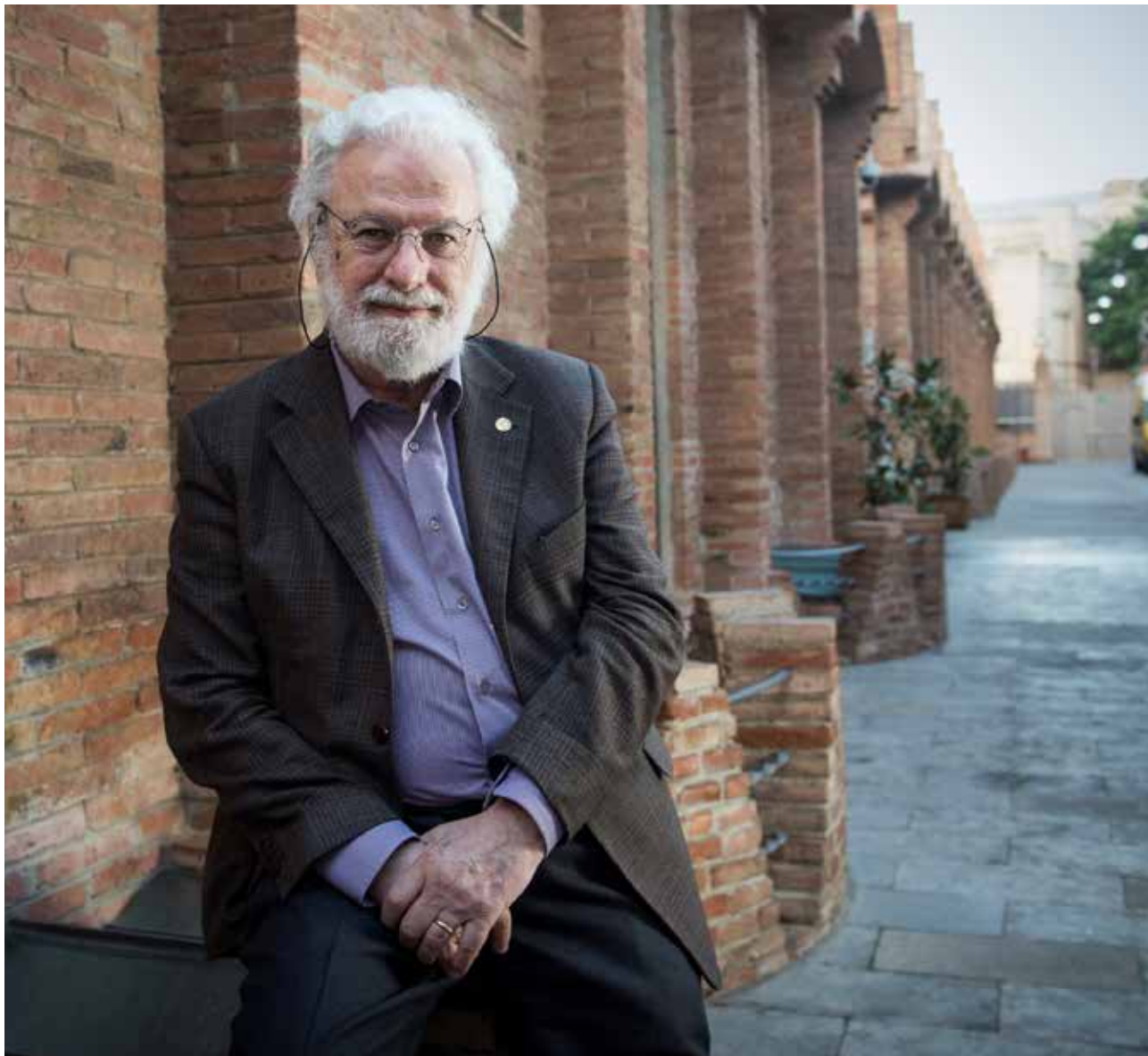
Fotos: Rosa Pastor

1. Bauman, Z. Modernitat líquida (2000).
2. Bauman, Z. Amor líquid (2003) Vida líquida (2005) Temps líquids (2006)
3. Gimeno, J. ¿Qué habilidades necesitamos para enfrentarnos a un entorno VUCA? ENEAS Magazine (2016)
4. Bautista, JM. Liderazgo VICA: Cómo liderar en un contexto de volatilidad, incertidumbre, complejidad y ambigüedad Ed. SM (2021)
5. Gimeno, J. ¿Qué habilidades necesitamos para enfrentarnos a un entorno VUCA? ENEAS Magazine (2016)
6. Hernández Aristu, J. Pensar con el corazón, actuar comunicativamente. Asesoramiento social para profesionales que ayudan. Ed. Eunat (2019)

FRANCESCO TONNUCI

«L'escola ha de ser
un espai de cooperació,
on els infants aprenguin a viure»

Als vuitanta-tres anys, Francesco Tonucci continua estudiant fórmules perquè els infants siguin atesos adequadament, sobre la base que la seva sensibilitat i capacitat d'autoregular-se contribueix a construir una societat més pacífica i solidària. La seva tesi, que confereix un paper regulador i central a la mainada, va desgranant-se d'ençà que va escriure *La ciutat dels infants* (1991) i antologies tan importants com *Quan els infants diuen PROU!*, o *Benvingut, Joan. Cartes a un nen que ha de néixer*, les quals han donat peu als camins escolars, el Parlament dels infants, els consells urbans i altres iniciatives que han obligat a repensar la funció de la família, l'escola i la ciutat. Deixeble de Maria Montessori, Gianni Rodari i altres pedagogs italians de referència, l'actual investigador al Consell Nacional de Recerca italià en l'àrea de psicologia i cognició aposta per implementar un nou model educatiu en què els infants trobin eines participatives amb què experimentar les seves capacitats i llaurar el seu futur. L'aportació de Tonucci, conegut per les seves vinyetes amb el sobrenom de Faro, suposa tota una disrupció en l'àmbit de l'ensenyament i, per extensió, en el conjunt d'agents públics i institucionals, als quals insta a «adoptar la infància com a paràmetre ambiental i de sostenibilitat».

Text: Àlex Romaguera

El 1991, ara fa trenta-dos anys, vas impulsar el projecte internacional «La ciutat dels infants», on proposaves un canvi de paradigma a fi que la mainada pogués participar en la vida comunitària en les mateixes condicions que la resta d'individus. Quin balanç en fas?

El projecte ha crescut, sobretot en contextos de crisi en els quals s'ha posat de manifest que les ciutats estan pensades per satisfer una minoria, mentre que la majoria se sent perjudicada i en general viu malament. En aquest sentit, els infants ens permeten saber quines coses no funcionen, perquè, a diferència de nosaltres, ells són capaços de dir «el Rei va despullat». Malauradament, a excepció de poques experiències de renovació pedagògica i del moviment cooperatiu, l'escola actual no és receptiva ni integra aquest missatge.

Vols dir que l'escola té en compte què expliquen els infants?

A partir dels sis anys, els infants saben expressar-se i comunicar perfectament els seus sentiments i inquietuds, al marge de si tenen alguna discapacitat o no.

Però quan entren a l'aula, han de callar i esperar les instruccions del professor perquè el que hagin de dir no es considera vàlid.

Què podem aprendre dels infants?

Ens donen senyals per construir un món millor. En canvi, l'escola veu normal que s'avorreixin, la qual cosa va en la direcció contrària del que s'espera d'ella. Pitjor encara: és un plantejament contrari a la legalitat. I amb aquesta afirmació no pretenc contraposar una teoria pedagògica a una altra, sinó recordar que la Constitució espanyola de 1978 estableix, en el primer paràgraf de l'article 27, que l'escola tindrà per objecte la plena realització de cada individu. I el mateix diu la Convenció dels Drets dels Infants, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides a finals de 1989.

Quina importància té aquest tractat?

És equiparable a una llei d'alt nivell jurídic, de manera que els països que l'han subscrit —gairebé tots— tenen el deure d'aplicar-la. El seu valor radica en considerar els

infants com a ciutadans de ple dret. I així queda reflectit a l'article 29, que exhorta l'administració a fer que l'educació faciliti que els infants desenvolupin el màxim les seves aptituds; l'article 12, que insta a escoltar i atendre les seves opinions, o els articles 15 i 31, que al·ludeixen al dret que tenen a reunir-se i jugar.

Aquestes disposicions contradiuen l'esquema metodològic vigent?

Sí, perquè els docents preparen deures homogenis per a un alumnat que, per definició, és heterogeni. A més, quan els infants entren a l'escola, se'ls col·loca davant el mestre perquè memoritzin i repeteixin allò que els diu. Enfront d'aquest model, la Convenció no pretén defensar una escola mediocre, ni tampoc aquella en la qual l'important és que l'alumne assoleixi un resultat acadèmic suficient. Planteja una escola d'excel·lència on cada alumne creixi i sigui el millor en allò que més li agrada.

Ara com ara, només serveix els interessos productivistes de la societat on està inserida?

Si fos així, encara podria defensar-se. Però és fals, tots els alumnes que surten de l'escola han de reciclar-se, perquè no adquireixen les competències tècniques, literàries o artístiques necessàries per entrar en el mercat laboral. Només aquest fet ja revela l'immobilisme i hermetisme indiscutible de l'actual sistema escolar. Els deures en són un exemple: s'imposen com a forma d'avaluar les carències de l'alumne, no pas per detectar què li pot interessar. És evident que l'alumne ha de millorar les disciplines que més li costen. Però no han de suposar-li una condemna, perquè acabarà odiant l'escola, que al seu torn fracassarà en l'objectiu de garantir que l'infant s'ho passi bé aprenent. La solució és individualitzar l'educació i entendre que els autèntics protagonistes són els alumnes, no pas els professors, que han de limitar-se a afavorir el seu creixement.

L'escola hauria de proporcionar a la societat individus crítics, resilients i capaços de gestionar el seu propi futur?

Aquest és el repte. Però en línies generals no ho fa. En lloc de ser un vas comunicant amb la societat, s'ha convertit en una mena de guarderia on els pares deixen els fills perquè no estiguin sols al carrer. Passa el mateix amb les ludoteques i altres serveis ad hoc que s'habiliten amb la idea que s'esborgeixin amb alguna supervisió, quan per jugar no necessiten cap vigilància sinó espais on gaudir i ser autònoms.

Creiem que, si surten sols, estaran insegurs?

Tenim un concepte de seguretat associat a veure policia o càmeres de vigilància, quan la presència d'un infant a

la via pública ens mostra que l'entorn urbà és saludable perquè pot transitar-hi i interactuar. I això ens hauria de donar eines per construir una comunitat adequada al seu voltant, la qual cosa, de retruc, ens faria sentir més segurs. La doctora Maria Montessori s'hi referia quan afirmava que «el nen es fa sol i és ell qui construeix l'home».

Què en penses de les noves tecnologies?

En soc molt crític, ja que en general redueixen el nombre de paraules d'ús comú, bàsic perquè la persona desenvolupi el llenguatge, de manera que podem estar creant generacions amb una intel·ligència menor a la nostra. A banda que, com adverteixen els pediatres, si passen molta estona davant la pantalla, corren el risc de patir obesitat infantil.

Com s'hi pot posar remei?

En una ciutat irlandesa van aprovar que no es regalaria mòbils als menors de catorze anys, i fa poc alguns països han acordat prohibir aquests aparells en els centres educatius. Però compte, aquesta no és la millor solució; així no s'arriba enlloc. La clau és que surtin al carrer amb els amics i es relacionin amb l'entorn abans que amb el món virtual que els arriba a través dels mòbils. I això ja ho poden fer amb sis anys, que és l'edat a partir de la qual s'ha demostrat que els infants poden ser autosuficients. Una manera de fer-ho seria deixar-los anar a l'escola caminant.

Però cal que l'escola estigui a prop de casa...

Si la tenen a prop podran arribar-hi sense transport i interactuar amb les persones amb què es troben. En el projecte de «La ciutat dels infants» hi apostem fermament, i afegim les anomenades «botigues amigues» i altres mesures socials i urbanístiques que qualsevol alcalde hauria d'apreciar. És el cas de Pontevedra, una ciutat de 85.000 habitants, on els carrers s'han dissenyat perquè la gent convisqui entre ella i no amb els vehicles. L'experiència ha tingut tant d'èxit que no s'ha registrat cap accident de cotxe en els darrers dotze anys. Deixar sols els infants no és cap problema.

Com pot contribuir l'escola a generar aquesta societat més inclusiva i democràtica?

Amb bons mestres. Si no, estarà condemnada a reproduir el mètode de la lliçó, els llibres de text, els apunts i la repetició. Un esquema caduc que no il·lusiona els alumnes i que, per tant, no obté els resultats previstos. Els bons mestres poden fer que els infants se sentin contents i s'ho passin bé, però abans cal que la universitat els formi en l'escolta i en una manera diferent de plantejar l'educació, tal com preveu l'article 29 de la Convenció dels Drets dels Infants.

“L'aportació dels infants és bàsica perquè està exempta dels vicis consumistes i la cultura de la rapidesa. Caldria comptar més amb la seva implicació”

Quins països poden inspirar aquesta escola desitjable?

Finlàndia és un bon exemple. Allà no hi ha exàmens, els alumnes tenen menys hores lectives i la primària comença a partir dels set anys. També ha reduït dràsticament el ràtio d'alumnes per aula i ha augmentat els tallers. Una metodologia que ja aplicava el pedagog francès Célestin Freinet, involucrat en el moviment de l'Escola Nova i creador d'un mètode pedagògic propi, que després de la Primera Guerra Mundial va idear sistemes perquè els majors ajudessin els menors i viceversa. Així va convertir la classe en una mena de laboratori on les taules no estaven en fila davant del professor sinó disposades en rotllana. Una altra experiència és la de l'Escola de Barbiana (1954-1967) fundada per Lorenzo Milani, situada a Vicchio, un municipi pròxim a Florència, que va aconseguir que infants de diferents edats treballassin junts seguint criteris similars. Aquestes precedents haurien de servir perquè l'escola del demà estigui més preparada per pensar en els alumnes.

En què més es concretaria?

No imposaria l'aula com la referència bàsica, sinó espais on alumnes d'edats i condicions diverses podrien trobar-se i participar en una dinàmica que els estimulés a conèixer-se i exercir les seves aptituds i capacitats. Po-

drien començar treballant amb instruments científics, després entrar en una aula on el professor els llegís literatura, més tard aprendre música, per acabar fent un taller en què manipulessin colors. Així, la vida escolar no seria una estança en què l'infant passa la major part del temps assegut, sinó un viatge per llocs diferents que potenciaria el creixement i el desenvolupament.

Amb aquesta finalitat, els consells d'infants poden ser una bona eina?

Són útils, com també els Parlaments dels infants o els camins escolars, ja que ens permeten conèixer les seves necessitats. Hem d'entendre que l'aportació dels infants és bàsica perquè està exempta dels vicis consumistes i la cultura de la rapidesa. Per tant, totes les decisions que es prenguin haurien de comptar amb la seva implicació, ja que ens ajuden a millorar el nostre ambient i la nostra qualitat de vida, no només la seva.

Exercitant els valors cooperatius, els farem ciutadans més justos i solidaris?

Per descomptat. L'escola ha de ser un espai de cooperació, on els infants no van a aprendre matèries, sinó a viure. Hem d'escoltar què volen i oferir-los el millor camí perquè progressin.—*

La formació en el cooperativisme i l'economia social

UN ITINERARI LLARG I FECUND

De tots els esforços impulsats els darrers segles pel moviment associatiu i cooperatiu dels Països Catalans, hem d'assenyalar aquelles fites, esdeveniments i figures que han contribuït de manera més decisiva en l'àmbit de la formació.

Text: Jordi Estivill

Entre els pioners del cooperativisme i les primeres societats de socors mutus trobem una barreja de republicanisme federalista, de posicions influïdes pels socialistes utòpics francesos, i d'un catalanisme associatiu popular. En el marc d'aquestes iniciatives neix l'interès per la formació. Així queda reflectit a la revista *El Vapor*, publicada a Barcelona els anys trenta del segle XIX, que va difondre els articles dels teòrics francesos Fourier i Saint-Simon que buscaven línies de treball i instrucció per combatre la voluntat del poder de mantenir bona part de la població en la ignorància.

També, en els escrits d'Abdó Terrades, Narcís Monturiol, Joan Tutau, Josep Roca i Galès, Baldomer Lostau i Antoni Gusart, es veu una clara intenció formativa que es manifesta de diverses maneres: en la voluntat d'autoaprenentatge; en la indignació davant la ignorància a la qual es veu sotmès el poble; en el desig d'innovació professional i tecnològica; en les propostes organitzatives que implicaven certs coneixements econòmics, tècnics i culturals; i en els textos que escrivien per a *La Fraternidad*, *El Obrero* i altres publicacions. Revistes on els autors expressaven les seves opinions alhora que testimoniaven les seves arriscades vides. Cal recordar que tots eren d'extracció popular, més o menys autodidactes i amb vides agitada en què abundaven períodes d'empresonament, clandestinitat o exili.

Terrades, Monturiol, Roca i Galès, Lostau, i Gusart compartien la lluita contra un sistema despòtic que no donava marge al moviment associatiu i en què l'Estat només va deixar com a esclatxa l'ordre de 28 de febrer de 1839, que va permetre la constitució de societats de

socors mutus. Quatre anys més tard, però, la llibertat d'associació obrera era suprimida, i no es va recuperar fins al 1887, quan es va aprovar la primera llei d'associacions. No ha d'estranyar, doncs, que durant el segle XIX el dret d'associació fos una de les grans reivindicacions del moviment obrer: associar-se era bàsic per enfortir-se i crear propostes formatives.

Antoni Ignasi Cervera a la dècada dels quaranta del segle XIX també compartia aquesta preocupació. Nascut a Palma l'any 1825, la seva tradició fourierista i prudhomiana el va portar a col·laborar en periòdics com *El Amigo del País*, *El Ensayo*, *El Taller* o *La Voz del Pueblo*.

Cervera va escriure diferents llibres i, sota el pseudònim de Leandro Rubio, va impulsar El Taller, una societat de socors mutus de València, i després la Societat El Amigo del Pueblo, que segons ell havia de «fundar un sistema d'instrucció industrial que abraqués des de sales d'infància fins a escoles superiors». Aquesta societat també s'ocuparia de donar assistència a malalts, facilitar préstecs sense fiança ni interessos i comprar matèries primeres als artesans, de qui venia els seus productes. Així mateix, en col·laboració amb Pi i Margall, Cervera va fundar el 1846 la Escuela del Trabajador, un centre de cultura obrera on es van inscriure sis-cents treballadors adults, alguns professors d'universitat.

La importància de la Escuela del Trabajador rau en el seu caràcter primerenc i la seva polifuncionalitat, ja que aplegava sessions formatives, ajudes mútues, respostes econòmiques i activitats de propaganda i impremta. A més, era un moment en el qual s'estaven

forjant relacions ibèriques, ja que les reflexions de Cervera eren difoses per diversos autors i revistes portugueses que també propugnaven la formació obrera, el cooperativisme i el mutualisme.

**CAPACITAT ASSOCIATIVA I FORMACIÓ
AL SEGLE XX**

La capacitat associativa dels Països Catalans és ben coneguda. Els estudis de Pere Solà i, els més recents, de Montserrat Duch, Ramon Arnabat i Xavier Ferré pel Principat; de Josepa Cucó pel País Valencià, i els de Manel Santana per les Illes Balears, mostren que, al llarg

del segle XIX i fins a la Guerra Civil, hi ha nombrosos casinos, ateneus, societats obreres, centres, cercles, casals i fonents. Però també cors, orfeons, bandes musicals, grups teatrals, biblioteques, seccions culturals i, sobretot, societats de socors mutus, cooperatives i sindicats. Tot un entramat associatiu que dona suport a iniciatives formatives i que, en si mateix, és un gresol d'aprenentatge col·lectiu.

A les Illes, trobem fins i tot casinos controlats per sectors conservadors i propensos a l'esbarjo que organitzaven activitats formatives. És el cas del Casino Balear o, en un altre sentit, l'escola que van crear els pescadors d'Alcúdia el 1922 on es feien cursos d'ense-

nyança professional. Dos anys més tard, s'inaugurava també la Casa del Poble de Palma, on es va fundar la societat Salut i Cultura, encarregada d'organitzar activitats instructives i culturals per al jovent.

Al País Valencià, a inicis de segle XX, el polític i jurista Leopoldo Palacios afirmava que «les nostres societats de consum creen escoles laiques, la qual cosa evidencia la compenetració entre el cooperativisme i l'educació». De tots els exemples, cal citar la Cooperativa Obrera d'Alcàsser, fundada a la dècada dels vuitanta del segle XIX per organitzar els socors mutus i que el 1911 esdevé cooperativa d'ensenyança; el Cercle Alzireny, una societat cooperativa d'instruc-

ció i esbarjo; i de resultes d'aquest, el Centre Instructiu Obrer i de Socors Mutus.

A més d'aquestes d'iniciatives lligades a l'escola laica i racionalista, el castellonenc jesuïta Antoni Vicent va impulsar un ampli moviment de cercles obrers a tot l'Estat espanyol en el marc de la renovació del pensament i l'acció social de l'església. Els cercles reunien patrons i obrers inspirats en el neogremialisme catòlic i l'evangelització dels treballadors. En aquests espais va sorgir un sistema de socors pels més desvalguts, a més d'algunes caixes d'estalvis i monts de pietat. Només l'any 1900, ja n'hi havia 32 en els 150 cercles, a part de 9 cooperatives.

GALERIA DE REFERENTS COOPERATIVISTES

**JOAN VENTOSA I ROIG
(1883-1961)**

Republicà catalanista, té una preocupació constant per la formació, a la qual dedica una part de la seva vida a Catalunya i en l'exili a Mèxic, sobretot quan treballa a la Direcció General d'Acció Social del Ministeri d'Instrucció. Divulga per tota l'Amèrica Llatina el model de les cooperatives escolars, especialment capacitades per disminuir l'obscurantisme i el caciquisme de les zones rurals, però també com un lloc productiu i de consum, de dinamització econòmica i de participació cívica d'estudiants, mestres i familiars. Ventosa propugnava la introducció dels ideals cooperatius en el sistema convencional d'ensenyança. L'any 1956 la UNESCO va publicar el seu llibre sobre les cooperatives escolars.

**ANDREU CORTINES JAUMOT
(1909-1989)**

Militant del Bloc Obrer i Camperol i del POUM, va projectar la seva capacitat formadora a partir de la secció de joves de la Cooperativa l'Andreuenc, i va aglutinar joves d'altres cooperatives fins a constituir un grup d'enllaç el 1936. D'aquest grup, en va sortir la Unió de Joventuts Cooperatistes de Catalunya, que va organitzar xerrades i conferències, algunes excursions, va publicar un butlletí (*Tremp*) i tres llibres, un dels quals escrit pel mateix Cortines, fins que va declinar amb els Fets de Maig del 37 i la Guerra Civil. En tornar de l'exili, Andreu Cortines va continuar defensant els ideals cooperatius.

**ALBERT PÉREZ BARÓ
(1902-1989)**

Socialista «franc tirador» —com ell mateix es qualificava— pertanyia a la generació de Cortines i va participar en la cooperativa Teixidors a Mà, del barri de Gràcia de Barcelona, de la qual en va escriure la història. Precisament, la història del moviment cooperatiu va ser una de les seves vocacions, i així queda plasmat en els seus llibres, si bé on millor es manifesta és creant la Societat d'Estudis Cooperatius l'any 1952, en plena dictadura franquista. La seva finalitat era «crear noves generacions de militants cooperativistes». La Societat va ser suprimida onze mesos més tard, però, tot i això, Pérez Baró va tenir temps per publicar uns petits llibrets amb l'objectiu de formar «els nostres cooperadors pràctics».

**JOSEP CASTAÑO I COLOMER
(1931-2000)**

Democr cristià progressista, va començar la seva militància a l'Orientació Catòlica Professional del Dependent (OCPD) i a la Joventut Obrera Catòlica (JOC), a la qual va dedicar tres llibres. Ambdues organitzacions tenien com a eix vertebrador la formació. La primera tenia una escola de peritatge mercantil i va contribuir a crear cooperatives d'habitatge i de consum, mentre la segona, de matriu catòlica, va formar militants obrers d'acord amb la metodologia de mirar, jutjar i actuar. Castaño va donar cursos a institucions tan variades com Franciscalia, la Universitat Catalana d'Estiu i, durant el temps que va ser director de la Direcció General de Cooperatives, a la Fundació Roca i Galès.

La tasca instructiva d'aquests cercles va ser força important, ja que s'hi feien xerrades, conferències, classes diürnes i nocturnes, fins a l'extrem que algunes van donar peu a escoles on, a més de religió, també s'impartia gramàtica, dibuix, aritmètica i, en alguns casos, coneixements professionals.

En canvi, a Catalunya, aquests cercles no van tenir gaire pes perquè des dels anys cinquanta ja hi havia desenes d'ateneus i societats obreres de perfil progressista. Entre aquestes, els Cors de Clavé (1850), l'Ateneu Català de la Classe Obrera (1861) o els ateneus d'Igualada (1863), Sants, Manresa, Tarragona (1864) o Vilafranca (1885), on la formació juga un paper de primer ordre. En molts d'aquests ateneus, es van crear biblioteques i organitzar cursos i xerrades. També va influir que després de 1868 apareguessin a Catalunya nuclis de la Internacional que van ser espais molt preocupats per la formació.

La tercera raó per la qual els cercles eclesiàstics tampoc no van fer forat a Catalunya és per la peculiar formulació que el cristianisme social tenia arreu del país, separant-se del de la resta de l'Estat —n'és una mostra Acció Social Popular, creada el 1907 per un altre jesuïta, Gabriel Palau—, a banda que l'Església catòlica apareixia a ulls de les classes populars com aliada i justificadora dels poders constituïts. La revolta popular de 1909 ho va posar, una vegada més, de manifest.

Això explica que a la Catalunya d'inicis del segle XX, els principals esforços de renovació pedagògica passen per altres camins. Un dels més innovadors, sens dubte, va ser l'Escola Moderna de Francesc Ferrer i Guàrdia, sobre la qual la historiadora i militant anarquista Renée Lamberet va dir —referint-se al període 1908-1923— que «representava l'atenció que el moviment obrer va atorgar a les obres educatives des d'un caràcter republicà i anarquitzant». De fet, els seus antecedents es troben als anys seixanta del segle XIX, quan diferents moviments de lliurepensadors influenciats per la francmaçoneria, s'organitzen per contrarestar el domini de l'església en l'ensenyança. Això fa que, l'any 1885, hi hagués unes 50 escoles amb 2500 alumnes i, entre 1882 i 1896, se'n fundessin unes 70, amb 3000 estudiants.

La importància de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, malgrat durar de 1901 a 1909, radica en el fet que va trencar amb l'ensenyament clerical i dominant de l'època, una vegada Ferrer i Guàrdia va plantejar una formació que derivava dels principis llibertaris: integral (cos i esperit), activa (treballs manuals), mixta (nois i noies junts), en connexió amb la natura, sense premis ni càstigs, on l'aprenentatge és experimental i en què la llibertat, la cooperació i la solidaritat són les seves guies morals.

Tot aquest ideari es va desplegar en una editorial,

seixanta-dos números d'un butlletí divulgatiu, a banda d'excursions, sessions de teatre, xerrades i conferències. Malauradament, l'execució de Ferrer i Guàrdia al Castell de Montjuïc, després de la revolta popular de 1909, va acabar amb l'experiència de l'escola, si bé el seu llegat es va escampar arreu del món i es va convertir en un símbol de la lluita contra la intolerància.

ATENEUS, COOPERATIVISME I IMPULS INSTITUCIONAL

Una altra iniciativa digna de menció és l'Ateneu Enciclopèdic Popular, creat el 1902 per Francesc Layret, advocat defensor dels treballadors; Eladi Gardó, conegut cooperativista, i Josep Tubau. Una institució que va arribar a tenir 25.000 socis i que parlava d'assolir la millora física, intel·lectual i moral de la classe treballadora en el primer article dels seus estatuts. Així doncs, en una primera etapa va organitzar debats interns i campanyes cíviques de tota mena.

Tal com explica Pere Solà, l'Ateneu Enciclopèdic va oscil·lar durant la dictadura de Primo de Rivera i la República cap a posicions pròximes al marxisme i la formació dels militants, sense abandonar, però, els cursos més tècnics i les activitats excursionistes i esportives. En general, els estudis i la defensa del cooperativisme van ser molt presents a tots els ateneus, fet que els va convertir en focus de formació obrera i cooperativa.

No menys importants van ser les cooperatives de consum, de les quals a Barcelona se'n compten unes setanta l'any 1912, la majoria als barris populars. Així ho analitzen Marc Dalmau i Ivan Miró en el llibre *Les cooperatives obreres de Sants*, on expliquen com aquests projectes articulaven els lligams socials fonamentats en la reciprocitat. «Eren equipaments públics no estatals, autogestionats, dirigits a un consum auto-organitzat de les necessitats locals i on es coproduïa una subjectivitat que afavoria la solidificació de cert esperit comunitari».

Dalmau i Miró expliquen la capacitat de les cooperatives per aglutinar la gent del barri, que hi anava a comprar però també a passar l'estona, informar-se, discutir i organitzar-se. En transcendir així la seva funció d'aprovisionament, acabaven operant com a bar-casino-ateneu on es feien debats, tertúlies i altra mena d'actes culturals i recreatius, mentre eren un altaveu en defensa del dret a la cultura i la creació d'escoles i un aixopluc pels vaguistes represaliats; en definitiva, un focus de creació de la cultura obrera, d'educació i de reivindicacions populars.

En la mateixa línia que les cooperatives de consum, hem de referir-nos a l'associacionisme agrari, que des dels seus orígens a la fi del segle XIX, va tenir algunes especificitats. Tal com recorden els historiadors

Andreu Mayayo i Antoni Gavalda, el seu naixement cal cercar-lo en la Societat Agrícola de Valls, creada l'any 1888 i que combrega camperols anarcosindicalistes, republicans, federalistes, catalanistes i persones sense posicions ideològiques específiques.

A partir de la Societat, comencen a sorgir un ampli ventall de cooperatives que palesen el seu paper aglutinador de la vida popular i els interessos de la pagesia. S'ocupen de comprar i emmagatzemar productes per vendre'ls, organitzar l'ús col·lectiu d'adobs i maquinària, els serveis de crèdit, així com d'altres funcions de previsió social i de lleure. Igual que les cooperatives de consum, donaven feina a les persones aturades, atenien a la gent gran i més desvalguda, i promovien activitats instructives, culturals i d'oci.

Per acabar, entre les iniciatives formadores dirigides als obrers, mereix un especial apunt l'Escola del Treball, que té els seus precedents en les formacions als enginyers industrials que va promoure la Diputació de Barcelona el 1868. Una oferta acadèmica que va rebre

un nou impuls el 1914 a través de la Mancomunitat, que a banda de promoure el cooperativisme agrícola amb xerrades, cursets i manuals, va estendre les seves activitats a la majoria d'especialitzacions professionals.

L'any 1915 es van inscriure a l'Escola del Treball un total de 345 persones, i el 1920, any en què Rafael Campalans va passar a ser-ne el director, es van inscriure 783 estudiants. Campalans, socialista promotor de conferències científiques i humanistes, va crear des del Consell de Pedagogia uns cursos d'estiu destinats a la formació dels mestres, els quals van inspirar Rosa Sensat per relançar la seva iniciativa renovadora els anys seixanta. Finalment, en el marc d'aquestes temptatives d'autogovern, també es va fundar el Museu Social, que al seu torn va donar peu a la Càtedra d'Economia Social. Totes aquestes iniciatives han donat continuïtat i valor a l'aposta de múltiples sectors perquè la formació fos la pedra angular per a l'empoderament i la maduresa de les classes populars arreu dels Països Catalans.—*

Cooperativisme a les aules

UNA MIRADA RETROSPECTIVA

L'escola cooperativa d'avui no s'explica sense el compromís pedagògic que va tenir el Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana a les acaballes de la dictadura i, anys més tard, la FeCEC (actual EscolesCoop). Dos moviments progressistes que han fet emergir projectes educatius que, des de realitats ben dispars i a contracorrent del model econòmic del capital, aposten per transformar les aules en espais inclusius, democràtics i oberts al canvi social.

Text: Júlia Gamissans

Diu en que el futur es troba en l'educació. Que les aules són l'espai per somiar, on es posen les pinzellades del nou món que ha de venir. «Va ser una feina de molt compromís, d'idealisme i d'anar a contracorrent», explica Roser Colomer. Ella va ser mestra de l'escola l'Estel Guinardó, de Barcelona, que va néixer el 1971 com a cooperativa d'ensenyament amb l'objectiu de «recuperar les arrels de les escoles de la República, que eren laïques i posaven l'aprenentatge de la criatura al centre». El 1988 va passar a ser un centre educatiu públic.

L'Estel Guinardó es va constituir com a cooperativa gràcies a l'impuls dels pares que, segons Colomer, volien que els seus fills estudiessin en català; lluny, doncs, dels tentacles del feixisme de l'època. «Vam fer miracles perquè centres com el nostre sobrevisquessin durant els últims anys del franquisme. Tant és així que, quan venia la inspecció, amagàvem els materials i fingíem actuar amb la normalitat del moment», recorda la cooperativista.

La recuperació del català era una prioritat d'aquell moviment, com també ho era oferir una bona educació en clau humanista, llibertària, ecologista, i feminista, on l'alumnat estigués al centre del procés d'aprenentatge. L'Estel Guinardó, com la majoria de les escoles cooperatives que es van fundar als seixanta i setanta — unes 260 — van agrupar-se en el Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana (CEPEPC) amb la finalitat de convertir-se en centres públics. Així ho recorda Josep Maria López Fumat, expresident d'EscolesCoop, la Federació de Cooperatives d'Ensenyament Catala-

nes, nascuda el 1979: «El moviment cooperativista a les escoles es va introduir bàsicament per lluitar a favor del català i també per promoure els valors de l'Escola Nova (Decroly, Montessori, Freinet o Cousine)». La majoria dels centres d'aquest estil van sorgir a zones rurals. «Estaven en contacte amb la natura i seguien la filosofia d'aprendre tocant, a través de la llibertat i formant esperit crític», explica López Fumat, exdirector també de la Institució Montserrat, a Barcelona, una de les poques cooperatives d'ensenyament que sobrevisqué des de finals dels seixanta i que actualment té una línia educativa que va des de P3 fins a 4t d'ESO.

SER COOPERATIVISTA PER CRÉIXER

López Fumat lamenta que el CEPEPC va homogeneïtzar totes les escoles cooperatives que havien nascut fruit de l'idealisme, i va situar l'esperit crític dins d'una mateixa estructura: el sistema públic d'ensenyament. «Entrar a la pública va suposar renunciar a molts principis i vam haver d'exigir que tot el personal fos mestre, quan a moltíssimes escoles hi havia docents que no tenien la titulació oficial». Segons ell, això va fer que s'hi sumessin escoles deficitàries que necessitaven els recursos de l'administració per sobreviure.

A hores d'ara, en el territori català, hi ha una quarantena d'escoles cooperatives federades a EscolesCoop, la majoria de les quals es troben repartides per la demarcació de Barcelona i els seus voltants. En total, agrupen 17.000 alumnes, 5.500 socis i 1.900 professio-

nals. Segons López Fumat, «ara és molt difícil tenir el recorregut d'abans, perquè l'Estat et pot fer una escola enorme i amb molts recursos, de manera que cal molta inversió per part dels cooperativistes si realment desitgen oferir infraestructures del mateix nivell». L'exrepresentant d'EscolesCoop veu aquest desavantatge com un parany, en particular per aquells projectes incipients que busquen transformar la realitat i portar a les aules una economia basada en el poder de les relacions humanes i el valor catàrtic de compartir.

ACOSTAR L'ECONOMIA SOCIAL A L'AULA

Créixer d'acord amb els principis del cooperativisme i l'economia social i solidària des de la infantesa. Aquest és un dels propòsits que distingeix les escoles cooperatives de la resta: ser eines educatives on els alumnes experimentin, visquin i participin activament del projecte educatiu, la qual cosa implica que adquireixin els recursos i les aptituds necessàries per construir el seu futur personal i social. En definitiva, trobar l'ambient en què adquirir els valors essencials de l'economia social i solidària.

Un exemple d'aquest model és l'escola PAIDOS, situada a Sant Fruitós del Bages, que fa cinquanta anys que impulsa l'aprenentatge de les noves tecnologies, les llengües estrangeres, l'activitat esportiva i l'educació emocional. «Aquest 2023 hem assolit un dels objectius cabdals que ens havíem proposat: reconvertir l'escola en una àrea oberta i amb més zones lliures», afirma Josep Orive, president de la cooperativa PAIDOS i professor del centre.

Orive comenta que l'observació, sumada al dret a l'error i a la pràctica constant d'activar l'empatia, són alguns dels eixos que diferencien les escoles cooperatives de les altres. Per aquest motiu en el centre manresà se senten molt privilegiats d'haver inaugurat una gran àrea de cinc-cents metres quadrats que permetrà reforçar la innovació pedagògica i treballar el model cooperatiu.

Les obres de remodelació de l'escola PAIDOS també han inclòs l'adequació de l'edifici per construir un nou gimnàs i la renovació integral de la sala polivalent, que permetrà a les famílies venir a esmorzar abans que les criatures no comencin l'activitat escolar, explica l'equip docent.

Així és com PAIDOS, fundada el 1971 com a cooperativa d'ensenyament, s'esmerça per tirar endavant un projecte en el qual estan implicats tots els membres de la comunitat educativa, des del professorat fins a les famílies i l'alumnat. «Per a nosaltres, oferir a les criatures un aprenentatge cooperatiu és la millor manera d'educar, perquè a la vida diària necessites l'ajuda dels altres, i les decisions compartides són transcendents a l'hora de fer projectes nous», afirma el president de la cooperativa, per qui la triangulació entre els diferents actors que conformen l'escola és el motor que ha convertit PAIDOS en una experiència d'èxit.

L'EXPERIÈNCIA COM A BASE DE L'APRENTATGE

Josep Orive es mostra convençut que el model d'escola cooperativa facilita que l'alumnat es reguli, entengui els valors del cooperativisme i descobreixi noves

maneres de desenvolupar les activitats quotidianes. «Despertem el pensament crític, la consciència social i el desenvolupament de competències emocionals com a element essencial del creixement integral de la persona. També acompanyem el professorat per tal que afronti els reptes de cada dia i vegi l'escola com un referent davant qualsevol conflicte», assegura.

Fet i fet, és bo recordar que les cooperatives d'ensenyament van ser pioneres per recuperar la docència en llengua pròpia i una veu progressista en un sistema arcaic i franquista que no deixava espai a la inclusió ni, encara menys, a les competències emocionals. Malgrat el retrocés en l'ús social, el català ja no constitueix el node entorn del qual s'aixopluguen aquests projectes escolars nascuts de l'empenta col·lectiva. Si bé continua sent un tema cabdal a defensar, les escoles cooperatives es bolquen amb la resta d'aspectes pedagògics que proporcionen al moviment una filosofia concreta.

Un d'aquests aspectes és la coconstrucció, especialment valuosa en el model d'escola cooperativista, la qual consisteix a unir els vèrtexs del triangle (infants-adults, educadors-famílies i escola-entorn) de cara a assolir una escola de tothom i per a tothom. Ser cooperativista —insisteixen— és generar vincles i passions compartides, el que suposa poder crear el projecte educatiu que tots els integrants «somien».

Entre qui defensa aquest sistema trobem l'Elena

Martínez, una mestra jubilada que també va formar part del moviment de les escoles cooperativistes del franquisme tardà. Martínez comparteix amb Colomer aquesta mirada somiadora i utòpica que amaraven aquells projectes de les acaballes de la dictadura, dels quals recorda l'escola Patufet Sant Jordi de Barcelona. Un centre on ella va experimentar per primer cop la pedagogia dels racons a les aules. «Aleshores, era una pràctica molt pionera, i potser per això vaig voler transportar-la a l'escola pública durant la meua trajectòria. I és que sempre he pensat que ser un infant en aquells moments havia de ser meravellós», comenta l'antiga mestra, que rememora aquella època amb certa nostàlgia. «Teníem una il·lusió tremenda de fer-ho diferent, i lluitar contra la repressió a força de posar les emocions, l'art i l'autoexpressió al capdavant de tot», indica Elena Martínez, per qui «aleshores hi havia molt simbolisme, aprenentatge vivencial i ganes d'aprendre col·lectivament».

D'aquesta manera, sota el clam de recuperar la llibertat, és com les escoles cooperatives van esquinçar la nebulosa fosca de la repressió i van donar llum a una gran esperança: una escola inclusiva, diversa, en català i vivencial. D'aquestes iniciatives va néixer el moviment CEPEPC i més tard EscolesCoop, els quals han permès que les aules siguin accessibles a totes les criatures del territori i no només a uns pocs privilegiats.—*

MARTA REBOLLAR

«L'escola cooperativa té una gran capacitat
de gestió i això marca la diferència»

Vicepresidenta de la Confederació de Cooperatives de Catalunya, Marta Rebollar va ser escollida l'any 2022 nova presidenta d'EscolesCoop, la Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, la qual agrupa 40 centres, 6.000 socis, 1.800 treballadors i 18.000 alumnes. Un d'aquests centres cooperatius és l'escola Petit Món Felisa Bastida, de Castelldefels, de la qual aquesta mestra és directora des de fa vint-i-cinc anys.

Text: Anaïs Barnolas

Quin balanç fas d'aquest primer període al capdavant d'EscolesCoop?

La valoració és satisfactòria. Hem posat el focus en aconseguir que les escoles que formen part de la federació sentin que hi som i que promovem els valors del cooperativisme immersos en els nostres projectes educatius. Alhora, hem promogut activitats en les quals els infants i joves tenen el protagonisme. Volem tenir present la nostra missió d'educar i incidir amb activitats per l'alumnat dels centres que formen part d'EscolesCoop i alhora generar contingut d'interès per les escoles cooperatives de la federació.

De quina manera incideixen les cooperatives d'ensenyament en la transformació social?

Les sòcies de les escoles cooperatives ens organitzem a través de la democràcia interna que fomenta la participació activa. Les cooperatives eduquem i formem

l'alumnat perquè conegui el nostre model com a opció de futur; millorem les seves habilitats i oportunitats laborals. Els valors es propaguen més enllà de les escoles cooperatives i tenen un impacte en la cultura i en les actituds de la comunitat, ja que es promouen un enfocament més equitatiu i solidari en la societat. EscolesCoop fomentem que aquesta incidència sigui més notòria, som un altaveu per les escoles cooperatives. Obrim espais d'intercanvi, on parlar d'idees innovadores, exercim la intercooperació i fem activitats comunes, com els Jocs Cooperatius o els Jocs Florals.

En què consisteixen aquestes activitats?

Els Jocs Cooperatius són una jornada d'activitats esportives per a cinquè de primària, on els alumnes de les diferents escoles federades es barregen per formar els equips. Aquest 2023 els hem celebrat a la vora de la platja de Salou i hem superat el miler d'inscrits. En

el cas dels Jocs Florals convidem les cooperatives d'ensenyament perquè promoguin els valors cooperatius mitjançant la creació literària. Al capdavant, la funció d'EscolesCoop és ser un cor que bategui per a tothom.

Què diferencia les escoles cooperatives de la resta?

Primer de tot, el sentit d'equip. Entenem la rellevància de consensuar en grup les decisions, ja que això garanteix l'estabilitat del projecte. Amb tot, ser cooperativista implica un compromís vocacional, del qual els infants i joves s'impregnen a mesura que creixen.

El model de relació entre les persones que configuren l'equip és clau en aquest engranatge?

Sí, el nostre model és un referent per a la resta de la comunitat educativa. Explicar els nostres projectes educatius des de la primera persona del plural és el millor que podem oferir. L'escola va més enllà de l'estrictament curricular, es tracta de tot allò que fem col·lectivament i impregna tots els racons de la vida diària. I això forma part del nostre ser.

La gestió àgil també és una peça clau?

Sens dubte. Reinvertim els nostres ingressos en materials o recursos humans i tenim capacitat de gestió immediata i aquest fet marca la diferència. Tant és així que, en moments delicats, l'escola cooperativa ha demostrat una gran capacitat de reacció per continuar endavant.

Es pot desprendre, doncs, que tot i ser concertades, les escoles cooperatives tenen vocació d'escola pública?

Nosaltres som escoles concertades; estem classificades així pel Departament d'Educació de la Generalitat, de manera que un percentatge del nostre finançament és públic. A més, en tant que cooperatives, també depenem del Departament de Treball; aquesta relació doble ens enriqueix. El fet que siguem escoles concertades ens situa en un model de finançament concret. Tanmateix, aquest fet no defineix els nostres projectes educatius, les nostres decisions ni la mirada vers l'educació. EscolesCoop reforça els ideals democràtics, la implicació de les sòcies en els projectes, l'estabilitat dels equips i l'experiència com a valors afegits. Les nostres escoles són inclusives, tota la comunitat educativa hi pot participar, i tenen la voluntat d'oferir un bé públic i amb incidència social. El nostre discurs no va en detriment de la resta d'escoles; ans al contrari, fonamentem els nostres trets d'identitat en el respecte a la resta de centres educatius, de diferents titularitats, que miren endavant malgrat les dificultats i que s'alimenten de les virtuts de cada projecte.

En l'actual panorama educatiu, quin valor afegit aporteu?

Destacaria la transversalitat dels nostres projectes i l'au-

toorganització. Els nostres equips, quan es proposen parlar del canvi climàtic o dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, habiliten una línia específica entorn de la qual treballen de manera coordinada. Som capaços d'impulsar projectes relacionats amb els drets dels infants i altres temàtiques que connecten amb els principis cooperatius i assegurar que l'aprenentatge sigui fructífer i empoderi l'alumnat. L'autoorganització ens fa ser més independents en el funcionament i les relacions, des de la presa de decisió horitzontal i participativa.

Amb quins referents us inspireu?

La majoria d'escoles cooperatives van néixer als anys setanta del segle XX, quan va sorgir la Federació d'Escoles Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, l'actual EscolesCoop. Encara que també n'hi ha de més antigues. Cada escola cooperativa ha fonamentat les bases de l'educació en el marc dels principis cooperatius i amb el moviment de renovació pedagògica de Rosa Sensat. Fora de Catalunya, també estem en contacte amb la Unión de Escuelas Cooperativas de España, UECOE. Pel que fa a experiències estrangeres, els països nòrdics ens fan reflexionar i innovar, per exemple, en idees per la conciliació familiar i laboral i amb la participació activa de les famílies en el funcionament de l'escola.

També esteu en un programa destinat a difondre l'economia social i solidària amb alumnes de l'ESO. De què es tracta?

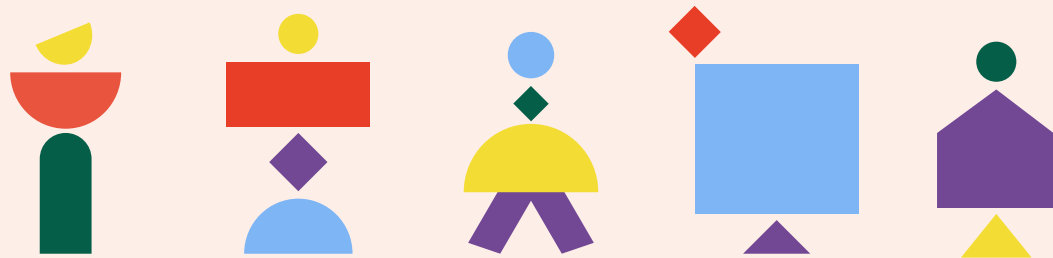
Parteix del Departament de Treball amb l'objectiu que les escoles integrin els principis d'una economia més democràtica i equitativa. Encara avui, el jovent accedeix al món laboral sense conèixer el món cooperatiu i l'economia social i solidària; d'aquí la necessitat que el programa tingui el màxim de ressò. També en aquesta línia, el 2023 hem organitzat, amb resultats molt satisfactoris, la primera Universitat d'Estiu del Cooperativisme.

L'escola cooperativa pot jugar un paper decisiu per a les futures generacions?

El compromís i la capacitat de decisió col·lectiva dels equips d'EscolesCoop determinen la manera de fer i de ser, des del model educatiu fins a totes les activitats que oferim a la comunitat educativa. Les cooperatives d'alumnes són un projecte vivencial que fomenta el creixement personal i col·lectiu. La nostra feina és proporcionar eines que facilitin l'impuls i seguiment de les cooperatives d'alumnes o materials per explicar als infants què és el cooperativisme i com poden involucrar-s'hi en el futur. Les EscolesCoop formem un ecosistema únic que ens proporciona les eines per acompanyar persones compromeses amb el seu entorn i amb la societat.—*

Per una escola inclusiva

L'AULA COM A ESCENARI DE LA DIVERSITAT

Hi ha una tendència històrica a apartar allò que considerem diferent, fins a l'extrem que hem mantingut a l'aula ordinària el que era normatiu. Davant d'aquest fet, hem d'entendre l'atenció a la diversitat com una sèrie d'accions que han de donar solucions al conjunt dels alumnes a fi que aprenguin i es desenvolupin com a persones.

Text: David Vila

La inclusió ha esdevingut una paraula d'ús freqüent en els diferents àmbits del sistema educatiu, ja que el principal propòsit és afrontar els índexs d'exclusió, discriminació o desigualtats educatives. En aquest sentit, l'educació inclusiva adopta un procés que concedeix a tot l'alumnat l'oportunitat de formar part de l'aula ordinària i, alhora, aprendre dels seus iguals.

La diversitat és nutritiva: des d'alumnes de diferents nacionalitats, els qui necessiten un suport específic, aquells amb potencialitats múltiples o els que provenen de contextos i realitats variades. Així ho ha analitzat Mel Ainscow, catedràtic d'Educació per la Universitat de Manchester (Regne Unit). Referent de l'educació inclusiva, Ainscow afirma que les pràctiques inclusives es desenvolupen fonamentalment per donar resposta a la diversitat buscant noves formes d'atendre les diferències individuals. Es tracta de veure les diferències individuals no com a problemes a solucionar, sinó com a oportunitats per enriquir l'aprenentatge.

PRESÈNCIA, PARTICIPACIÓ I PROGRÉS

La inclusió d'alumnes diversos a les aules s'ha de veure com un valor per a tothom, ja que permet experimentar la complexitat del món en què vivim. Però no n'hi ha prou amb tenir diversitat d'alumnes dins l'aula per parlar d'inclusió. Es tracta també de crear interaccions entre els alumnes amb la finalitat que aprenguin i es desenvolupin com a persones. Cal recordar que tots els alumnes tenen dret a ser educats junts a les escoles convencionals, independentment de les seves condicions físiques, intel·lectuals, culturals o socials.

Així doncs, la inclusió depèn d'estar a l'aula, però també i sobretot de participar i aprendre de l'activitat

que es du a terme. I això significa que s'acompanyi d'una pràctica metodològica que faciliti la participació i el progrés de tothom que es troba a les aules ordinàries. En el cas que faltés alguna d'aquestes actuacions, ja no estariem parlant d'inclusió.

És aquí quan entra en joc l'aprenentatge cooperatiu com a metodologia destinada a afavorir la inclusió de l'alumnat amb l'objectiu de compartir el protagonisme —professorat i alumnes— del procés d'ensenyament i aprenentatge. Al cap i a la fi, els professors incentiven la interacció dels alumnes, els fa responsables del seu propi aprenentatge i promou el dels companys del grup mentre assegura que tothom participi de manera equitativa.

ELS REPTES A L'AULA

Durant molts anys, l'ensenyament ha fet servir estratègies i actuacions educatives en el procés d'aprenentatge que no ajudaven a la inclusió de l'alumnat. Un exemple serien els exàmens individuals. Com que estan acostumats a treballar individualment, quan han de fer un treball en grup, probablement optaran per dividir l'activitat i que cada membre sigui responsable de només una part del contingut.

Quan passa això, es perd la possible interacció entre alumnes com a estratègia d'aprenentatge entre iguals. L'efecte és el contrari: topen amb barreres d'aprenentatge i no poden arribar al nivell que se'ls exigeix. Això deixa alguns alumnes sense possibilitats de construir nous coneixements ni adquirir el sentit dels continguts que s'ensenyen a l'escola.

Aquesta pràctica causa altres perjudicis, com ara que els alumnes no generen aprenentatges significatius

i queden desplaçats del paper actiu que han de tenir amb el procés d'aprenentatge.

Si volem que hi hagi un veritable enfocament inclúsiu del procés d'ensenyament i aprenentatge, el més aconsellable és treballar sobre una estructura cooperativa, ja que és la garantia per tenir una comunitat d'aprenentatge dins l'aula. Així ho apunten els estudiosos Pere Pujolàs i José Ramón Lago en una recerca publicada el 2018, en la qual analitzen com l'òptica cooperativista planteja entre els seus eixos la participació de tots els alumnes a partir de la creació de petits grups de treball. Uns grups que, segons assenyalen, estaran formats per criteris d'agrupació heterogenis —gènere, cultura, interessos, capacitats, motivacions, autonomia, etc.—, la qual cosa assegura la diversitat a l'aula i permet que cada membre del grup desenvolupi el seu potencial.

Per tant, amb una estructura cooperativa a l'aula, afavorirem que el protagonista sigui l'alumne, que es farà responsable del seu procés d'aprenentatge alhora que es responsabilitzarà de fomentar l'ajuda mútua entre iguals. I és que, arribats a aquest punt, uns i altres buscaran objectius comuns i desenvoluparan les respectives habilitats socials. En aquest procés de corresponsabilitat, el professor només intervindrà per acompanyar-los en l'ajust de l'ensenyament educatiu.

ENSENYAMENT I APRENTATGE: DIFICULTATS A LA VISTA

«Per què m'hauria de molestar a preguntar-li si no mostra interès ni tampoc té ganes d'aprendre? La millor manera és ignorar el seu comportament i continuar amb la classe, sempre que no destorbi els seus companys». Aquest tipus d'afirmacions, que a primera vista responen a un plantejament molt dur, són més habituals del que ens pensem en l'àmbit educatiu. Una circumstància que ens obliga a qüestionar-nos què pot haver-hi darrere de situacions d'aquest estil. No fer-ho, ens impedirà conèixer quines són les diferents interpretacions que hi ha entre el professor i l'alumne i trobar metodologies d'ensenyament innovadores que superin aquestes barreres.

Cal subratllar que les dificultats d'aprenentatge venen motivades per les distintes representacions, concepcions o creences, la qual cosa determina la naturalesa de la intervenció educativa. De manera que, seguint aquest raonament, si volem una escola inclusiva adaptada a tots els alumnes, caldrà posar el focus d'atenció en l'anàlisi dels obstacles que poden aparèixer durant el procés d'ensenyament i aprenentatge. Si ens centrem en aquests obstacles, anirem més enllà d'una visió estàtica de l'alumnat, la qual cosa ens portarà a emprendre pràctiques educatives que, a part d'ensenyar coneixements, promouran la socialització.

Aquest enfocament, propi de la concepció constructivista, se sustenta en la teoria que els aprenentatges sorgeixen de la interacció entre el professor, que fa de mediador, els coneixements dels alumnes i els nous continguts que aquest aprèn. Per tant, la funció dels professors queda circumscrita a la tasca d'ajudar els alumnes perquè construeixin significats i atribueixin sentit a allò que aprenen.

Aplicat a l'escola inclusiva, voldrà dir que no s'estableixen diferents categories d'estudiants, sinó només alumnes a seques, sense adjectius ni distincions, mentre que la diversitat a l'aula és concebuda com un fet natural que requereix els recursos necessaris per atendre tothom. Per tot plegat l'èxit d'un sistema educatiu inclúsiu es mesurarà sobretot en allò que els alumnes saben, però també en allò que aprenen. Així doncs, en comptes de preocupar-se per assolir una meta establerta —sovint marcada pels currículums escolars—, cal posar èmfasi en valorar el progrés obtingut en el desenvolupament de les seves capacitats.

CULTURA I ANÀLISI, DOS CAMINS ENTRELLAÇATS

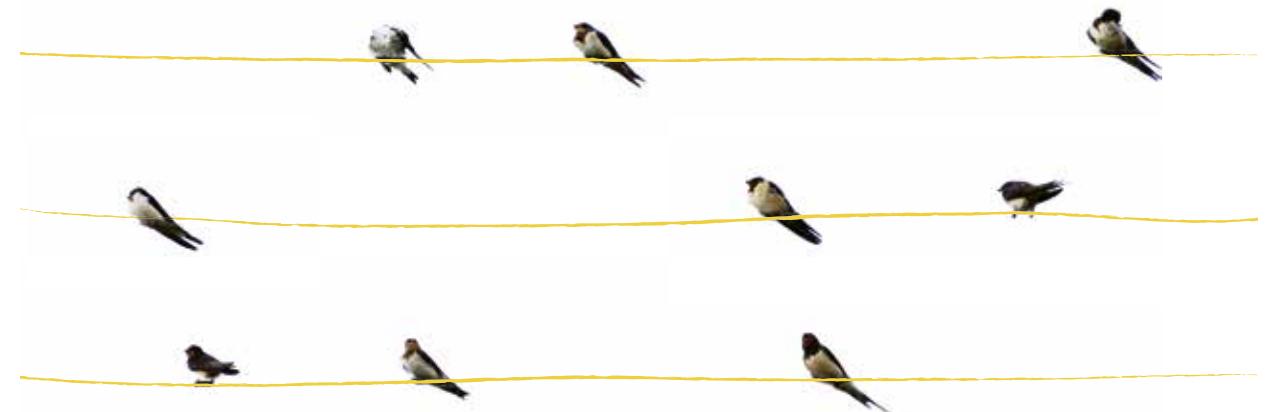
A manera de resum, podem afirmar que el concepte d'inclusió parteix de la diversitat entre els estudiants i que la resposta implica elaborar un disseny d'aula pensat per a tothom. Per tant, haurem de convenir que l'escola ha de ser un espai format a partir de les creences, els valors i les conviccions bàsiques que comparteix tota la comunitat educativa.

D'aquesta forma, si volem que les escoles siguin per a tothom, caldrà posar l'accent en la importància de reformar la cultura escolar a fi que les pràctiques educatives incrementin la seva qualitat. Un fet que —tal com indica Mel Ainscow— exigeix consensuar l'enfocament existent i, alhora, estimular actuacions de col·laboració, que al seu torn s'hauran de concretar en tres dimensions interdependents: desenvolupar pràctiques inclusives, generar polítiques inclusives i crear cultures inclusives.

És evident que cada centre educatiu es troba en un punt determinat de desenvolupament, ja que la inclusió no es basa en tot o res, sinó que és una qüestió de progrés sostingut. Justament per això, si volem construir nous fonaments inclusius, abans caldrà conèixer la realitat de cada escola, analitzar les condicions de partida i la zona de desenvolupament institucional, des del qual es proposa avançar.

Serà així, coneixent cada singularitat, com podrem decidir el camí a seguir, tot amb l'objectiu d'avançar amb el desenvolupament de «noves» pràctiques efectives i entenent, per damunt de tot, que la inclusió forma part d'un procés que ha de ser participat, enriquidor i socialment transformador.—*

Assegurem l'economia social i solidària

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable
tot impulsant el mercat social

www.arc.coop

COOPERATIVITZAR LES AULES PER TRANSFORMAR EL MODEL EDUCATIU

La major part d'escoles cooperatives de Catalunya responen a una engrescadora reacció viscuda en el franquisme tardà, quan un grup de mestres, mares i pares van fundar el principal gruix de les cooperatives d'ensenyament que han tingut lloc arreu del país. Avui, davant la crisi que assetja el sector, el moviment té el repte de trobar nous camins per esdevenir un agent indispensable en la prestació d'aquest servei públic.

Text: David Cos

La lluita per l'escola catalana, democràtica i pedagògicament avançada, amb l'infant o el jove com a eix fonamental va ser una de les formes d'anar matant el franquisme. L'autogestió cooperativa qüestionava d'arrel l'escola imposada, una escola que no servia a la força de créixer dels nens sinó a les ànsies de perpetuació d'un poder totalitari.

L'escola cooperativa va ser possible perquè famílies i mestres van saber mirar més enllà del seu moment i se la van jugar en molts sentits.

El gruix del cooperativisme escolar dels seixanta als vuitanta del segle passat va consistir en la formulació de projectes pedagògics alternatius i autogestionats que, en general, no pretenien ser una opció desmarcada de l'escola pública; en molts casos aspiraven a formar-ne part per transformar-la des de dins. D'aquí que l'any 1978 una vuitantena d'escoles cooperatives catalanes creessin el CEPEPC (Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana). Aquesta iniciativa, força controvertida en el seu moment, va culminar, entre 1983 i el 1988, amb la integració de setanta-una escoles (majoritàriament cooperatives) a la xarxa pública.

Però no totes les cooperatives dels setanta van considerar l'escola de titularitat pública el camí idoni per desenvolupar el seu projecte. Una mica més d'un terç, quaranta escoles cooperatives, van optar per continuar explorant l'autogestió col·lectiva com a camí per oferir

uns serveis de qualitat que, lamentablement, encara avui s'han de cofinançar.

TEMPS DE FEBLESES I ADVERSITATS

Ha plogut moltíssim des dels anys dels pioners cooperatius en l'educació catalana. Tristament, en les darreres cinc dècades pràcticament no ha nascut cap projecte educatiu cooperatiu amb voluntat d'escola pública autogestionada. En el mateix període, les quaranta cooperatives que havien optat per continuar entre les escoles anomenades *concertades* com un mal menor, en un país amb un evident infrafinançament educatiu, s'han mantingut fidels a uns principis i una manera de fer escola. Malgrat el prestigi social que han assolit, la seva presència al territori és ben petita. Numèricament, les escoles cooperatives no són gaire representatives en el teixit educatiu català. Només l'1,86% de les escoles de casa nostra són cooperatives. Si reduïm el cercle als centres públics concertats, aquest percentatge tan sols arriba al 6%.

Com encara l'escola cooperativa els reptes del nostre temps? La petita escola cooperativa, genuïna en model i pràctiques, no és aliena als reptes del sector educatiu d'avui. Hi ha diversos factors que segresten el treball a curt termini dels centres educatius, cooperatius o no. Són, la baixa natalitat continuada

CREIXEN EDUCACIÓ: UNA APOSTA EMPRENEDORA

L'any 2015 va néixer Creixen Educació, el primer, i de moment únic, grup escolar cooperatiu català. Només des del propi moviment cooperatiu podia haver sorgit una iniciativa com aquesta. Concretament, les cooperatives Suara, Abacus i Escola Sant Gervasi, còmplices des de feia temps en el marc del Grup Clade, en van ser les promotores.

D'entrada, la creació d'un grup escolar cooperatiu com Creixen Educació podia semblar part d'una estratègia de creixement i consolidació de les activitats de les cooperatives promotores. L'experiència, però, ensenya que el creixement sol ultrapassar i transformar l'essència dels propis promotors i genera una realitat diferent, nova, configurada dia a dia també pels nous usuaris i per totes les persones que participen en el projecte. Aquesta nova realitat no és gens estàtica i s'adapta a cadascun dels entorns on s'arriba a actuar.

I és que, sense menystenir el procés d'aprenentatge que suposa una aliança com aquesta, l'autèntica troballa han estat els companys de viatge que s'han anat incorporant a Creixen i que, dia a dia, contribueixen a la construcció d'un nou marc escolar saludable per al creixement de cada infant i cada jove. Avui dia, els alumnes, equips i famílies de Creixen Goar Viladecans, de Creixen Terrassa, de Creixen Povill Olesa i d'Escola Sant Gervasi a Mollet del Vallès aporten un valor decisiu a Creixen Educació i contribueixen a la configuració d'una proposta educativa ambiciosa i transformadora.

La potencialitat del coneixement participat és el que fa gran un grup escolar cooperatiu. Som conscients que un projecte educatiu esdevé més sostenible i robust quan és capaç de treballar en xarxa, i aprofitar no només les economies d'escala, sinó també el coneixement individual i col·lectiu. Les sinergies entre els equips de cadascuna de les escoles que formen part de Creixen Educació han de suposar unes millores qualitatives gens desestimables per a l'alumne.

En un context demogràfic i polític que força la concentració del sector i la pèrdua de competitivitat de l'escola tal com l'enteniem fins ara, la petita escola cooperativa ha de ser més llesta i empenedora que mai. Teixir xarxes i incorporar-hi nodes valuosos pot ser l'estratègia. No estem parlant només de simple creixement físic. Sumar no és transformar. Ens referim a la construcció de noves institucions més fortes i flexibles, més sàvies i capacitades, que cadascun dels membres que les poden haver anat configurant. Desitgem institucions escolars de l'economia social que puguin generar més i millors oportunitats per a les persones de manera sostinguda al llarg del temps.—*

durant anys, la necessitat d'inversions per situar els centres a l'alçada del coneixement i les expectatives d'avui, a part del debat, segurament estèril a llarg termini, sobre l'ús de la tecnologia en els processos d'ensenyament i d'aprenentatge. També influeixen la divergència creixent entre l'educació formal i l'educació informal, les dificultats per comprendre l'oferta pública des de titularitats diverses, a més de les ambigüitats, la manca d'informació i les deficiències sobre el finançament de l'educació pública.

El cooperativisme català ha fet moltes coses bé, però no ha sabut créixer ni ocupar les places oportunes en el mapa escolar del país. Durant dècades, aquest factor no ha estat considerat una feblesa, perquè no hi havia problemes estructurals externs que qüestionessin la viabilitat de cada projecte educatiu, cooperatiu o no. Ara, però, la sort ha canviat; l'eternitzat problema de finançament de la plaça escolar i la visió distorsionada sobre les diverses possibilitats d'escola pública estan essent superats per crisis estructurals que sacsegen perillosament el sector.

El descens acusat i mantingut en el temps de la natalitat, així com les imperioses necessitats d'actualització dels centres educatius als reptes dels nostres dies condueixen el sector educatiu a la seva reconcentració. El resultat acabarà essent, a grans trets, la reducció del nombre d'escoles, la disminució de les ràtios alumnes/docent, l'augment considerable del cost de la plaça escolar, i alhora, la millora selectiva dels centres educatius i una major integració de la tecnologia tant en la gestió educativa com en els processos d'ensenyament i aprenentatge.

En un context no gaire favorable com aquest caldrà construir projectes educatius ben robustos en tots els sentits. Caldrà sistematitzar tot allò que ha singularitzat l'escola cooperativa i que l'ha fet digna de prestigi. S'haurà d'intensificar l'aprofitament de les economies d'escala per minimitzar els efectes de l'obligat increment del cost de la plaça escolar. Serà més que recomanable el creixement, un creixement qualitatiu, però ara també necessàriament quantitatiu.

UN ALTRE HORITZÓ POSSIBLE

Aquesta crisi profunda i històrica que està encarant el sistema educatiu acabarà deixant un escenari ben diferent del conegut. Estem immersos en un procés que és selectiu. Quantes escoles amb projectes valuosos, històricament rellevants i estimades pel seu entorn estan tancant les portes curs rere curs a Catalunya? Quantes estan patint per una viabilitat que cada ve-

gada és menys clara? Quantes escoles disposen de l'energia extraordinària que requereix sempre la reinvençió?

No hem de permetre que aquesta crisi tan darwiniana distorsioni els nostres motius de ser. L'objectiu de l'escola cooperativa no pot limitar-se a la supervivència. L'emprenedoria d'aquells grups de mestres i famílies que als seixanta i setanta van impulsar les nostres escoles no hagués tingut cap mena de sentit. Per molt innovadors que vulguem ser, hi ha filosofies que no han de canviar. Actualment, com ahir, l'escola cooperativa només pot fer una cosa: nodrir-se de la força de la seva gent per construir models més sostenibles i eficaços, que responguin a les necessitats dels infants i els joves d'avui. Sortosament, i com sempre, el cooperativisme serà el que vulguin els cooperativistes a través de les seves accions. Aquesta és la nostra gran riquesa i, alhora, un dels nostres reptes més grans.

Més enllà de les sempre imprescindibles anàlisis qualitatives en parlar d'educació, quan valorem les possibilitats de creixement trobem quatre vies, com són la creació de noves escoles, la cooperativització de les ja existents, la integració de les existents en estructures cooperatives i les aliances cooperatives.

Totes aquestes vies menys una s'estan explorant a casa nostra. Lamentablement, i en contra del que en general es considera, la creació de noves escoles amb voluntat de prestació d'un servei públic està vetada en la pràctica per l'administració des de fa dècades. Aquesta via és, de les quatre enumerades, ara per ara inexplorable. La negativa per part de l'administració a contemplar l'escola de l'economia social com una aliada en la prestació d'un servei públic ha propiciat, fins i tot, una reacció adversa, amb l'impuls de centres totalment privats que s'allunyen de l'ideari fundacional de bona part del cooperativisme educatiu català.

Experiències recents, valentes i reeixides, de cooperativització de centres ja existents, com la del Nou Patufet, al barri de Gràcia de Barcelona, o la integració de diversos centres en el primer grup escolar cooperatiu català, Creixen Educació, són mostres d'un cooperativisme despert que està per la transformació d'un escenari incòmode.

Si tenim clar que aspirem a una escola catalana més cooperativa hem d'avançar per aquestes rutes. A la necessària cooperativització d'escoles ja existents hem d'afegir l'estratègia de la construcció i reforç de grups escolars cooperatius. Detectem complicitats i construïm aliances. El mapa escolar serà més cooperatiu si sabem aprofitar tot allò que ens uneix i que s'ha comprovat que aporta valor al món.—*

LA TECNOLOGIA DIGITAL

no és bona ni
dolenta, però
tampoc neutral

La tecnologia ha traçat un camí d'innovació i transformació que ha redefinit la manera com interactuem i ens comuniquem i com construïm coneixement. Tanmateix, a mesura que ens aventurem per aquest nou territori digital, és crucial reconèixer que no tothom té les mateixes eines ni les mateixes oportunitats per transitar-lo.

Text: Roger Olivella i Maria Seoane

La bretxa digital, aquestes esquerdes que separen els que naveguen amb destresa pels corrents digitals dels qui lluiten contra la marea de l'exclusió tecnològica, continua sent una preocupació urgent en la societat contemporània. Malgrat que els avenços tecnològics prometen connectar tota la humanitat, hi ha individus que han quedat enrere. Tant és així que les desigualtats en l'accés, l'ús i la comprensió tecnològica s'han accentuat, igual que en la capacitat de tenir un dispositiu connectat a internet o en la competència per desenvolupar-se hàbilment al ciberespai. Una realitat que afecta les oportunitats, l'educació, l'ocupació i la participació de la ciutadania.

En aquest entorn, cal qüestionar-nos qui es beneficia dels corrents digitals i qui està destinat a ser arrossegat per la marea de la marginació tecnològica. Com assenyala Manuel Castells, sociòleg i autor de *La societat xarxa*, «la dimensió social de la revolució de la tecnologia de la informació sembla obligada a seguir la llei de la relació entre tecnologia i societat proposada

fa temps per Melvin Kranzberg, autor de la idea que la tecnologia no és bona ni dolenta, ni tampoc neutral». Per a Castells, la tecnologia penetra en les nostres vides i, com a tal, té un caràcter social i polític, però per si sola no garanteix la igualtat ni l'equitat; això depèn de la manera amb què s'implementa i es comparteix.

Així doncs, la inclusió ha de ser un principi fonamental en el disseny i la implementació de la tecnologia, d'aquí la necessitat que governs, empreses i la societat en general col·laborin en la producció de solucions creatives i sostenibles que tractin la bretxa digital de manera integral. En altres paraules, com assegurem que la tecnologia, en lloc de convertir-se en un factor que amplii les desigualtats, sigui un pont cap a un futur més equitatiu i accessible per a tothom?

EQUITAT DIGITAL: UTOPIA O REALITAT

Al centre del debat sobre la inclusió i l'accés a la tecnologia hi ha l'equitat digital, entesa com la garantia que

tothom tingui les mateixes oportunitats per utilitzar-la i beneficiar-se'n. I aquí sorgeix la pregunta: es tracta d'una utopia o d'una realitat assolible?

Si som optimistes, convindrem que pot anivellar el camp de joc. En un món on la tecnologia està entrellaçada amb l'educació, l'ocupació i la participació, assolir l'equitat significaria eliminar les barreres que impedeixen a algunes persones aprofitar totes aquestes oportunitats. De fet, la tecnologia té la capacitat de superar les limitacions econòmiques i socials, alhora que permet a les persones accedir a informació, educació i serveis vitals sense importar-ne la ubicació geogràfica o altres circumstàncies.

Arabé, l'equitat digital també és objecte de crítiques, ja que en un món on la bretxa persisteix i, en alguns casos, s'amplia, alguns hi veuen una utopia. Aquestes veus escèptiques assenyalen com a desafiaments assegurar l'accés assequible a internet en algunes regions, superar l'escassetat d'habilitats tecnològiques en certs grups demogràfics o afrontar de manera adequada la privadesa i la seguretat en línia. Circumstàncies a les quals s'afegeix l'amenaça de la concentració de poder en mans d'unes quantes empreses tecnològiques.

Aquí és on el cooperativisme i l'economia social i solidària emergeixen com a fars per assolir un punt intermedi, en la mesura que se centren en les necessitats dels individus. El seu enfocament són les claus per avançar en l'equitat i la col·laboració, perquè ofereixen una visió pragmàtica i assolible en un camí que podria semblar utòpic. Per tant, si bé l'equitat digital pot ser difícil d'assolir en la seva forma més idealista, no significa que hagi de ser descartada per complet. Es pot considerar un objectiu en constant evolució, un camí a seguir més que no pas una destinació final.

Tot plegat ens porta a afirmar que si l'equitat digital és una utopia o una realitat, dependrà en darrer terme de la voluntat col·lectiva d'abordar les desigualtats tecnològiques, desenvolupar solucions inclusives i reconèixer que, malgrat ser difícil d'assolir, val la pena perseguir-la en benefici d'una societat més justa i participativa.

CONSTRUINT PONTS DIGITALS

El cooperativisme i l'economia social poden jugar un paper crucial a l'hora d'abordar la bretxa digital i promoure la inclusió, ja que, com que defensen els valors de la solidaritat, la participació i l'equitat, estan en condicions de reduir les desigualtats en l'accés i l'ús de la tecnologia.

Així ho demostren algunes iniciatives sorgides a Catalunya. És el cas de Sistema THEAD, una jove cooperativa sense ànim de lucre ubicada a Barcelona que té com a objectiu reduir la bretxa digital en grups

vulnerables. «Som un equip de formadors i creadors de materials educatius innovadors i accessibles sobre ciència, tecnologia, enginyeria, arts i matemàtiques (STEAM), robòtica, emprenedoria social i inclusió, alineats amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible», detallen els seus impulsors.

Per a Sistema THEAD, tot i les diferències que hi ha entre les comunitats d'arreu del món, és possible assolir la igualtat d'oportunitats per a tots els infants, però per això és fonamental transformar l'educació i empoderar el professorat. Amb aquest horitzó, la cooperativa es dedica a capacitar i acompanyar els docents, brindar suport als centres educatius i altres institucions i dissenyar solucions per reduir la bretxa digital. També promou la inclusió i dona suport a aquells col·lectius que sovint enfronten desavantatges a Catalunya, la resta de l'Estat espanyol o l'Amèrica Llatina.

CREATIVITAT I PROGRAMACIÓ SENSE PANTALLES

Per a Sistema THEAD l'habilitat digital més creativa i empoderadora és la programació de jocs, històries animades, ginys o inclús robots. I, seguint l'exemple del govern suec, són partidaris de limitar l'ús de les pantalles a l'aula, cosa que potencia l'aprenentatge amb les mans a través dels recursos «desendollats».

En aquest sentit, Sistema THEAD ha posat en marxa Scratch Jr Tactile, una proposta d'aprenentatge creatiu de la tecnologia que té per finalitat fer més accessible per als infants en risc d'exclusió social la programació informàtica i el pensament computacional, especialment aquells que enfronten dificultats derivades de discapacitats o factors socioeconòmics. A través de Scratch Jr Tactile, la cooperativa està contribuint a transformar la coneguda plataforma de programació Scratch en un mitjà d'interacció físic, universal i sense pantalles. De fet, la seva implementació ja està fent possible que els infants explorin la programació i la creativitat de manera tangible i utilitzin eines innovadores cada cop més esteses, com són la impressió i disseny 3D o la fabricació digital.

Scratch Jr Tactile s'ha desenvolupat amb la col·laboració de la Fundació Scratch i l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT), que de la mà de diverses entitats públiques, privades, educatives i del tercer sector de Catalunya, han creat una comunitat en línia que ja ha rebut visitants i usuaris de més de setanta-set països. A més a més, en l'actual curs 2023-24, algunes escoles, instituts i espais maker locals de Catalunya i el País Basc faran projectes conjunts amb el seu alumnat.

Scratch Jr Tactile es fonamenta en tres grans propòsits: ser un recurs tangible i inclusiu, de manera que qualsevol persona pugui descarregar-ne els dissenys, fabricar-los (per a ús propi o per donació) o crear-ne en

2D-3D per compartir-los amb la comunitat. En segon lloc, generar una comunitat global d'educadors entusiasmats en l'atenció a la diversitat i la digitalització a l'aula, per compartir recursos i dissenys en línia; i, finalment, conscienciar sobre el fet que ningú no ha de quedar enrere. Segons Sistema THEAD, la fabricació digital pot ser un estímul de cara a la producció i la distribució de proximitat, ja que empodera la ciutadania, el professorat i l'alumnat, a la vegada que fomenta l'ús de materials biodegradables, ecològics i sostenibles. Pel que fa al disseny, pot assegurar que estudiants amb capacitats, orígens i contextos diversos treballin un disseny universal.

SOSTENIBILITAT I INTERCOOPERACIÓ

Així, com a resultat de la col·laboració entre diferents actors i un desenvolupament meticulós, Sistema THEAD ha tirat endavant una eina accessible i efectiva que posa a l'abast dels estudiants una experiència enriquidora i adaptable a qualsevol perfil. Per a la cooperativa, aquest compromís amb l'aprenentatge creatiu i la

inclusió exemplifica perfectament com l'esforç conjunt és capaç de desembocar en solucions tecnològiques que beneficien una àmplia gamma de la societat.

En aquest sentit, cal esmentar que Scratch Jr Tactile opera sota una llicència oberta (Open Source), cosa que implica que tota la comunitat el pot fer servir i adaptar-lo. Això reforça encara més el compromís de Sistema THEAD amb la intercooperació i l'ODS 4 de l'Agenda 2030, el qual fixa com a prioritari la democratització de l'accés a l'aprenentatge de qualitat per a tothom.

Així, el projecte Scratch Jr Tactile no només aborda la problemàtica de la bretxa digital; també promou la inclusió i la participació activa d'infants que, altrament, podrien quedar exclosos del progrés tecnològic actual. La xarxa de centres educatius i espais maker que ja s'han afegit al projecte són la prova més fefaent que cada vegada més sectors aposten per una educació equitativa i sostenible. I és que, com ens recorda el cooperativisme i l'economia social, en un món on la tecnologia modela el futur, la humanitat té la responsabilitat de guiar-ne la direcció.—*

Heike Freire

«El contacte amb la natura afavoreix la nostra capacitat d'aprendre i créixer»

Llicenciada en filosofia, Heike Freire és coneguda per impulsar la pedagogia verda, la disciplina que estudia la transformació educativa i el desenvolupament humà en la natura. Un enfocament que aquesta psicòloga i pedagoga, resident al municipi extremeny de Vera, ha tractat en centenars d'articles i en els assajos *Educuar en verd*, *Estate quieto y atiende* i *Patios vivos para renaturalizar la escuela*. Tres llibres en els quals reivindica una nova cosmovisió educativa que, igual que el cooperativisme, ensenyi a viure des del respecte a l'entorn i el sentiment de vincle amb la resta d'individus.

Text: Elena Rovira

“Com se sol afirmar, petits gestos poden dur-nos a grans canvis”

Què entenem per pedagogia verda?

Sorgeix de constatar la manca de contacte que tenen els infants i els joves amb la natura pel fet de viure en societats industrials, consumistes i digitals. Hem construït escoles que li donen l'esquena i, fins i tot, hem arribat a destruir llocs on teníem espais naturals excel·lents. Hem considerat la natura com aquell recurs inert del qual en podem extreure els recursos per un benefici individual, pensant que no forma part de nosaltres.

Això exigeix un nou enfocament?

Cal una pedagogia que es trobi amb el contacte amb la Terra, la qual cosa significa aprendre sobre la biodiversitat que ens envolta i, sobretot, sentir que en formem part. L'educació és molt important com a base del desenvolupament, tant dels infants com dels adults; no perdem de vista que aprenem al llarg de la vida. Però ens hem centrat massa en les aptituds i el rendiment, i ens hem descuidat del més rellevant: com ens desenvolupem com a humans.

Sovint es parla del poder reparador de la natura, quins beneficis destacaries que aporta la pedagogia verda en l'educació?

Molts i en tots els sentits: cognitius, de memòria, atenció, aprenentatge, de salut. A mitjans dels anys vuitanta, els psicòlegs ambientals van començar a parlar-ne després d'investigar empreses que, en disposar d'espais des dels quals veien la vegetació, tenien equips més productius. Gràcies a aquesta recerca, avui sabem que passejar pel bosc ens ajuda a equilibrar el cos i la ment, apaivaga l'estrès, disminueix la hiperactivitat i ens reconnecta amb el nostre interior. Uns beneficis que impacten en la nostra capacitat d'aprendre i créixer.

També ens ajuda a entendre que formem part de l'ecosistema natural?

Sens dubte. Aquest costum que teniu a Catalunya de posar «som» a moltes coses per donar-li sentit de pertinença: «som el que mengem», «som energia»... doncs hauríem d'afegir «som natura»! Estem formats de cèl·lules amb les quals convivim amb el nostre entorn, de forma indissociable, com ho prova el fet que infants amb determinades dificultats milloren la lectoescriptura quan els deixem jugar, es mouen i descobrixen els espais naturals.

Una educació verda implica estar en contacte amb la natura?

Òbviament, perquè hi podem trobar tot el coneixement per desenvolupar-nos, d'aquí que hem de passar més temps en espais verds menys en espais tancats. Però no només és una presa de contacte física; també sensorial,

una forma de viure i estar connectats amb la Terra. La pedagogia verda busca potenciar el vessant cultural que ens permet relacionar-nos de manera més saludable. Quan això es produeix, les relacions socials esdevenen més col·laboratives, democràtiques, participatives i posen les persones al centre, en comptes dels objectius de producció i els resultats.

Aquest vessant cultural també passa per la cura, l'ajuda mútua i el respecte, valors que caracteritzen a les organitzacions cooperativistes. És així?

Efectivament. Durant la pandèmia, es va fer famosa la cita de l'antropòloga estatunidenca Margaret Mead que explica com el primer signe de civilització humana va ser un fèmur fracturat que després havia estat guarit. En el regne animal, si caus i et trenques la cama, ets presa fàcil i mors. En canvi, un os que s'ha soldat significa que algú s'ha pres el temps d'estar amb la persona accidentada, li ha curat la ferida, l'ha portada a un lloc segur i l'ha ajudada a recuperar-se. Mead afirma que cuidar a algú quan té dificultats és el moment on comença la civilització. Hi veia una estructura de cura i d'ajuda mútua. Doncs bé, la pedagogia verda defensa aquesta manera d'organitzar-nos, en què és importantíssim establir vincles i sentir-se acompanyat a través de l'escolta, l'acollida i el respecte.

Podríem pensar que les escoles rurals ho tenen més fàcil per aplicar la pedagogia verda o les que disposen d'instal·lacions espaioses. En quina mesura és cert?

Depèn. És evident que a les escoles rurals és més factible aplicar-la, ja que estan envoltades de naturalesa, la tenen més a l'abast. A més a més, en haver-se organitzat en grups multinivell per manca d'alumnat a cada curs, permet que l'acompanyament que fan atengui a la diversitat d'interessos que tenen els infants. Actualment, moltes escoles ja apliquen aquestes dinàmiques.

Per contra, als centres ubicats en entorns urbans és més complicat fer-ho?

Ho poden resoldre vinculant-se a algun espai natural proper, sigui un jardí, una platja, un turó, un parc o un tros de bosc... I, a partir d'aquest espai, cultivar vincles per tenir-ne cura, respectar-lo i explorar quins valors els aporta. En aquest sentit, la pedagogia verda analitza la capacitat d'aquests espais per oferir un creixement saludable, quines coses se'n pot aprendre i —un aspecte que sovint no es té en compte— la dimensió sociocultural que proporciona amb vista a crear sentiments de pertinença.

Una altra via és renaturalitzar els patis?

Sí, perquè els de ciment i tancats no són propicis per generar convivència, col·laboració, participació i

igualtat, d'aquí que una opció sigui introduir elements paisatgístics a fi d'oferir relacions més beneficioses. Cada escola és un món i pot explorar solucions naturals i de joc que ho facin possible.

Penses en algun exemple en concret?

Els horts urbans o els horts a les escoles. Són espais que fomenten el desenvolupament holístic i tenen les tres dimensions essencials: proporcionen benestar —faig coses amb les mans, oloro les plantes—, serveixen per aprendre multitud de coses —hi treballa idees, tècniques, competències i part del currículum— i estableixen un vincle —el cuido, l'estimo i el faig créixer—. A més, tenen una dimensió de gestió democràtica i d'autogestió impressionants.

En general s'adjudica als docents la tasca d'ensenyar als infants a gestionar els grans reptes mundials, com són l'emergència climàtica, la gestió tecnològica o la salut mental. No és una càrrega de responsabilitat excessiva?

És cert que la gestió de les aules és complexa. Fa poc una mestra em comentava que la seva aula s'assemblava cada vegada més a un centre psiquiàtric, on tothom ha d'intervenir en aspectes com la prevenció de suïcidis, de trastorns d'hiperactivitat, etc. En aquest sentit, apropiar-se d'un espai a la natura és fonamental, a part que té l'avantatge que no demana un aprenentatge cognitiu ni uns resultats estandarditzats.

Molts sectors aposten perquè el model d'ensenyament es basi en un coneixement més competencial, la pedagogia verda pot afavorir-ho?

Sí, de fet les competències a què es vol orientar són de naturalesa humana i tenen a veure amb el desenvolupament holístic de la persona: comunicació, empatia, negociació, convivència, treball en equip, respecte, sentit comú, etc. Són valors cooperativistes i profundament humanistes, que poden compensar els perjudicis que té un món cada vegada més hipertecnològic i deshumanitzat. Tant és així que aquells alumnes que siguin bons en aquestes competències toves seran qui tindran un futur laboral. La resta, ho faran les màquines. No estic dient que prohibim la tecnologia, és necessària, però cal fer-ne un bon ús, ja que els infants passen moltes hores davant de les pantalles i això té conseqüències.

Un dels exemples recents de desnaturalització és el trencament que va suposar la pandèmia i els impactes que va deixar: va situar el suïcidi com a primera causa de mort entre els joves. Què hem après de la covid?

Com he comentat, la gran aportació de la pedagogia verda és l'acompanyament en el desenvolupament humà, més enllà de l'aprenentatge. Portem més de set lleis educatives a l'Estat, i malgrat que totes advoquen per posar l'alumne al centre, mai no acaben de contemplar aquesta perspectiva holística basada en el benestar. Recordem que, si la persona està bé i se sent bé, aprendrà amb molta més facilitat i de forma més duradora i profunda.

L'aprenentatge, doncs, requereix unes determinades condicions?

Els índexs actuals de suïcidis ho demostren perquè causen més morts que els accidents a les carreteres. Si ens fixem en les dades, al 2018 es van disparar els suïcidis d'infants menors de catorze anys. Això és fruit d'una pandèmia que ens va portar a un temps de clausura amb unes normes imposades tremendes i que ens ha fet canviar determinats hàbits. La gent utilitza més les pantalles i, entre els infants i els joves, la gran majoria ha vist interromputs els seus cicles vitals, la qual cosa ha provocat que emmalalteixin, sigui mentalment o físic. Precisament per això és tan important el joc en contacte amb la natura. Contribueix a restaurar-nos, a trencar l'aïllament i, sobretot, a relacionar-nos.

Quines mesures serien urgents per recuperar la natura en l'educació?

Com se sol afirmar, petits gestos poden dur-nos a grans canvis. Hi ha instituts que obren les portes mitja hora abans perquè tothom es reuneixi davant d'un cafè, una xocolata o un petit esmorzar, fent d'aquesta estona una oportunitat per tal que els alumnes xerrin entre ells abans de començar la classe. És evident que si volem espais d'acollida com aquests i atendre els joves des d'una perspectiva més humana, cal un canvi organitzacional. Ho hem de fer perquè en aquesta edat tenen la necessitat de pertànyer a un lloc i sentir-se acompanyats pels adults. Provocar aquest tipus de canvis ens anticiparà a possibles conflictes dins l'aula.—*

COOPERATIVES DE JOVES

Un camí innovador cap a l'emprenedoria

A Catalunya, un dels objectius estratègics de l'economia social i solidària i del cooperativisme és donar a conèixer al jovent un altre model econòmic i d'organització del treball a través del món educatiu. És en aquest context que l'Escola Lliure el Sol i Labcoop desenvolupen el programa Cooperatives de joves.

Text: Raimon Carreras

Les cooperatives de joves (CdJ) són cooperatives de treball efímeres, de caràcter educatiu no empresarial. El seu model d'intervenció pedagògica es basa a posar el jovent al cor del projecte i promoure la seva autonomia, tot dotant-lo d'eines perquè s'autoorganitzi, i així fomentar el seu compromís i responsabilitat i facilitar-li l'adquisició de noves competències personals (de direcció, socials, personals i de treball) a partir de les seves capacitats i de l'aprenentatge cooperatiu.

Les cooperatives de joves catalanes s'inspiren en experiències d'altres països, com ara les Cooperatives Juvenils de Serveis del Quebec —Coopératives Jeunesse de Services (CJS), que són un exemple rellevant de com promocionar l'esperit emprenedor entre el jovent des de la perspectiva cooperativa. Aquest model fa més de trenta anys que mobilitza recursos de la comunitat per promoure l'autoocupació juvenil, la qual cosa permet preparar el jovent per a quan s'introdueixi a l'emprenedoria col·lectiva.

A Catalunya l'any 2016, la cooperativa L'Esberla va fer una primera adaptació del model i va engegar algunes iniciatives. A partir del 2018 l'Escola Lliure el Sol i Labcoop van entomar el programa Cooperatives de joves. D'aleshores ençà, ja se n'han fet sis edicions, fruit d'una intercooperació en què cada part aporta la seva expertesa: Labcoop en emprenedoria cooperativa, i l'Escola el Sol en la formació al jovent per mitjà de metodologies vivencials i participatives.

UNA METODOLOGIA HOLÍSTICA

El programa Cooperatives de joves consta de 110 hores de formació, durant les quals tenen lloc sessions temàtiques, visites a projectes cooperatius, treball autònom per part del jovent i sessions amb el comitè local. El programa compta amb dues educadores que hi tenen un rol central: formen al grup de joves en el desenvolupament de la cooperativa i els acompanyen en els seus processos d'autogestió.

Els trets més rellevants a escala metodològica són la participació activa del jovent en el seu procés de formació; l'aprenentatge vivencial que es deriva de la constitució de la cooperativa; la dinamització de l'assemblea i el consell rector, a més de la gestió de les comissions de treball, on els participants experimenten les vies per construir un projecte de forma horitzontal i democràtica. En aquesta línia, també són primordials el foment de la responsabilitat individual i col·lectiva i la formació continuada a nivell interdisciplinari, pel qual es compta amb càpsules que introdueixen i faciliten als joves el treball en comissions.

Amb aquestes premisses, el jovent disposa del capital necessari per crear una cooperativa i viu l'experiència de definir la seva activitat econòmica, decidir l'organització interna, elaborar els documents i engegar el projecte. Segueix, per tant, tots i cadascun dels passos que calen per crear una cooperativa sense necessitat d'inscriure-la al Registre de Cooperatives i, en conseqüència, sense arribar a tenir una identitat jurídica pròpia. El fet de disposar de 3.000 € que han d'administrar fa que l'experiència encara sigui més real.

REPTES EN JOC

L'experiència acumulada demostra que el programa ha d'afrontar alguns reptes si vol consolidar-se com a proposta formativa entre el jovent. El primer és disposar d'un marc jurídic que permeti als menors d'edat desenvolupar una activitat econòmica, ja que a diferència del Quebec, no existeix cap normativa específica que ho reguli.

En segon lloc, cal atraure més participants: s'ha constatat que, en tractar-se d'un programa eminentment educatiu, funciona millor quan es coordina amb cicles formatius, PFI o universitats, mentre que la implicació a títol individual resulta molt més difícil. Segurament, el fet de disposar d'un certificat homologat, sigui emès per l'administració o per un centre universitari, ho facilitaria. L'altra via seria mantenir la

proposta educativa, i a més, establir vincles amb cooperatives amb la finalitat de fer-hi estades, pràctiques o fins i tot acordar contractacions laborals.

Un altre element important per consolidar les CdJ seria reforçar el vincle amb l'entorn i la comunitat. I és que, tractant-se de projectes cooperatius i de l'economia solidària, és fonamental donar les respostes adequades a les necessitats col·lectives i de l'entorn més immediat en què els joves es troben. Aquí és on els comitès locals poden adquirir un paper clau, atès que són els òrgans formats per agents del territori vinculats al cooperativisme, l'administració local i al teixit productiu de la zona.

Si s'estrenen les relacions amb aquests agents, ben segur que l'activitat que duen a terme les cooperatives de joves aniran compassades i s'empeltaran d'altres iniciatives i projectes de caràcter social, cosa que revertirà en molts beneficis. En aquest sentit, el treball conjunt que pugui establir-se amb els ateneus cooperatius, les comunalitats locals i els programes Ocell de Foc serien una oportunitat afegida per incrementar aquest tipus de sinèrgies.

D'altra banda, però, cal igualment una millora substancial del suport i finançament per part de les administracions, ja que, al cap i a la fi, el programa Cooperatives de joves és una proposta que, per fer-la accessible al públic jove, ha de comptar amb institucions al darrere que el sintonitzin i li donin l'embranchida necessària.—*

BENESTAR EMOCIONAL I COMUNITAT EDUCATIVA

CREANT UN NOU RELAT

Les relacions de poder i les violències estructurals que imposa l'actual sistema econòmic travessen i condicionen diàriament les nostres vides. També ho fan en l'àmbit educatiu, en el qual Fil a l'agulla promou les cures, el debat i els valors cooperatius per tal que infants, joves i adults resolguin les seves necessitats de manera col·lectiva.

Text: Sol Abejón

«El benestar es dona quan una persona està tan bé en un entorn que costa distingir on acaba el seu cos i on comença el món. És l'encaix que fa que les superfícies del cos desapareguin».

Sara Ahmed

Tanca els ulls i pensa en la teva joventut. Potser et rementes fins al temps en què estaves a l'escola, o potser a l'institut, si hi vas arribar. En tot cas, regala't un moment de qualitat per connectar amb aquest record. Observa amb curiositat les imatges que et venen i les emocions que apareixen... Sents aquesta experiència que l'escriptora Sara Ahmed anomena «sentir que el teu cos desapareix», relacionada amb la teva etapa d'escolarització?

Si vols, anota els sentiments. Ara torna al present. Mira les teves notes, o les teves sensacions i records. Has sentit mai el que descriu Ahmed? Què creus que et va ajudar a sentir-ho? Si no ho vas sentir, què creus que et va faltar? La comunitat educativa (professors, famílies, monitors, grups classe...) i especialment les adultes, podria haver fet alguna cosa diferent?

Quan faig aquest exercici, penso directament en l'escola. Jo no vaig encarnar la sensació d'infinnit de la qual ens parla Sara Ahmed. Com a nena que venia d'un país de la majoria global, no vaig tenir una escolarització fàcil. Tot i que vaig tenir un procés complex d'emmotllar-me al sistema educatiu català de principis dels anys noranta, les meves notes i la meua actitud eren impecables. Això assegurava èxit i reconeixença per part de les adultes i de la comunitat educativa.

Aquestes notes i aquesta actitud podrien haver estat diferents si la meua part que patia hagués guanyat a l'altra que estava sobrevivint. L'esperit de lluita de la meua mare i el meu pare estaven reflectits en la part que sobrevivia i en les bones notes. Però, que hagués passat si algú m'hagués preguntat com estava, si trobava a faltar la família i les amigues que eren

lluny, què necessitava o què podia fer el professorat i la comunitat educativa, en sentit ampli, perquè jo pogués patir menys?

Si miro el grup classe d'aquella època, també em pregunto què hagués passat si alguna adulta ens hagués preguntat en un cercle de paraula —espai facilitat especialment per la participació i l'escolta activa— com estàvem i què necessitàvem. Perquè, quan recordo el meu grup classe, també veig companyes i companys que, per diferents raons i malestars, també ho estaven passant malament.

BENESTAR EMOCIONAL D'INFANTS I JOVES

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS), el benestar emocional és el conjunt de sensacions positives derivades d'un funcionament mental que ens permet afrontar o adaptar-nos a les situacions i demandes ambientals. Després de la pandèmia, s'ha posat en valor el benestar emocional d'infants i joves, ja que hi ha una clara situació d'emergència: alguns intenten suïcidar-se o se suïciden. Quan escric això, noto que he de parar un moment. Aquest tema és gran i m'imagino que per a tu, que llegeixes, també ho deu ser. Respirem juntes. Continuem...

Fil a l'agulla és una entitat que forma i acompanya organitzacions, centres educatius i grups de persones, i que sempre s'ha preocupat pel benestar emocional, a partir dels aprenentatges de l'ecofeminisme i la importància que li dona a les cures. Això també entra en joc quan treballa amb infants i joves, als quals fa aquestes preguntes: com esteu? Què necessiteu per estar bé?

Com us ha afectat la pandèmia? Quines coses veieu que són diferents? Quines coses us agraden? Quines coses voldríeu que fossin com abans de la pandèmia? A partir d'aquí, aborda aquestes necessitats per assegurar que tinguin autonomia, que se sentin vistos pels adults, reconeguts pels iguals (grup classe), però també que tinguin relacions de suport, que se sentin segurs i protegits pels diferents entorns pels quals transiten (pel grup d'iguals, per l'escola, la institució, grup de lleure, del barri...) i que puguin sentir que en formen part.

Aquestes necessitats han d'estar apuntalades segons l'escala de responsabilitats que tinguem amb aquests infants i joves dins de la comunitat educativa. Alhora, hi haurà altres necessitats bàsiques, com ara tenir sostre, menjar, estabilitat econòmica o familiar, que també cal entomar, sigui a través dels serveis socials o mitjançant la solidaritat de la comunitat.

LA DINÀMICA CENTRE-MARGE

En aquest camí de prioritzar el benestar emocional, també hem de tenir en compte les violències estructurals, molt presents en l'educació. El cos, les emocions i els llocs estan estretament condicionats per les relacions de poder.

Fil a l'agulla utilitza la dinàmica centre-marge per comprendre com hi ha experiències que són més ben vingudes que d'altres. La dinàmica centre-marge ajuda a aterrar el funcionament de les violències estructurals a les aules i als grups d'educació no formal. I és que, a cada grup, hi ha persones que representen característiques, valors, actituds, maneres de fer, estils de comu-

nicació o estils emocionals molt valorats, la qual cosa els porta a tenir una posició més central, mentre que les persones amb característiques que el grup valora menys, se senten més al marge.

Cal recordar que l'antic i vell centre que ens interpel·la està definit a partir de la cultura majoritària, entesa com l'ideal hegemònic que s'ha construït al llarg de processos històrics colonials-racials, socials i econòmics. Uns processos que ens han emmirallat en la fal·làcia europea, blanca, heterosexual, capacitista, i de classe alta i mitjana, la qual entén el marge com un problema i la «diversitat» com un obstacle.

ELS CERCLES DE PARAULA: ACOMPANYAR LES RELACIONS

Una manera d'abordar aquestes necessitats és per mitjà dels cercles de paraula, l'origen dels quals es remunta a les comunitats ancestrals, indígenes o pobles originaris. En el context occidental, han estat la forma restaurativa de cuidar els vincles, i una eina molt útil per abordar el benestar emocional dins i fora de l'aula, sigui amb infants, joves o adults.

Belinda Hopkins, referent i pionera en l'aplicació dels models restauratius a l'educació, subratlla la importància de crear relacions, mantenir-les i poder reparar-les quan es danyen. Però, per reparar relacions, adverteix que primer hem d'aprendre a fer-ho, tant individualment com col·lectivament, la qual cosa implica una sèrie de canvis. Entre aquests canvis destaca la nostra relació amb l'error i el conflicte, aprendre a equivocar-nos i entendre que serà impossible no fer

mal en una societat on estem determinades pel privilegi i l'opressió de les estructures de violències.

Una de les preguntes que Fil a l'agulla llança als grups classe en un cercle de paraula és «què m'ajuda i necessito per estar bé?» i «què no em fa estar bé?». Fent això, cada integrant agafa confiança amb el grup i entén què suposa prendre la paraula per explicar què necessita. Les respostes que surten d'aquest exercici ens orienten per treballar la cura del benestar emocional.

I en el cas de les persones adultes, què succeeix? Amb l'objectiu de cuidar i vetllar pel benestar emocional de joves i infants, no ens hem d'oblidar del benestar emocional dels adults. Fil a l'agulla també ho ha treballat amb la comunitat educativa. De resultes d'aquesta feina, l'entitat ha publicat el *Manual de cures en el món educatiu* i ha posat en marxa el Curs de Facilitació en el Món Educatiu. Dues eines que revelen que la comunitat educativa estarà educant als infants i joves sempre que tingui en compte les cures. Al capdavall, les relacions dels infants i joves és un reflex de

com ens relacionem les persones adultes, perquè aprenen del nostre exemple.

QUIN PAPER JUGA EL COOPERATIVISME?

En el llibre *Esperança activa*, l'activista ambiental Joanna Macy es refereix al «gran gir» per defensar la necessitat de generar noves estructures de poder, econòmiques i relacionals per crear un relat que posi al centre el benestar emocional i el sosteniment de la vida.

Des d'una mirada cooperativista, això vol dir enfortir la comunitat i dotar-se d'estructures jurídiques, econòmiques i socials que facin possible aquest nou centre, on han de prevaldre valors tan importants com la responsabilitat, la igualtat, l'equitat, la solidaritat i el suport mutu. Comptar amb aquestes estructures ens permetrà ser més lliures i, consegüentment, més conscients, ja que generarem intel·ligència col·lectiva per activar espais educatius formals i no formals basats en paradigmes que vagin cap a la vida i no cap al col·lapse.—*

Publicitat

CLASSES D'ECONOMIA

QUÈ ENSENYEM ALA CANALLA?

Tot i que el currículum d'Economia reflectit en la majoria dels llibres de text reproduceix acríticament el model neoliberal, hi ha altres maneres d'enfocar la matèria. És el que procura fer Sheila Vilaseca, professora a l'Escola Guinardó de Barcelona.

Text: Lola Catalan

L'escola juga un paper important en els valors de la canalla, i els professors hi tenen un rol determinant. Ensenyar-los a compartir, a apreciar el valor de les coses, a adquirir uns principis morals... és més fàcil d'aconseguir en algunes assignatures que d'altres.

Ara com ara, Economia és una matèria optativa en alguns instituts i el seu vessant empresarial forma part del currículum obligatori d'algunes modalitats de batxillerat. Així doncs, hi ha alumnes que no en senten parlar en tota la seva etapa educativa. Però, què aprenen els que sí que hi entren en contacte?

Entre el professorat hi ha desacord en com abordar-ho, i n'hi han que volen posar en dubte el model predominant. És el cas de la Sheila Vilaseca, professora d'Economia a l'Escola Guinardó. Llicenciada en Dret, té formació complementària en gestió de conflictes i educació emocional.

«El model econòmic imperant a la societat és el neoliberalisme, i massa sovint l'escola reproduceix el que hi ha, no el que podria ser», exposa Vilaseca. Segons ella, es parteix d'aquest punt de vista i s'hi apliquen molt pocs matisos. Ara mateix, per exemple, s'ha començat a introduir els Objectius de Desenvolupament Sostenible o els temes de Responsabilitat Social Corporativa de les empreses. «Però aquests són els punts més crítics que s'hi inclouen!», afirma.

Per a Sheila Vilaseca, el sistema neoliberal necessita gent obedient, que no qüestioni les coses, que les doni per «normals» i es limiti a seguir el que d'altres manen. «És així com es mantenen els privilegis: qui obeeix manté a qui mana. I els llibres de text segueixen aquesta línia perquè no t'ensenyen a qüestionar, et porten a ser part del ramat i a seguir l'*statu quo*. I l'*statu quo* és força irracional, ja que la majoria de les decisions que prenem —també les econòmiques— són emocionals. Això els hi passa als consumidors i, també sovint, a qui inverteix en borsa, subjectes a rumors, tràfic d'informació i comportaments erràtics. Però aques-

tes decisions que prenen uns pocs (o molt pocs) afecten la vida quotidiana de moltes persones», puntualitza la professora.

A més a més, Vilaseca apunta que és un model molt excloent, que s'oblida de molta gent. «Per això treballo molt la interseccionalitat, a tots els nivells; que vegin que les desigualtats són plurals i que hi ha moltes causes d'opressió: ser dona, no ser heterosexual, tenir trets racials no blancs, una renda baixa...».

LA GESTIÓ DE LA CASA

Quan comença el curs i l'assignatura, la Sheila Vilaseca pregunta als alumnes de quart d'ESO quina visió tenen de l'economia. I, tal com passa amb molts adults, «assimilen economia a diners; no hi veuen més enllà. Després els mostro imatges d'alimentació saludable, de roba, d'amistat, d'accés a la tecnologia, a la salut, a la cura dels infants i els pregunto si ho relacionen amb l'economia. En general, aprecien especialment que les famílies els cuidin i els pregunto quants diners han rebut les seves mares i pares per fer-ho».

Per a la professora, és interessant obrir el focus, anar a l'origen etimològic —*oikonomikós* (gestió de la casa)— i compartir diferents definicions d'economia. «Per a mi, és molt aclaridora la definició que ens ofereix Miren Etxezarreta: l'economia és la manera com ens organitzem les diferents societats i comunitats humanes per satisfer les nostres necessitats».

Un altre referent per a Sheila Vilaseca és Manfred Max-Neef. Segons l'economista xilè, les necessitats humanes són comunes a totes les cultures, però canvia la manera de satisfer-les. Aquí introdueix els conceptes de satisfactors i falsos satisfactors. «Emfatitzo molt la diferència entre necessitats i desitjos. Tothom ha de tenir les necessitats cobertes, sigui com sigui, però cal qüestionar els desitjos alimentats de manera descarnada per la publicitat i la pressió social».

UN VIATGE DIDÀCTIC PER L'ECONOMIA SOCIAL I LES FINANCES ÈTIQUES

«L'economia no són només diners, inversions en borsa, pressupostos, pèrdues i guanys». Amb aquesta asseveració es presenta el primer dels cinc mòduls que conformen l'itinerari Educatiu d'Economia Social i Finances Ètiques impulsat per la Confederació de Cooperatives de Catalunya COOPCAT i l'Associació Economia Social Catalunya (AESCAT). L'objectiu d'aquests mòduls és que l'alumnat de tercer i quart d'ESO reflexioni sobre el valor econòmic que tenen les activitats quotidianes i adquireixi els principis de l'economia social i les economies feministes.

S'ha estructurat l'itinerari una proposta accessible per tal que cada equip docent s'inscrigui als mòduls que consideri més oportuns. Es poden cursar de manera presencial o en una plataforma digital penjada al web d'AESCAT on les escoles poden accedir a tot el material i aprofundir de forma autogestionada en els continguts de la matèria. Les escoles poden impartir l'itinerari de la mà del seu professorat o mitjançant un d'extern.

Després del primer mòdul, titulat «Obrir la mirada: l'economia més enllà dels diners», la unitat didàctica s'endinsa en altres aspectes d'aquesta economia basada en l'equitat i la justícia social. Així, en el segon mòdul, «Afrontar la vida conjuntament: cooperatives i mutualitats», l'alumnat descobreix els orígens del moviment cooperatiu i mutualista, i aprèn com funcionen en l'àmbit agrari, de consum, ensenyament o d'ha-

bitatge. El tercer mòdul, «Emprendre de forma col·lectiva», es fixa en les cooperatives de treball. L'alumnat copsa com les cooperatives són una opció real per a emprendre qualsevol activitat i fer-ho sota unes condicions de treball i presa de decisions dignes i democràtiques.

L'itinerari, on s'agrupen les plataformes de representació de les diferents famílies de l'economia social de Catalunya, es complementa en dos darrers mòduls d'una hora cada un. El quart, «Consumir amb responsabilitat: el comerç just», promou una mirada crítica cap al consum a partir de l'anàlisi de les seves conseqüències, alhora que es descobreixen les alternatives de proximitat, saludables i respectuoses amb el medi i les persones. «També mirem que treballi els criteris que cal aplicar a l'hora de comprar o escollir uns determinats productes», assenyala l'AESCAT.

I finalment, el darrer dels mòduls, «Gestionar els nostres diners: les finances ètiques», planteja que l'alumnat diferenciï una entitat bancària convencional de la banca ètica i, a través d'un cas pràctic, sàpiga quin tipus de préstecs i inversions du a terme aquesta banca concebuda pel benefici social i el bé comú.

L'itinerari de COOPCAT i de l'AESCAT s'afegeix a l'oferta curricular amb la voluntat decidida que els estudiants millorin les seves competències en economia i sobretot desenvolupin valors ètics i responsables.—*

En aquesta línia, la professora explica què es troba a l'aula: «la majoria d'estudiants volen ser rics i treballar poc, jo els dic que ho tenen més aviat difícil, i més si no venen d'una família benestant», i afegeix, «lògicament s'emmirallen amb futbolistes, cantants i youtubers, però és interessant conèixer la gestió que han fet alguns d'aquests 'famosos' del seu patrimoni i veure com han acabat». Això ha servit per parlar amb els estudiants de l'evasió fiscal i, per descomptat, qüestionar si és ètic que algú guanyi tants diners o valorar alternatives (gens radicals), com poden ser limitar les diferències entre els sous més alts i més baixos.

PROMOVENT L'ALTERNATIVA

Vilaseca explica que la major part de l'alumnat no només vol ser milionari; també creu que tothom ho vol ser. «Cada curs els dic que jo no, que soc una privilegiada, que tinc la sort de tenir els diners que necessito per satisfer les meves necessitats bàsiques i més, i que no assumeixo mai que totes les persones volem el mateix; que jo vull viure en un món més just, que contempli les desigualtats d'origen i les erradiqui, que m'interessa l'economia del bé comú. I fixa't, això em converteix en la *hippie*».

Enfront d'això, Sheila Vilaseca indica que és útil relacionar els models econòmics amb la seva quotidianitat i fer projeccions a partir del que viuen a casa, de les seves relacions d'amistat, de com gestionarien deixar diners a una persona estimada o a algú que no coneixen. «I, a partir d'aquí, és interessant explicar-los com l'economia genera diners a partir de l'endeuta-

ment i que la immensa majoria de diners no són físics, no 'existeixen'».

Per a la professora, un dels projectes més importants del curs és donar l'opció, l'espai i el temps de crear una cooperativa d'alumnes, amb un funcionament completament real. «Fan una aportació monetària inicial, voten el seu Consell Rector, i decideixen com gestionaran els conflictes». Fins ara han volgut fer la cooperativa cada curs, tot i que en alguna ocasió no ha funcionat, si bé aquest «fracàs» és també una riquíssima font d'aprenentatge.

Per ensenyar-los aquest model, Vilaseca se centra en els valors cooperatius i en un model econòmic, el de l'economia social, que treballa per tal que les persones estiguin al centre i no siguin només recursos productius explotables. «El cooperativisme se centra més en el bé comú, en aconseguir les coses per a tota la societat, i no pensar només en un mateix», ressalta.

Així, segons la professora, cal posar el focus en el coneixement i l'empatia en totes les assignatures. Això no és fàcil fer-ho des de l'escola, perquè els valors imperants a la societat són l'individualisme i la simplificació interessada de problemes complexos; un discurs habitual de l'extrema dreta que està calant.

Tanmateix, Vilaseca és optimista per convicció i professió i afirma conformar-se a donar a conèixer altres models econòmics, en fer pensar en alternatives i en no alimentar el discurs únic i el pensament del «què hi farem». Això sí, li agradaria que la matèria no fos optativa i que tot l'alumnat tingués oportunitat de saber en quin món viu i com podrà gestionar les decisions econòmiques que haurà de prendre i que condicionaran el seu projecte de vida.—*

L'educació comunitària, en temps actuals i a Occident

Sobre la base que la comunitat és un espai fonamental per a l'aprenentatge i el desenvolupament humà, l'educació comunitària facilita la participació activa de totes les persones en la creació d'oportunitats educatives alhora que fomenta la col·laboració entre els diferents actors socials.

Text: Irene Moulas

L'educació comunitària no es limita a les institucions educatives formals, sinó que també es troba arrelada en el teixit social i cultural de la comunitat. Segons va determinar l'acadèmica estatunidenca Sherry Arnstein, autora de *L'escala de la participació ciutadana* (1969), implica la participació de la societat en el disseny, la implementació i l'avaluació dels processos educatius. Un procés continu en què tots els membres de la comunitat poden ser tan educadors com estudiants. Una premissa que sembla perdre's en el temps.

Quant a la seva formulació, s'empara en teories sociològiques i pedagògiques que ressalten la importància de la participació i l'aprenentatge col·laboratiu. Autors com el pedagog brasiler Paulo Freire van posar èmfasi en el diàleg i la consciència com a eines per a l'empoderament dels individus i la transformació social. Però l'educació comunitària també beu de la pedagogia crítica, la pràctica reflexiva o el posicionament situat (tenir presents els privilegis de la persona que aporta el coneixement i des de quina perspectiva ho fa).

PRINCIPIS BÀSICS

Freire ens parla de la pedagogia de l'oprimit, i també de la pedagogia de l'autonomia, on els aprenentatges han de ser horitzontals i mutus, no jerarquitzats. I és que part d'aquesta educació ens permet col·lectivitzar els malestars, o com indica la politòloga i psicòloga social veneçolana Maritza Montero, problematitzar-los. És a dir, prendre consciència i desnaturalitzar aquells factors d'opressió.

Altres teòrics, com l'italià Marco Marchioni, un dels pares de la renovació pedagògica que es va produir a Espanya durant la dècada dels vuitanta en el marc de l'educació d'adults, aposta per una educació demo-

cratitzada i amb àmplies aspiracions al canvi social. Per altra banda, el sociòleg alemany Amitai Etzioni va reivindicar la importància de la comunitat en la formació de valors i la construcció d'identitats col·lectives, i va subratllar que l'educació comunitària ha de ser participada, horitzontal, democratitzadora, problematitzadora i crítica, alhora que ha d'aportar identitat col·lectiva i pretendre la transformació social.

Si entrem en el món de l'art, també trobarem eines molt potents per tractar temàtiques educatives per aquesta transformació amb una mirada comunitària. I finalment, no haurem de deixar-nos la mirada més utilitarista respecte els interessos que hi ha darrere el fet d'educar, en la qual es planteja aprofundir en els sabers populars, indígenes o rurals, en lloc de continuar marcant diferències entre el sud global i el nord, o entre el món rural i les ciutats. En definitiva, són molts eixos pels quals ens podem acostar al món de l'educació comunitària.

PROJECTES EDUCATIUS COMUNITARIS

Al llarg dels anys, s'han desenvolupat projectes educatius comunitaris molt variats quant a àmbits, tipologies i mirades, amb un impacte significatiu en la vida dels habitants.

En l'àmbit de la interculturalitat, cal citar l'Escola Popular Keras Buti, autodefinida com «un centre de sabers on compartir i construir col·lectivament coneixement i afers vinculats a un territori i unes comunitats específiques». En el si d'aquesta escola, situada a l'Hospitalet de Llobregat, s'articula una cosmologia —una manera de sentir i estar en el món— mentre es recuperen i actualitzen pràctiques tradicionals del poble gitano per vincular-les a circuits de producció de

valor dintre de l'economia social i solidària. A banda d'aquesta activitat, Keras Buti també ofereix una xarxa de suport i una cooperativa de consum.

En l'àmbit administratiu, cal mencionar el projecte Camí Amic, promogut per l'Ajuntament de Barcelona, amb una implementació diferent en cada districte. Aquest projecte de camins escolars té unes bases sòlides de projecció comunitària, en el sentit que fomenta que els infants i els joves facin el seu recorregut diari de casa a l'escola a peu o amb bicicleta i de manera autònoma, és a dir, sense acompanyament adult.

Més enllà d'aquest objectiu fonamental, Camí Amic ha servit per abordar reptes més amplis, entre els quals l'assoliment d'un model de mobilitat més sostenible i la reflexió respecte al dret dels infants a la ciutat. S'hi ha incorporat la figura de la «Botiga amiga», que ha permès que el teixit comercial estableixi vincles amb la comunitat educativa a peu de carrer, i proporcionar més sensació de seguretat.

També podem citar els projectes d'aprenentatge i de servei, una proposta ben articulada en la qual els participants coneixen les necessitats de l'entorn i treballen per millorar-lo. Són propostes de gran utilitat social, en tant que l'aprenentatge té un retorn a la comunitat, que guanya en qualitat, i el servei dona sentit a l'aprenentatge, perquè allò que s'aprèn es pot transferir a la realitat en forma d'acció. Infinitat de projectes demostren l'èxit de practicar aquesta relació circular.

AUTOGESTIÓ I CULTURA TRANSFORMADORA

Mentrestant, en el món de l'autoorganització, caldria destacar l'Escola Arcàdia, el projecte d'institut auto-

gestionat, cooperatiu i comunitari sorgit a Can Batlló per a infants d'entre 0 i 16 anys. Tot i que en l'actualitat encara és una escola infantil provisional dels 0 als 6 anys, els principis d'aquest espai estan completament alineats amb els de l'educació comunitària: la llibertat responsable, la igualtat, la solidaritat, l'ajuda mútua i el respecte, juntament amb una didàctica obrerista on el treball manual de les feines quotidianes té el mateix valor que el treball intel·lectual i el creixement personal. En una línia semblant, l'Escola Popular de Sants, ubicada al Bloc de la Bordeta, fa de l'autogestió la manera a través de la qual la infància, els joves i les persones adultes s'impliquen en el procés d'aprenentatge.

Igualment, cal esmentar la Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, l'objectiu de la qual és que les persones comparteixin el projecte d'ensenyament. En el si de la Federació, les cooperativistes —on trobem des de famílies, fins a mestres, passant per personal no docent— s'impliquen per reforçar els sabers dels alumnes i, per extensió, del conjunt de la comunitat.

Finalment, no hauríem d'oblidar el món cultural, en què la creació artística és un recurs bàsic per a l'educació comunitària. És el cas de la Xarxa Artibarrri, en la qual s'engloben entitats que orienten la seva tasca educativa des del sector de la comunicació, les arts escèniques i gràfiques o l'esport. Una d'elles, Augusto Boal, ha suposat un referent en el teatre de l'oprimit o teatre social. Un altre projecte que cal destacar és la Tabakalera, un centre artístic i cultural que promou facilitar l'accés i el gaudi de la cultura. A més del museu d'Arts Santa Mònica, on se cedeixen espais perquè la comunitat faci assemblees, o la Biblioteca

del Raval, on el personal s'apropa a possibles usuàries per convidar-les a entrar i a participar de les propostes que s'hi ofereixen.

I ja, fora de Catalunya, tindríem com a exemple d'acció comunitària l'escola popular Educar de Fortaleza de Brasil que, per molts experts, representa una referència en la mesura que ha encunyat la idea de «retornar el coneixement allà on se t'ha atorgat». Algunes antigues alumnes han acabat sent professores i han retornat als seus pobles rurals per compartir els aprenentatges amb la població.

BENEFICIS I REPTES

La intervenció comunitària en l'educació comporta beneficis tant per als individus com per a la comunitat en conjunt. En primer lloc, perquè reforça el sentiment de pertinença i la identitat, però també perquè contribueix a una major resiliència de l'entorn, afavoreix la cohesió grupal i, per tant, ajudar a prevenir la pobresa, l'aïllament o la solitud.

Tanmateix, sembla que els reptes siguin cada cop més feixucs. A banda de la creixent privatització de l'escola pública i la falta de perspectiva comunitària de les escoles d'elit, també podem citar els escassos recursos que l'administració hi destina. Aquest dèficit s'explica per la manca de voluntat política i l'extrema responsabilitat que atorga a les escoles, a qui converteix en protagonistes úniques de l'educació.

A tot això s'hi afegeixen les dificultats socioeconòmiques que té la mateixa comunitat i que es manifesten en l'escletxa digital o les dificultats de les mares, pares o persones de referència per atendre als infants. Paradoxalment, però, és en aquests contextos quan sovint les veïnes o familiars prenen la iniciativa i cobreixen aquestes mancances, que no obstant això, són insuficients en situacions d'emergència.

El darrer obstacle és l'homogeneïtzació del currículum, ja que si assumim que l'educació funciona per projectes, independentment de l'edat, i que ha de ser un espai inclusiu on tothom pot aprendre, resulta del tot obsoleta la tipologia d'avaluació que s'està utilitzant. Si no es canvia, correm el perill que les diferents metodologies pedagògiques es confrontin entre si, la qual cosa agreujarà encara més les dificultats d'adaptació de la infància en un món individualista i altament competitiu.

SER AGENTS EDUCATIUS

Amb tot, l'aposta que està guanyant pes a Catalunya és obrir els equipaments públics perquè siguin elements educatius puntals per la comunitat i, per tant, també agents de canvi. I així fer visible que la tasca d'educar no només pertoca a les escoles.

Perquè això es consolidi, encara hi ha molts deures pendants. Cal tenir present la seguretat (la sensació de comoditat que dona l'espai, si està molt masculinitzat o no...) o la mateixa accessibilitat (si totes les persones tenen lliure accés i facilitat en l'ús dels materials, si hi ha canviadors i els lavabos no tenen barreres arquitectòniques o si els horaris de les activitats van bé a tothom). Hem de recordar, per exemple, que per tenir un llibre de la biblioteca, cal abans presentar un document d'identitat, i no tothom en té, a causa dels processos de regularització.

Al capdavant, quan parlem d'educació comunitària ens referim als límits mitjançant els quals les persones aprenem, més enllà del nucli familiar, què està permès i què no en societat. En altres paraules, quins són aquells valors que regeixen el nostre entorn i que ens guien a defensar el bé comú, pensar en clau global i desenvolupar-nos lliurement com a persones des del respecte i l'amor. Uns valors que, al contrari d'algunes pedagogies educatives, l'educació comunitària treballa diàriament des d'una mirada crítica i problematitzadora. Com s'acostuma a dir, el món vol que caminem sols i de pressa. En canvi, si caminem plegades, potser anirem més lentes, però ben segur que arribarem més lluny. Aquesta és la filosofia de l'educació comunitària.—*

QUAN L'ECONOMIA SOCIAL ES PRACTICA A LES AULES

Des de Barabara Educació fins al programa ESSpurna, diverses entitats es coordinen per aconseguir que l'alumnat descobreixi, com a part troncal de la seva formació, l'emprenedoria basada en els valors cooperatius.

Text: Laura Pérez

Una cooperativa d'alumnes és una societat integrada per alumnes que, sota la supervisió i el suport del professorat, desenvolupa la seva activitat econòmica i social d'acord amb els principis cooperatius. Les experiències s'agrupen avui a la federació AlumnesCoop, una proposta inspirada en les Coopératives Jeunesse de Services (CJS), sorgides al Quebec. Aquí s'ha adaptat a través de la Federació d'Escoles Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, EscolesCoop.

El marc metodològic d'AlumnesCoop sorgeix a iniciativa d'un grup de professors de les escoles cooperatives Guinardó, Nou Patufet i Gravi, de Barcelona; Creixen i El Cim, de Terrassa; Petit Món Felisa Bastida, de Castelldefels; i Sant Gervasi, de Mollet del Vallès. Després de diferents sessions de treball, els centres van consensuar un pla d'intervenció perquè l'alumnat experimentés el cooperativisme a còpia de gestionar

els conflictes de manera col·lectiva, corresponsabilitzar-se dels deures i les obligacions, i celebrar l'assoliment dels objectius fixats.

APRENDRE A APRENDRE

Una de les entitats que acompanya la implementació de les cooperatives d'alumnes és Barabara Educació, que juntament amb Doble Via i amb el suport del programa Aracoop, han fet créixer el projecte d'AlumnesCoop. Des d'aleshores, Barabara Educació ha col·laborat amb 150 escoles interessades a crear cooperatives d'alumnes o reprendre aquelles que, per algun motiu o altre, havien deixat de funcionar. En tots els casos, han impartit tallers adreçats al professorat i a l'alumnat, alhora que els han assessorat perquè construeixin propostes conjuntes.

Un cop superada la pandèmia, el projecte ha tornat a agafar embranzida. Encara no ha assolit els nivells del curs 2018-2019, quan el nombre de cooperatives federades a AlumnesCoop va arribar a les 190, però, no obstant això, ja té un centenar d'experiències en funcionament.

«Les cooperatives d'alumnes necessiten mestres i professionals motivats, però també el concurs de les administracions, a qui reclamem que apostin per enfortir-les i finançar-les», indica Barabara Educació. Això és el que garantirà posar en marxa un projecte en què l'alumnat ha de cometre errors i assolir èxits, tenir temps per gestionar autònomament les activitats i aprendre. «Parlem d'aprendre a aprendre, el que significa treballar per una societat on sapiguem conviure, ser, fer i caminar plegades cap a models socioeconòmics que posin les persones al centre i no el capital».

Les responsables de Barabara Educació assenyalen que, més enllà d'assolir un objectiu econòmic, les cooperatives d'alumnes tenen la virtut de facilitar a l'alumnat competències d'emprenedoria i maneres de treballar associades als valors de la solidaritat, l'escolta activa, l'assertivitat i l'empatia. «Cal reforçar totes aquestes competències de manera transversal. A mesura que hem acompanyat algunes experiències, hem extret aquest aprenentatge i els mateixos joves aprecien què significa la capacitat d'escoltar-se, la responsabilitat o la satisfacció d'assolir els reptes que s'han plantejat».

COMPETÈNCIES EN PRÀCTICA

Barabara Educació subratlla el fet que, darrere la proposta pedagògica de les cooperatives d'alumnes, emergeix un model que advoca pel desenvolupament integral de la persona. Un repte que demana viure una experiència de base col·laborativa, integrar els elements que distingeixen l'economia social, així com adquirir aptituds que, per a l'alumnat, seran fonamentals amb vista al seu futur professional (cooperació, treball en equip, gestió i resolució de conflictes, habilitats socials, responsabilitat...). «Busquem que coneguïn i es familiaritzin amb sistemes de producció alternatius i que ho facin a través de la gestió i el lideratge col·lectiu, amb compromís per l'entorn i participant en els afers de la comunitat que els envolta».

Amb tot, Barabara reivindica la proposta de les cooperatives d'alumnes a través de sis grans raons: l'alumnat són els protagonistes; és una estratègia interdisciplinària; permet una reflexió crítica del món; es desenvolupen competències claus per a la vida; fomenta la iniciativa, l'emprenedoria i la presa de decisions col·lectives; i integra els principis cooperatius. «Es tracta que l'alumnat posi en pràctica els

valors fixats per l'Aliança Cooperativa Internacional, com són l'ajuda mútua, la responsabilitat, la democràcia, la igualtat, l'equitat, la solidaritat, l'honestat i la transparència». —*

Una ESSpurna per transformar les aules

Les iniciatives destinades a promoure l'emprenedoria cooperativa van reeixint arreu del país. Ho corrobora l'increment del nombre de cooperatives d'alumnes que s'han anat aixoplugant en la federació AlumnesCoop, i que, ara, rebran un nou impuls gràcies a L'ESSpurna. Així s'anomena el programa de creació i acompanyament de cooperatives d'alumnes que han decidit posar en marxa cinc cooperatives d'iniciativa social: Doble Via, Més Educació, l'Escola Lliure el Sol, Lleure Quàlia i Combinats.

Especialitzades en serveis socioeducatius, aquestes entitats s'han coordinat per acostar els valors de l'economia social i solidària a les aules. Per aconseguir-ho, compten amb el suport d'EscolesCoop, que amb l'acord signat el passat juliol, ambdues entitats pretenen incidir en el creixement d'AlumnesCoop i difondre una metodologia empoderadora. Actualment, l'ESSpurna busca centres per poder arribar a les 120 cooperatives.

Enquadrada en el Programa d'Economia Social del Departament de Treball i Empresa de la Generalitat de Catalunya, L'ESSpurna s'adreça a l'alumnat de primària, secundària, batxillerat i cicles formatius. El programa ofereix diverses sessions formatives i d'orientació, que s'aniran adaptant en funció de si es tracta d'una cooperativa de nova creació o una de ja existent.

Pel que fa al procés d'acompanyament, hi ha una sessió de presentació del projecte (2 hores); diverses sessions de dinamització i formació amb l'alumnat (5 hores); visites periòdiques; material pedagògic de la gestió societària i econòmica; i suport i assessorament als centres. La iniciativa s'ha estructurat per tal que pugui tenir lloc en el marc d'una assignatura, a través de diverses matèries o com a treball de fi d'estudis. Així és com L'ESSpurna treballarà perquè alumnes i docents s'endinsin en aquelles economies que ajuden a construir una societat més justa, equitativa i solidària.—*

AlumnesCoop

«Els professors han sigut una salvació personal»

Les cooperatives d'alumnes són un model d'organització que ha anat estenent-se arreu de Catalunya. Diversos alumnes han trobat en aquests espais l'aixopluc per créixer personalment i participar en el seu entorn més pròxim. Erik i Martina, alumne actual i exalumna de l'escola cooperativa Nou Patufet, al districte de Gràcia de Barcelona, narren l'experiència que els ha suposat implicar-se a una de les cooperatives que integren la xarxa AlumnesCoop.

Text: Pau Lobato

Què us va empènyer a crear una cooperativa d'alumnes?

Erik: El nostre projecte va començar a cinquè de primària, després que ens expliquessin en què consistia una cooperativa, com funcionava i quins eren els seus objectius. Amb la seva creació, els meus companys i jo vam adonar-nos que podíem intentar millorar el barri. La nostra intenció era bàsicament intervenir-hi a través de diferents accions.

Com ho va rebre el professorat i la direcció del centre?

Martina: La rebuda va ser molt bona. En tot moment ens vam sentir acompanyats, cosa que és molt gratificant, perquè no es limiten a donar classe i prou, sinó que es preocupen pel nostre benestar. Ho veus quan tracten algun problema personal, dins i fora de l'horari de classe, i vetllen perquè a l'escola tot funcioni. Per nosaltres, els professors han sigut una salvació personal. En canvi, en els centres educatius que estan al marge del món cooperatiu, no he trobat la mateixa acollida.

Del conjunt d'activitats que heu organitzat, quines han tingut més participació entre la comunitat educativa?

Erik: Sobretot les recollides de joguines i d'aliments. En aquesta mena d'esdeveniments, les persones es van involucrar molt. Tant és així que vam aconseguir més joguines de les que demanàvem.

Creieu que propostes així serveixen per promoure el compromís social?

Martina: Les recollides sempre tenen un impacte positiu en l'entorn, ja que permeten cuidar-lo. Al barri de Gràcia, per exemple, les activitats més rellevants i exitoses acostumen a estar relacionades amb el medi ambient, però també hi ha altres temes que es poden abordar, com ara la sexualitat. I és que, tot allò que vulguem normalitzar en la societat, cal posar-ho damunt la taula.

Quins valors us endueu del vostre pas per una cooperativa d'alumnes?

Erik: Jo he après a valorar el que tinc. Les recollides, si guin de joguines, de roba o d'aliments, m'han ajudat a prendre consciència de la importància de donar perquè altres persones puguin rebre. He après com, en un determinat moment, hi ha coses que poden ser més útils a altres persones que no pas a mi.

Martina: Les recollides et fan reflexionar sobre l'impacte que poden tenir aquest tipus d'accions. Com a alumnes que hem estat involucrats, ens n'hem de sentir molt orgullosos, i és que, al final, donàvem objectes que són molt bàsics per a nosaltres, però molt valuosos per a qui els rebien.

Farien falta més cooperatives d'alumnes com la vostra?

Martina: Clarament sí. En les escoles cooperatives hi ha una gran comunicació entre el professorat i l'alumnat. Uns i altres fan una feina que té un impacte social i mediambiental molt positiu. Llàstima que encara són pocs els centres en què l'alumnat té aquest nivell de participació. No sols en el dia a dia de l'escola, d'on n'extreus una experiència molt agradable. També en activitats que poden ser beneficioses pel conjunt de la societat.

Erik: Jo crec que formar part d'una cooperativa des dels deu anys et permet aprendre el valor de la solidaritat. I a mi, personalment, m'ha ajudat a madurar com a persona.

Les cooperatives d'alumnes poden jugar un paper important en la societat del futur?

Erik: Sí, perquè la societat evoluciona, i els joves hem de poder opinar sobre aquests canvis col·lectius. Uns canvis que els adults no veuen, però que, en tenir una perspectiva generacional pròpia, nosaltres sí que captem.

Martina: Que el futur està a les nostres mans, com s'acostuma a dir, està molt relacionat amb el que comenta l'Erik. Els joves hem de ser actius a les nostres aules, on passem moltes hores, i hem de tenir l'oportunitat d'ajudar la resta. Finalment, serem la generació que modernitzarà i millorarà el futur.

I de cara a l'educació, com poden influir les cooperatives d'alumnes?

Erik: Són espais que permeten créixer en un sentit personal.

Martina: Tenen la virtut que es regeixen per unes normes morals en què es prioritza la implicació de la persona amb l'entorn, cosa que té un impacte personal positiu.—*

“Els joves hem de poder opinar sobre els canvis col·lectius”

ANNA GARRIGÓ

«L'economia social
requereix un treball
de sensibilització
diari»

Ara fa uns anys, l'antiga alumna de l'escola cooperativa Tecnos, de Terrassa, va impulsar amb altres companys de classe el projecte cooperatiu Creative Hands. Aquesta experiència, que la va portar a presidir AlumnesCoop entre els anys 2018 i 2022, va permetre a Garrigó conèixer el potencial transformador de l'economia social i solidària, de la qual avui n'estudia tots els detalls a la Universitat Pompeu Fabra (UPF), on cursa Ciències Polítiques i de l'Administració.

Text: Àlex Romaguera

Què et va animar a crear una cooperativa d'alumnes a l'Escola Tecnos?

Hi va contribuir que és un centre cooperatiu, on tots els alumnes observen des de petits com funciona l'escola per dins i participen en les diferents activitats. Gràcies a aquest tast, quan vaig arribar a secundària, que és el moment on es presenta el projecte d'AlumnesCoop, vaig decidir amb altres companyes i companys fundar Creative Hands.

Com van ser els inicis de la cooperativa?

D'entrada, l'equip de professors que va acompanyar-nos ens va facilitar una plantilla per redactar els estatuts, en els quals vam definir els objectius, els requisits i l'aportació inicial de les sòcies, per tot seguit escollir el consell rector i el pla de treball que volíem aplicar de forma autogestionada.

Quines activitats vau impulsar?

Estaven limitades, perquè a l'escola Tecnos, l'alumne realitza el que s'anomena serveis educatius, com poden ser jardineria, manteniment o manipulació d'aliments. De manera que, per no repetir-los, vam fer tallers adreçats als infants, mentre reforçàvem projectes que l'escola ja tenia en marxa, com la Marató de contes, la xocolatada de Nadal i, ja fora del recinte, la Fira de Cooperativisme de Terrassa, on vam fer de monitors. També, amb les cooperatives de les escoles El Cim i Crespinell, vam organitzar activitats conjuntes, i ens vam repartir les tasques. Així, si una cooperativa s'ocupava de comprar el menjar, l'altra preparava els treballs manuals.

Consideres que és complicat tirar endavant una cooperativa?

Cal organitzar-te, perquè no entra dins l'horari lectiu. De fet, les assemblees les fèiem a les hores de pati, encara que l'equilibri amb l'escola ens va ajudar a funcionar molt bé. A la tarda ens preparava tallers i, quan necessitàvem material o ens calien més recursos, ens donava un cop de mà. Aquesta coordinació amb el centre és necessària, tant per garantir les activitats com per gestionar els conflictes que poden sorgir en qualsevol moment.

Us vau trobar alguns problemes?

A totes les cooperatives sorgeixen tensions quan algú no compleix el compromís que ha adquirit. Encara que formar-ne part és voluntari, és necessari un mínim de responsabilitat ètica, i això a vegades no es dona. En el nostre cas, quan ens hi vam trobar, el professorat va acompanyar-nos per arribar a un consens amb el company que volia deixar-ho. Vam acordar tornar-li l'aportació inicial i la relació va ser bona. Amb tot, és normal que al llarg d'un projecte d'aquest estil hi hagi altes i baixes.

El 2018, quan només tenies catorze anys, vas incorporar-te al consell rector de la federació AlumnesCoop, de la qual vas ser elegida presidenta. Com va anar?

Hi va ajudar que la meua mare és professora de Tecnos, de manera que ja estava familiaritzada amb el món cooperatiu. Això va fer que el professor que ens assessorava ens proposés presentar-nos pel consell rector.

Al final, ens hi vam apuntar sis i, entre uns i altres, van suggerir-me que jo fos la presidenta. Un càrrec del qual vaig aprendre el valor que significa tenir espais de trobada entre les diferents cooperatives i tractar temes tan importants com la gestió democràtica de l'economia, la cura de les persones o el respecte pel medi ambient.

En tens un bon record?

La pandèmia va impedir que tiréssim endavant força activitats. Ens va obligar a coordinar-nos via telemàtica, mentre les trobades presencials van quedar aparcades. Però, així i tot, va servir per adonar-me que l'economia social requereix un treball de sensibilització diari i que, si vols promoure-la, has de tenir present com evoluciona la societat. Al capdavant, més que un model econòmic, el cooperativisme és un estil de vida que implica sortir de l'individualisme per compartir un model de societat més just i solidari.

Les cooperatives d'alumnes són útils per prendre'n consciència?

Sens dubte, perquè posen en pràctica l'equitat, la igualtat i el suport mutu. Barabara Educació ens va ajudar a creure'ns aquests valors que han de portar-nos a consumir de manera responsable i relacionar-nos des del respecte i la solidaritat. També ens va donar les eines per assolir els objectius que ens havíem fixat i saber quines accions i missatges havíem de formular per fer créixer el nombre de cooperatives escolars.

Ara que ja estàs estudiant a la universitat, preveus endinsar-te en el terreny del cooperativisme?

Cada vegada m'interessa més, per això intento anar a fires i congressos. I és que, en una societat dominada per l'individualisme i la competitivitat, l'economia social és l'alternativa per la qual hem d'apostar. El problema és que la majoria de gent pensa que el cooperativisme es tracta d'un model empresarial, quan té a veure amb posar la vida al centre i no el capital. A mi m'ha servit per aprendre a viure d'una manera diferent.

Seria convenient que les escoles promoguessin aquesta alternativa?

Algunes ja ho fan. Jo mateixa, els anys que vaig estar a AlumnesCoop, vaig poder conèixer experiències molt interessants a diferents escoles. Però no totes ho poden fer; algunes no compten amb els recursos necessaris per aplicar projectes que van en aquesta línia ni dediquen prou temps per formar l'alumnat entorn d'aquest model alternatiu. Hem de reclamar-ho, perquè tot comença en l'educació, on hem d'explicar que podem construir una societat millor basada en aquests valors d'equitat i justícia social.—*

Crònica personal d'una comunitat escolar cooperativa

EL ROURE

Text: Begoña González

Vam crear l'escola El Roure el 2001, en una finca rural de Mediona (Alt Penedès), per ampliar el projecte d'educació infantil (1-6 anys) de La Casita, amb seu al districte de Gràcia. Els fundadors érem tan sols dos, però si el projecte d'educació viva ha reeixit, és per la cooperació entre els diferents integrants, les famílies més implicades i la resta de l'equip que hi ha anat participant durant aquest temps. Puc afirmar que hem sabut ajustar l'estructura administrativa a la realitat «orgànica» del nostre particular i canviant col·lectiu.

El procés, però, va trigar a consolidar-se, ja que volíem una estructura en la qual hi hagués diversos subsistemes amb el seu propi ritme i connectats entre si: la cooperativa, el col·lectiu de famílies (incloses les criatures) i l'equip docent. Un repte ambiciós, perquè d'entrada teníem pocs recursos econòmics, però fruit de l'empenta i la il·lusió es va conformar aquesta comunitat en què l'objectiu és —seguint les experiències de criança, com el Seitai, la sistèmica familiar i algunes teories pedagogies innovadores del segle XX— desenvolupar una experiència de relació, gestió i organització inclusiva, holística i respectuosa amb la diversitat de les persones i compromès amb un interès educatiu comú.

EINES I TREBALLS DE CURES

En el marc de la cooperativa, la primera decisió va ser que cada subsistema escollís els seus representants

per exercir dues funcions: recopilar les veus i posicions dels individus que formen el col·lectiu i actuar d'enllaç amb la resta de subsistemes. Així és com tot ha fluït amb més facilitat.

Una altra decisió va ser crear un organigrama i elaborar la documentació de referència per al funcionament dels tres col·lectius. Sempre sobre la base d'incorporar els valors cooperatius en la gestió econòmica i laboral, en la relació amb l'entorn social i natural, així com entre les persones a l'escola (incloses les criatures), les formacions i els assessoraments pedagògics.

De la mateixa manera, hem treballat perquè la gestió empresarial i l'organització col·lectiva integrin l'escolta empàtica i l'expressió respectuosa, la cura emocional, la responsabilitat i l'autonomia, l'honestat, la transparència, la cooperació, la coherència i el suport mutu. Un camí que hem assolit inspirant-nos en la comunicació no violenta, les eines de facilitació de grups i mediació o la intervenció sistèmica en organitzacions. Amb aquests suports, hem gestionat moments ben difícils, com han estat la mort d'una mare o un pare, malalties greus o la marxa en grup de famílies; però ho hem afrontat des del consens, dins de cada col·lectiu i finalment dins de la mateixa cooperativa.

Això ha estat més fàcil gràcies a ser una cooperativa formada pels docents amb més antiguitat i implicació, ja que ha reforçat l'organització i ha permès que les famílies i els docents no socis no hagin hagut

d'assumir tasques de gestió, per bé que mantenim un contacte estret amb els dos col·lectius. I és que la premissa i el desig sempre han estat compartir informacions, inquietuds, iniciatives, etc., sobre qualsevol assumpte de l'escola.

Per fer-ho possible, vam fixar una assemblea general mensual a la qual s'han afegit les assemblees extraordinàries que veiem necessàries, mentre que el suport d'una gestoria cooperativa, de la Federació de Cooperatives de Treball i d'EscolesCoop ens ha donat una major seguretat i confiança per dur a terme la nostra tasca. En aquesta perspectiva, també ha contribuït la cura, l'afecte i l'estima que ens tenim entre nosaltres, ja que sempre estem pendents de com es troba cadascú, fem dinars i sopars de socis diverses vegades l'any o celebrem els nostres aniversaris.

TRAÇANT UN NOU MODEL

Un dels puntals del projecte és el sentit de pertinença de les famílies amb l'escola, cosa que treballem tan bon punt s'inscriuen. Els comuniquem la importància de participar de manera activa, sigui en les activitats dels grups o en les diverses funcions de la vida acadèmica, perquè creiem que això repercuteix en el benestar dels seus fills i filles i en el projecte en conjunt.

Amb aquesta finalitat, vam establir dos tipus de comissions: les comissions estables, en què es trac-

ten els aspectes habituals de la vida escolar (festes, formació, espais, materials i activitats) i les comissions provisionals, que es constitueixen per cobrir una necessitat concreta i puntual, com ara la celebració dels vint anys de l'escola.

Pel que fa a l'organització laboral, ens basem en els principis de confiança i respecte mutu, des de la coordinadora general de l'escola, la coordinadora de cada etapa (infantil i primària) i el rol dels acompanyants o educadors. Les reunions dels diferents equips amb la coordinadora general són espais on s'aborden amb naturalitat els errors, dubtes o conflictes que, inevitablement, apareixen en la pràctica pedagògica quotidiana.

També, amb la voluntat de compartir el rumb del projecte, celebrem cada tres mesos una reunió amb el col·lectiu de famílies, cosa que ha permès trencar una passivitat que venia derivada del model d'escola convencional. És un espai per enfortir la relació entre els dos grups i que sigui el màxim de pròxima i cohesionada.

El Roure continua explorant una forma de gestió i organització d'escola que avantposa la cura de les persones, la naturalesa i l'entorn social, per generar una cultura del benestar comunitari. Això representa un procés constant de revisió personal i col·lectiu que considerem imprescindible, sobretot amb la vista posada a transformar la violència del sistema patriarcal en un nou sistema respectuós i en construcció.—*

UNA FUNDICIÓ

PER CREAR I TRANSFORMAR ELS BARRIS

La cooperativa fundada el 2006 és una referència pedagògica pels seus projectes artístics a diverses escoles de Bellvitge, la Florida i altres barris de l'Hospitalet de Llobregat.

Text: Joan Bernà

Després de quinze anys, l'equip de La Fundició pot presumir d'un extraordinari bagatge de projectes artístics que busquen la transformació social. Com explica una de les fundadores, Mariló Fernández, «cada cop intervenim més sobre les estructures —tant la institució-escola, com els processos creatius— per sumar-nos a les comunitats educatives i ajudar a fer preguntes».

El primer projecte de la cooperativa es va desenvolupar a l'escola Prat de la Manta de la Gran Via de l'Hospitalet, amb la que encara

col·labora. També manté sinergies semblants amb altres centres, com l'IES Joanot Martorell de Porta Diagonal, on fins i tot va ajudar l'equip directiu a repensar el model pedagògic de l'escola.

Malgrat aquestes aliances, no tot ha sigut fàcil per La Fundició. «També hem arribat a centres educatius on les diferències eren abismals, i d'això hem hagut d'aprendre», assenyala Fernández, per qui «quan t'expulsen veus molt clar l'enfocament de moltes institucions, en les quals el relat va dirigir a adquirir capacitats per ser apte pel sistema productiu».

L'ART D'EDUCAR

L'activitat de la cooperativa ha transitat també per l'escola El Martinet de Ripollet, un dels primers centres públics a trencar l'esquema d'aula, grup, exàmens i currículums. Un dels seus equips va treballar-hi entre els anys 2010 i 2014. D'aquesta experiència en va resultar Open Roulotte, un dispositiu per crear iniciatives culturals al barri de Can Mas de la població vallesana, en el que es van implicar un col·lectiu de dones cameruneses, els arquitectes de Siti-size o Straddle 3, a més de diferents associacions de veïns i companyies de danses urbanes. Open Roulotte es va acabar convertint en un gran dispositiu d'esdeveniments: amb una ràdio comunitària que acollia debats sobre l'espai públic, cartografies col·lectives amb l'alumnat d'El Martinet i jornades en les quals La Fundició va tractar propostes d'interès pel veïnat que van materialitzar-se en accions artístiques de tota mena.

L'any 2020, quan va arribar la pandèmia, la cooperativa va decidir canviar la manera d'organitzar les sessions. Així ho va plantejar a l'Escola Diputació, del barri barceloní de l'Eixample, on els alumnes van treballar el tema de la migració. «L'activitat va consistir a fer que els alumnes recollissin àudios de persones migrants que explicaven les seves històries de vida i, basant-se en aquests relats, van interpretar poemes, cançons i dibuixos». D'aquesta manera —recorda Mariló Fernández— els alumnes van interioritzar millor cada una de les vivències, alhora que van esvaïr els prejudicis que hi ha respecte del fenomen migratori. L'activitat ha quedat recollida en un llibret que il·lustra les circumstàncies en què es troba el col·lectiu nouvingut.

A propòsit d'això, Fernández admet que, «quan vam pensar a escriure projectes, teníem clar que s'interveniria sobre persones, però de seguida vam adonar-nos que també volíem intervenir sobre estructures que, com l'escola, ens travessen dia a dia, sigui com a alumnes, com a mares o pares o com

a veïns o veïnes del barri». En aquest sentit, la representant de La Fundició subratlla el fet que, quan es treballa en un centre educatiu, la persona ha de ser conscient del poder que té, ja que citant Michel de Certeau, autor de *La invención de lo cotidiano*, «tenim capacitat de *hackejar* i transformar, la qual cosa ens dona potència i evita deixar-nos en una posició estèril en què no podem fer res».

MOTOR D'EMANCIPACIÓ

Com a cooperativa, La Fundició s'ha queixat sovint de la manca de serveis i prestacions socials als barris perifèrics. Per això, periòdicament coordina la revista *Des dels blocs*, on apareixen tota mena de reivindicacions veïnals, com ara el desdoblament pendent del CAP de la Florida o l'atorgament del padró a les persones nouvingudes. A través de la publicació, l'entitat recorda la història del barri amb la finalitat de realçar el present i construir una narrativa en la qual es reconegui el paper que sempre han tingut les entitats culturals i esportives i la vitalitat que actualment aporta el comerç regentat per migrants. «Gràcies a la revista, també hem acordat amb l'institut del barri que faci un suplement dedicat als temes que més els preocupen», comenta Mariló Fernández.

Per tirar endavant *Des dels blocs*, cada dilluns La Fundició convoca una reunió amb el professorat de català de l'institut i el veïnat que ha mostrat interès a participar en la redacció. És en aquest espai on es revisen els textos, s'afegeixen nous continguts i, qui ho desitja, presenta les propostes que considera més adients. Un cop tancat el número, la cooperativa organitza la distribució d'exemplars al seu local de la Florida, que cada divendres també acull dinars col·lectius, la qual cosa permet apropar-se al veïnat que freqüenta la zona. «Com a mínim, comptem amb una vintena de veïns que col·laboren en la difusió de la nostra revista, i són molts els qui s'han apuntat a enjardinar els parterres que hi ha entre els edificis del segon local que tenim al barri de Bellvitge», explica Fernández.

Així, mitjançant l'amalgama de projectes que desplega arreu, l'experimentada cooperativa de l'Hospitalet de Llobregat estableix les línies de treball a mitjà i llarg termini. «Fruit de les nostres inquietuds i les propostes que ens trasllada el veïnat, marquem les prioritats entre el barri i la comunitat educativa, la qual cosa té un paper fonamental en la construcció de ciutadania». Amb tot, segons La Fundició, es tracta de generar comunitat, d'aquí la seva voluntat d'apropar-se a la infància, «el lloc des del qual aprendre a tenir una vida més sana, justa i feliç».—*

Enmig de la plana de les Garrigues es desenvolupa una proposta educativa que entén la dialèctica compartida com a eina d'aprenentatge i millora constant.

Text: Maria Freixas i Alió

L'ESCOLETA DEL MAS CONÈIXER L'ALTRE PER ENTENDRE'S UN MATEIX

L'Escoleta obre les portes per primera vegada el curs 2019-2020 i, sota la direcció de l'antropòloga i mestra Belén Franquet, acull una vintena d'infants d'entre 1 i 7 anys. Conviven amb altres propostes educatives a les instal·lacions de la Fundació La Manreana. Que ambdós projectes comparteixin el mateix espai no és casualitat; la natura com a entorn de creixement, la divulgació del món rural i l'educació lliure són filosofia i motor de tot projecte que es vinculi a La Manreana. L'Escoleta del Mas s'insereix dins la Xarxa de Centres de Suport Familiar (ALPIC) que aglutina diferents espais educatius arreu del territori català.

LA IMPORTÀNCIA DEL PRIMER SEPTENNI

L'Escoleta promou l'art d'educar, la sensibilitat i el compromís. S'inspira amb passió dels llegats de Rosa Sensat i Rudolf Steiner. D'aquest darrer, Belén Franquet en recupera els estudis per tal d'explicar la necessitat de blindar els primers anys: «als set anys s'ha forjat una personalitat i els estils de vinculació, d'aprenentatge i també de comunicació. Així doncs, estem parlant d'una etapa fonamental on l'escola ha de garantir descans, protecció, alimentació, moviment i exploració. Ha d'acompanyar els infants en el seu desenvolupament, amb uns límits que siguin des de la cura i la protecció en confrontació amb el 'perquè ho dic jo' que s'acostuma a desenvolupar en jerarquies de poder i dominació. Hi ha moments en què s'han de posar límits i n'hi ha

que no. Per altra banda, en aquest període els infants necessiten un contacte visual i un retorn del llenguatge de l'adult referent i tot això no és possible en aules massificades», puntualitza Franquet.

També s'ha de respectar el moment maduratiu de cada infant, i això es tradueix en respectar-ne els ritmes: si té gana pot menjar i si té son pot dormir. També, és important deixar entrar les famílies a l'escola perquè hi siguin fins que els infants es vinculin amb el centre i sobretot amb les educadores. Si se senten acompanyats i segurs tindran més curiositat per descobrir un entorn a l'aire lliure.

La descoberta de l'entorn és una de les primeres àrees del desenvolupament dels infants i l'arquitectura hi juga un paper molt important. És per això que l'escola promou la biofília, investigar el contacte innat de les persones amb l'entorn natural. En el camp educatiu pren rellevància, atès que el funcionament del sistema nerviós varia en funció de les instal·lacions on interactuem. Com a mamífer, l'ésser humà ha de poder créixer i desenvolupar-se en consonància amb la natura.

CONÈIXER L'ALTRE PER ENTENDRE'S UN MATEIX

L'alteritat és un concepte filosòfic que descriu la necessitat de reconèixer l'altre. En el terreny evolutiu, l'ésser humà construeix la seva pròpia identitat en observar les diferències. «Independentment de si tenim una diversitat funcional o necessitats educati-

ves especials», concreta Franquet, que com a mestra d'educació especial coneix amb profunditat el món de les diversitats i les seves intervencions educatives o terapèutiques.

La dinàmica d'observar no recau únicament en els infants. L'equip pedagògic fomenta l'observació entre les mateixes educadores com a mètode de coavaluació, que ajuda a prendre consciència de l'acte d'ensenyar i educar en si mateix. Un cop acabada la jornada laboral, fan una valoració conjunta amb la premissa que sempre es pot millorar. Instaurar aquesta dinàmica fomenta també l'escolta i promou les cures entre companyes.

UN DIA QUALSEVOL EN UNA ESCOLA VIVA

La metodologia de l'Escoleta del Mas es basa en dos pilars: el joc lliure i els tallers vinculats a la vida del mas i la granja. S'inicia la jornada amb una benvinguda en rotllana amb el bon dia comunitari i les dinàmiques de pertinença. En acabat es dedican al joc lliure autogestionat per tal que les educadores puguin identificar els interessos que es van generant de l'observació i el joc. Els infants interactuen amb un material de l'entorn no estructurat i mentrestant les educadores observen, registren i acompanyen.

El joc lliure a la natura fomenta l'exploració, el moviment lliure i l'aprenentatge autogestionat, ja que els espais exteriors faciliten l'estimulació vesti-

bular. Això permet que el sistema nerviós dels infants maduri i preparar-los per a la lectoescriptura, el pensament matemàtic, etc. Es compaginen activitats conjuntes i altres en petit grup, en què l'alumnat es divideix en tres nuclis. Els més petits, entre dos i quatre anys, se centren en la consciència fonològica i en els jocs de dits. Els més grans s'inicien en activitats més curriculars, però que tenen una continuïtat i van lligades als seus interessos. Les activitats del dia a dia giren al voltant de l'hort, la granja i els tallers de llana o l'elaboració de pa.

EL FLOW DE L'ESCOLETA

«L'escola ha d'oferir moments de *flow*. Això passa quan s'alineen la motivació intrínseca amb el nivell de competència que s'ha de desenvolupar. I no ha de ser ni massa difícil, perquè genera frustració, ni massa fàcil, ja que llavors baixa la motivació. Els estudis diuen que en el joc lliure autogestionat es poden produir aquests moments, instants en què s'atura el temps i que són l'avantsala de la motivació sostinguda, la creativitat, l'autoregulació de l'aprenentatge...», conclou la directora.

L'Escoleta del Mas és un escenari educatiu que promou els moments idonis per a l'aprenentatge significatiu dels infants. El gest de l'ofici conscient i una mirada respectuosa abracen un projecte que té tots els ingredients necessaris perquè qualsevol infant pugui fer el salt de l'entorn al món.—*

AULA D'IDIOMES

Pedagogia crítica per qüestionar-ho tot

La cooperativa barcelonina ofereix un espai d'aprenentatge de llengües horitzontal i de qualitat basat en els principis de l'autogestió, l'anticapitalisme i la democràcia directa.

Text: Irene Cumplido Gavalrà

Aula d'Idiomes va néixer com a cooperativa de treball el 2014, si bé no va constituir-se fins al cap de tres anys, quan l'equip format per pedagogues —i alhora aprenents— va començar a organitzar cursos des d'una perspectiva feminista i decolonial. Actualment, n'ofereix de català, castellà, èuscar, gallec, anglès, francès, italià, alemany i àrab, a més d'un servei de traducció i assessorament lingüístic en aquests i altres idiomes.

Vicent Almela, un dels impulsors del projecte, explica que la decisió de constituir-se en cooperativa entroncava amb la idea de garantir un treball digne que pretén ser respectuós amb l'entorn i gestionat de manera col·lectiva. «Lluny de la tendència competitiva del sistema capitalista, fomentem el suport mutu i l'enfortiment de les xarxes d'economia social i solidària des del territori», diu Almela, per qui l'Impuls Cooperatiu de Sants, del qual forma part la cooperativa, és un cas paradigmàtic.

En aquest sentit, Aula d'Idiomes busca amplificar la mirada crítica vers el món, «però també vers nosaltres mateixes, per reconèixer les nostres diferències i prendre consciència dels nostres privilegis». Segons ell, a través de les assemblees i altres espais, l'equip de l'Aula du a terme accions de revisió i també de reparació amb la finalitat que el repartiment de les tasques reproductives i productives sigui el més equitatiu possible. «Fer pedagogia crítica significa qüestionar-ho tot», emfatitza.

EL PODER DE LA LLENGUA

Des dels seus inicis, Aula d'Idiomes ha unit esforços i coneixements fins a convertir-se en una proposta formativa per a totes aquelles persones interessades a adquirir o millorar una segona, tercera o quarta llengua. Va començar al districte de Gràcia, dinamitzant tallers en onze idiomes que van impartir professionals del sector de l'ensenyament, a preus molt assequibles i ajustats a les necessitats i als temps de l'alumnat i els grups. Els cursos es feien a la seu de l'Associació Roig-Cultura, que alberga diferents col·lectius socials.

Aquest 2023, ja des del recinte cooperatiu La Comunal, situat al barri de Sants, Aula d'Idiomes ha orientat la seva proposta a la lluita contra el fet colonial, i ha introduït en les sessions la discriminació que pateixen les persones migrants a causa de la seva

procedència, aspecte físic, ètnia, cultura, llengua, orientació sexual, gènere, salut o condició econòmica. «Alguns d'aquests eixos situen unes determinades persones en situació de privilegi, però a les migrants veiem que les relega a la condició de desposseïdes o marginades», indica Almela.

Conscient que les llengües tampoc no s'escapen de les relacions de poder, la cooperativa ha optat igualment perquè els tallers tractin les varietats dialectals i culturals de les llengües que imparteix. A més a més, Vicent Almela creu fonamental «abordar amb les persones aprenents les formes d'evitar el sexisme en el llenguatge, analitzar les polítiques lingüístiques aplicades a cada país i entendre la riquesa cultural que suposa conèixer els diferents parlars».

TEIXINT ALIANCES

Fins ara, els projectes d'Aula d'Idiomes s'han desplegat en entorns ben diversos, com ara el casal d'estiu que organitza el Casal Popular de La Bordeta o al Raval, on juntament amb l'Espai de l'Immigrant, durant els últims tres anys ha dinamitzat cursos gratuïts de català, castellà i anglès.

També ha anat a càrrec de la cooperativa la traducció al català del documental *Zauriak*, del llibre *Jackson Rising*, sobre la iniciativa estatunidenca Cooperation Jackson; a més de la traducció i revisió a l'èuscar, al francès i a l'anglès del reportatge *El primer dia d'octubre*, elaborat per la revista *Directa*, o l'assessorament lingüístic per la campanya contra la discriminació de les persones amb VIH que va impulsar el Comitè antisida de la ciutat de València.

Són moltes, doncs, les entitats, organitzacions i empreses per a les quals la cooperativa treballa, sigui oferint serveis de traducció, o suport lingüístic. A banda de les ja citades, destaquen l'Ateneu Cooperatiu de Barcelona – Coòpolis, el Fòrum Social Mundial de les Economies Transformadores, la cooperativa de finances ètiques Coop57, l'Ateneu Popular de 9 Barris, la plataforma Defender a quien Defiende, l'Observatori de Drets Humans i Empreses a la Mediterrània, Col·lectiva't, Produccions Saurines o l'Entrellat. D'aquesta manera —assenyala Vicent Almela— les iniciatives de l'economia social i solidària tenen una eina més per avançar en la construcció d'una societat més inclusiva, culta i rica en diversitat.—*

FLORIDA GRUP EDUCATIU

Emprenent a través del cooperativisme

El projecte formatiu situat a la localitat de Catarroja (l'Horta Sud), es consolida com una referència per la seva contribució en el sistema pedagògic modern que es desenvolupa al País Valencià i a diferents centres d'àmbit internacional.

Text: Dídac Delcan Albors

Des de la seva constitució, aviat farà cinc dècades, Florida Grup Educatiu ha esdevingut un mirall per a moltes experiències pedagògiques d'arreu i compta amb més de sis-cents professionals i sis mil estudiants anuals. La seva irrupció no s'entén sense el treball de defensa i promoció dels valors cooperatius d'un petit grup de militants, la majoria vinculats a moviments cívics i polítics de base cristiana, a les acaballes del franquisme.

Va ser a finals de la dècada dels seixanta i principis dels setanta, quan aquest grup va aprofitar les poques esclatxes que oferia el moment polític d'aleshores per bastir una proposta sustentada en els principis del catolicisme social, fruit del canvi promogut pel papa Joan xxiii i que, anys més tard, es va consolidar amb el Concili Vaticà II.

Dins del context valencià, la majoria dels seus impulsors estaven enrolats a la Joventut Agrícola i Rural Catòlica (JARC), una organització amb fort arreladament a les àrees rurals valenciano-parlants, en les quals aquests activistes van implicar-se en la defensa de la llengua i la cultura valencianes mantenint els valors del cooperativisme i l'associacionisme cívic.

La primera iniciativa d'aquest grup motor va tenir lloc a la petita localitat de Beniparrell, a la comarca de l'Horta Sud. Allí, va posar en marxa la cooperativa d'habitatges La Unión, dedicada a obtenir una llar digna fora del circuit de l'especulació incipient que hi havia aleshores. Després de reeixir en aquest objectiu, el grup va decidir centrar gran part dels esforços a gestionar professionalment una cooperativa d'habitatges d'àmbit comarcal. Fruit d'això, l'any 1969 van fundar la Cooperativa de Viviendas Populares (COVIPO), coordinada entre d'altres per Vicent Diego Ramón, Josep Maria Soriano, Toni Ferrer i més tard, Paco Pons.

MONDRAGÓN COM A REFERÈNCIA

Aquest grup inicial, que comptava amb una insaciable fam de saber, aprendre i créixer, va visitar Mondragón i va trobar en l'experiència liderada pel sacerdot José María Arizmendiarieta la seva principal font d'inspiració.

Arizmendiarieta, tal com recorda la professora d'Història de l'Educació de la Universitat de València, Carmen Agulló, va arribar a Mondragón l'any 1941 per iniciar activitats de caràcter esportiu, cultural, formatiu i laboral. El més destacable va ser la creació, l'any 1943, d'una Escola Politècnica que seguia la màxima segons la qual "per democratitzar el poder, cal socialitzar el saber". Entorn d'aquesta escola, van començar a

crear-se diferents entitats cooperatives que varen ser la gènesi de Corporación Mondragón. És el cas de Talleres Ulgor (més tard reconvertida en Electrodomèstics Fagor), l'entitat financera Laboral Kutxa, l'asseguradora Lagun-Aro i els supermercats Eroski, entre d'altres.

La realitat cooperativa de Mondragón, que oferia feina a més de 8.500 persones, va suposar per al grup valencià un canvi de mentalitat i d'horitzons. I és que, en les seves posteriors visites, va observar que l'èxit del grup basc raïa en un model de funcionament que apostava per professionalitzar la gestió, capitalitzar els resultats i promoure la intercooperació. En aquesta línia, COVIPO va impulsar Equip Gerencial, l'òrgan a través del qual es va professionalitzar el servei i es va legalitzar l'estructura, que de societat civil particular va passar a ser una cooperativa integral de serveis (COINSER).

A partir d'aquest moment, el nou cooperativisme valencià va assumir que, per aplicar el model de Mondragón, era imprescindible comptar amb una cooperativa de serveis (els supermercats Consum, l'any 1975), una entitat financera (Caixa Popular, fundada el 1978) i un centre de formació professional que recollís la demanda de feina al sector industrial. Un àmbit que, cada vegada, estava prenent més protagonisme enfront del sector agrícola. Així és com el curs 1977-1978 va néixer el projecte Florida Grup Educatiu a la localitat de Beniparrell. Un parell d'anys més tard, i després d'alguns entrebancs, va establir-se definitivament al municipi veí de Catarroja.

Florida Grup Educatiu va funcionar inicialment sota el règim de Patronat Interparroquial, gràcies a l'ajuda dels rectors de les localitats pròximes d'Albal i Massanassa, per bé que la voluntat és que fos l'equip de treball de la cooperativa qui assumís la major part de les responsabilitats, tant pel que fa a la tasca educativa com en la gestió. Amb la voluntat clara d'implicar conjuntament el professorat, les famílies, l'alumnat i les entitats cíviqes i empresarials de la zona, la Junta Rectora va apostar per un model d'empresa veritablement democràtic i participatiu.

Aquest canvi de mentalitat, que no va estar exempt d'alguna fricció dins del col·lectiu, va conduir a la constitució de Florida Grup Educatiu com a cooperativa d'ensenyament l'11 de febrer de l'any 1983, fins a funcionar en plenes facultats el curs 1985-1986, després que la Junta arribés a un acord amb les autoritats religioses que integraven el Patronat Interparroquial.

DIVERSIFICAR PER CRÉIXER: ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS

Una vegada van assumir la propietat total, les sòcies de Florida Grup Educatiu van redefinir el model per així

garantir la viabilitat del projecte. Un procés que va durar uns anys i que va servir per definir una estratègia a mitjà i llarg termini, basada sobretot en la recerca i anàlisi de noves oportunitats de negoci i el desenvolupament de nous projectes.

La decisió que va suposar una gran fita en la cooperativa va ser la creació de Florida Universitària l'any 1993, per respondre a la necessitat d'oferir una qualificació integral que millorés la inserció laboral dels alumnes. Amb vista a aquest objectiu, la cooperativa va estudiar les competències que havia de tenir, la seva trajectòria formativa i, a efectes d'oferir un ensenyament adequat, va plantejar que en una primera etapa acadèmica la millor opció eren els ensenyaments relacionats amb les àrees d'Economia i Enginyeria. A hores d'ara, la Florida Universitària ofereix un itinerari formatiu que comprèn els camps de l'Enginyeria, l'Educació, el Turisme, l'Empresa i, més recentment, també el relacionat amb el món de les Noves Tecnologies de la Informació i la Comunicació (NTIC) i els videojocs.

COOPLEARNING: UNA METODOLOGIA AMB DENOMINACIÓ D'ORIGEN

Al llarg de la seva trajectòria, el col·lectiu docent de Florida Grup Educatiu ha estat a l'avantguarda d'aquells corrents pedagògics que han garantit la millor formació al seu alumnat, tant a escala curricular com competencial. Amb l'experiència acumulada, que arranca amb la seva implicació als moviments de renovació pedagògica i culmina amb un model pedagògic propi, ha sistematitzat més de quatre dècades del que s'ha vingut a anomenar *CoopLearning*.

«Des que vam posar en marxa Florida Universitària, sempre hem cregut en la cooperació com a eina per a canviar el món i el nostre entorn socioeconòmic. I, en un moment en el qual tot és canviant, creiem que la manera d'ensenyar també ha de ser-ho». Així ho afirma Ana de Castro, per la qual l'encert de l'equip ha sigut apostar per un sistema educatiu que «parteix dels valors de la nostra essència cooperativa». Segons la coordinadora del model educatiu dins de la cooperativa, la proposta pedagògica *Cooplearning* «posa el focus en acompanyar l'alumnat en el seu procés d'ensenyament-aprenentatge, gràcies a l'ús de metodologies que ajuden a respondre als reptes propis de la formació superior». Castro apunta també que s'adapta a les necessitats de l'entorn i treballa a partir de situacions reals, les quals «proporcionen a l'alumnat experiències d'aprenentatge fonamentades en el concepte d'aprendre fent, el que els ajuda a definir el seu futur professional».

Aquest element diferenciador, basat en el «saber fer» i una oferta formativa d'alta qualitat arrelada a

les noves realitats empresarials i laborals, ha consolidat Florida Grup Educatiu com un centre de referència dins i fora del País Valencià. Avui, i com a mostra del desig de continuar creixent, pot presumir d'haver cobert totes les etapes formatives: des de la primera infància fins a la tercera edat. Això s'afegeix a altres fites assolides en el transcurs d'aquestes dècades, com són el projecte d'escoles infantils NINOS, que abasten l'etapa de 0 a 3 anys; Xúquer Centre Educatiu, que inclou estudis d'infantil, primària, secundària i formació professional; i la Universitat dels Majors, inserida en els departaments d'Educació Secundària, Formació Professional, Idiomes i Universitat, amb què Florida Grup Educatiu ja comptava.

En un futur pròxim, s'espera l'obertura d'un Centre Tecnològic Industrial, amb què la cooperativa pensa acollir l'increment d'alumnes que estan interessats en aquest àmbit, a banda de noves titulacions vinculades al món de l'enginyeria i de la realitat virtual. Tota una declaració d'intencions que confirma una de les màximes que millor defineixen Florida Grup Educatiu: «aprendre de cap a cap de la vida». Un aprenentatge que, en aquests quaranta-cinc anys de trajectòria, ja han gaudit més de sis-cents professionals i sis mil alumnes.—*

CRIANÇA CONSCIENT EN LA PRIMERA INFÀNCIA

Mares i pares de dia constitueixen a Eivissa una cooperativa destinada a acollir nadons d'entre 0 i 3 anys amb la finalitat que creixin des dels valors del respecte, l'afecte i el reconeixement mutu.

Text: Laura Saula

Cada matí, Pedro Cano acull quatre infants a casa seva. Les pròximes sis hores les passarà amb ells entre rutines d'higiene, menjar, son i esbarjo. És un dels pares de dia i també el portaveu de la Cooperativa de Mares i Pares de Dia d'Eivissa.

Aquesta iniciativa, nascuda l'octubre de 2021, sorgeix del Grup d'Educació Alternativa d'Eivissa (GEA) per coordinar una figura que encara està en procés de regularització a les Balears i Pitiüses. No és així en altres comunitats autònomes de l'Estat, com Galícia, Madrid i Navarra, on fa temps que està implementada. També, des dels anys setanta, la figura dels pares i mares de dia funciona amb normalitat a Anglaterra, Alemanya, França, Suècia o els Països Baixos.

En el cas d'Eivissa, es tracta de persones que acullen a casa seva un màxim de quatre infants d'entre 0 i 3 anys. Per això, les cases han de tenir lavabos adaptats i àrees de descans i de joc, ja que la idea és que sentin l'espai com l'extensió de la seva llar. Un lloc segur, cuidat i ajustat als seus ritmes i necessitats.

ACOMPANYAMENT CAP A L'AUTONOMIA

«La primera infància acostuma a estar força descuidada, quan és la més important, d'aquí que volíem donar-li el context necessari perquè la canalla creixi de forma orgànica i amb un acompanyament respectuós», explica Pedro Cano, titulat en Educació Infantil. Igual que ell, la resta d'integrants de la Cooperativa de

Mares i Pares de Dia d'Eivissa se'ls exigeix tenir una titulació, sigui de magisteri, psicologia o pedagogia, i també que comptin amb una assegurança de responsabilitat civil, títol de manipulador d'aliments, coneixements en primers auxilis i certificat de delictes de naturalesa sexual, entre altres.

Actualment, la cooperativa té quatre sòcies, les quals cuiden de quatre infants cada una. «Vam decidir tenir-los sis hores al dia, perquè entenem que l'ideal d'aquesta etapa és que estiguin amb la família com més temps millor», indica Cano. En el seu cas, cada matí, a les 8.30 hores, rep els quatre infants a Can Porquet, la seva casa, ubicada enmig del camp, on també hi viu la seva filla Abril, de tres anys.

La rutina és igual cada dia, després d'un petit ritual de benvinguda, els infants prenen l'esmorzar que els han preparat les seves respectives famílies, per tot seguit rentar-se les mans i les dents i anar al lavabo; i, un cop llestos, disposen de dues hores d'esbarjo a l'aire lliure. En aquest entorn, troben ovelles, arbres fruiters, boscos amb elements per a esbargir-se i fins i tot poden visitar la veïna, una dona de vuitanta-set anys que els fa d'àvia. Ja cap a les 11 hores, els infants tornen a la casa per netejar-se i preparar-se per dinar, fins que arriba l'hora de la migdiada, que es prolonga fins a les 14.30 hores, moment en què les famílies els passen a recollir.

Segons el portaveu de la cooperativa, aquesta rutina s'inspira en els principis de la criança consci-

ent. «Quan treballes amb infants ets com una mena de mirall, així que has de pensar què vols mostrar i quin exemple vols que tinguin de tu», comenta Cano. Per aquest motiu, totes les mares i pares de dia malden per estar en permanent observació, «però no des del cap, sinó des del fet de sentir: intentem crear aquella presència que tant necessiten els infants», afegeix Cano, segons el qual se segueix una pedagogia basada en la prova-error i la revisió de les conductes dels infants. L'objectiu, al capdavant, és respectar en tot moment el ritme natural de cada infant.

SENTIR PER ACTUAR

Des de fa temps, la criança conscient s'ha convertit en una opció vàlida per a moltes famílies que aposten perquè els seus fills rebin un altre tipus d'educació. Sense anar més lluny, a Catalunya existeix l'Associació de Llars de Criança, una entitat sense ànim de lucre que promou la figura de la mare i el pare de dia, alhora que ofereix formació continuada i supervisió dels que estan en actiu.

Seguint els models d'Emmi Pliker, Maria Montessori o l'Institut Lóczy, la criança conscient es basa en fomentar la independència i autonomia de la canalla, a part d'establir-hi una relació de comunicació oberta, respectuosa i comprensiva i oferir-los la possibilitat d'expressar-se lliurement. Els mestres vetllen perquè la connexió emocional sigui la més sòlida possible,

raó per la qual intenten traslladar als infants amor, acceptació i suport incondicional. També els proporcionen un aferrament segur, el que implica escoltar les demandes emocionals que tenen i respondre-hi de forma sensible i consistent.

I pel que fa a la disciplina, proscriuen el càstig físic o verbal, en canvi, estimulen l'ús de mètodes no violents que els ajuden a desenvolupar habilitats d'autoregulació i presa de decisions. Finalment, també intenten que els infants prenguin les decisions més apropiades a la seva edat en la perspectiva que millorin l'autoestima i la confiança amb ells mateixos.

Entorn d'aquests principis, entitats com la GEA remarquen que la feina d'una mare i pare de dia requereix «una vocació profunda i una formació continuada», ja que «és important ser conscients de la intensitat, la fragilitat i la dedicació personal que comporta aquest ofici».

En un gest de complicitat, els progenitors confien en la mare o pare de dia per garantir la integritat física i emocional dels infants durant els tres primers anys de vida, «l'etapa en què l'individu es forja com a persona», segons els estatuts de l'associació. Així, des del compromís i la vocació pedagògica, és com GEA cria els infants, els quals reben de forma afectuosa el reconeixement i les respostes que demanen. Un procés segur i respectuós a través dels quals poden créixer, experimentar i aprendre a desenvolupar-se en aquest primer tram de les seves vides.—*

JAUME FUNES

«L'escola ha d'acompanyar l'alumne perquè compregui de què va la vida»

Psicòleg, educador i periodista, Jaume Funes (Calataiud, 1947) ha treballat tota la vida en l'atenció educativa i terapèutica. La seva experiència en col·lectius de renovació pedagògica, així com en el tractament de persones amb problemes derivats de l'ús de drogues, la marginació i els conflictes, li ha proporcionat una mirada privilegiada sobre el món dels adolescents i les seves dificultats socials. El primer llibre que va publicar va ser *La nueva delincuencia infantil y juvenil* (1984) i, des d'aleshores, la llista de títols no ha parat de créixer. Entre les seves publicacions trobem *Álex no entiende el mundo* (2014), destinat als adolescents; i per a pares i mares, *Cal fer deures?* (2015), *Educar adolescents sense perdre la calma* (2016), *Encara he de viure* (2022) o *Quan la vida ens dol* (2022). En aquesta última obra, Funes analitza les coordenades de la societat actual i ens trasllada, gràcies a una prolífica recerca, diverses reflexions que poden ser útils per a pares, psicòlegs i mestres implicats en els sistemes acadèmics del segle XXI.

Text: Àlex Romaguera

Ens trobem immersos en una societat paradoxal, en què els individus estem hiperconnectats a través de les noves tecnologies, però alhora ens sentim insegurs per l'excés d'informació. Quin efecte té això en els adolescents?

Sempre partim d'aquesta angoixa vital i, en l'àmbit educatiu, es comet l'error d'atribuir-ho a algun artefacte. Si abans eren les drogues, ara són les pantalles, les quals ens diuen constantment com hem de pensar, viure i ser feliços. I entre els adolescents, que són els primers usuaris sistemàtics de qualsevol innovació tecnològica, això es percep clarament.

La quantitat d'estímul que reben impedeix que sàpi-guen què volen?

Es evident que un adolescent serà diferent si creix mirant arbres que si ho fa atrapat en una pantalla. Això el condicionarà. Però sigui d'una manera o altra, hem de partir de la base que tots necessiten sentir-se estimats, reconeguts i descobrir el món. L'escola sovint s'oblida d'aquest aspecte a l'hora de planificar el currículum acadèmic.

No té en compte la seva funció primordial?

Incorpora protocols encaminats a fer que els infants compleixin normes en el terreny del respecte i altres conductes, però hauria d'ensenyar-los que, per desenvolupar-nos, tots depenem dels altres. Si s'aïllen, acabaran sent persones individualistes que no pensaran i, en un context capitalista com l'actual, arribaran als 16 o 17 anys convertits en esclaus del mercat i a mercè d'ideologies molt tòxiques.

Igualment, cal alfabetitzar-los en l'era digital, no trobes?

Per descomptat, però que publiquin històries d'Instagram no ha de provocar que s'oblidin de qui són. Hem d'educar-los perquè es facin preguntes, trobin respostes i vegin si són feliços. I això no té res de relativisme; es tracta d'ajudar-los a expressar els seus sentiments, a diferenciar emocions i, a partir d'aquí, expressar què els interessa.

Es corre el risc que construeixin la seva identitat en funció del que s'espera d'ells?

Ja succeeix. Molts joves mesuren la felicitat a partir del que els marca internet, fins al punt que només pensen a tenir el màxim de *likes* i saber què opinen d'ells els seus seguidors de TikTok. Es limiten a fer-se *selfies* i a penjar imatges per donar fe que existeixen. Un enfocament narcisista i egòlatra que els priva d'identificar què esperen de la vida i entendre que poden ser feliços creant i compartint activitats amb la resta de companys i companyes.

Són individus impacients que volen un rendiment immediat?

Han entrat en una espiral de consum compulsiu, com si l'única cosa important a la vida fos devorar etapes l'una darrere l'altra. Davant d'això, la resposta no ha de ser anar a la muntanya a fer ioga. Tot i que és respectable, seria simple postureig. Ha de ser alguna cosa que els permeti valorar els petits plaers i els faci veure que compartir és satisfactori. Només així, avantposant la dimensió col·lectiva a la individual, podrem acabar amb l'orientació explotadora i deshumanitzadora que entra a l'aula a través d'alguns discursos econòmics.

“L’important és que els nois i noies tinguin referents positius a qui consultar”

El gran desideràtum, doncs, és aconseguir que l’escola abandoni la rigidesa i doni eines a l’alumne per a quan sigui autònom?

A l’escola sempre li costa adequar-se a l’acceleració que experimenta la societat. I, certament, els docents tenen raó quan diuen que es veuen desbordats i se’ls demana que prioritzin l’ordre. Però aquest fet no està renyit amb canviar la dinàmica per resoldre aquest decalatge. Només algunes escoles ho fan. La majoria encara enfocquen el currículum segons el principi que «cadascú ha de desenvolupar el seu talent» o «sigues tu mateix». Una moda que és negativa i, a la llarga, contraproduent. Si l’escola té alguna funció, és la de capacitar l’alumne perquè digui què desitja i oferir-li oportunitats perquè es desenvolupi humanament.

Les polítiques acostumen a adaptar-se a les demandes dels adults?

Aquest és l’altre error. En lloc de comptar amb la participació i l’opinió dels menors, s’intenta respondre als requeriments dels pares i mares i al conjunt de serveis que reclamen, sense tenir en compte les necessitats dels infants, ni tan sols els seus drets.

La clau és que memoritzin coneixements i, alhora, tinguin la complexitat del món que es trobaran a l’edat adulta?

Exacte. El professorat ha d’aplicar uns sistemes curriculars. Fins aquí ningú no ho discuteix. Però també ha d’ajudar l’alumne a sentir-se persona, la qual cosa només passarà si gaudeix aprenent, fet que el motivarà a continuar fent-ho. Aplicat al llenguatge, això implicaria discernir que, si vol lligar, li serà més fàcil dir-li a l’altra persona «quan estic al teu costat, sento que alguna cosa se’m desfà» que no pas «que bona que estàs!».

De tota manera, caldria que el docent recuperés l’autoritat perduda...

Òbviament, perquè ja no és la figura respectada d’abans. Alguns estudis indiquen que, de tots els adolescents que es troben amb dificultats, només un 5% recorre al seu tutor. La resta es dirigeix als amics, a internet o directament a ningú. I això va associat a la pèrdua del valor que té l’educació en la vida infantil i al fet que, per als adults, els mestres han d’instruir i punt. Tanmateix, la seva funció és compartir les preocupa-

cions dels alumnes i, mitjançant el diàleg, ajudar-los a comprendre que viuen en un món on hi ha diferències i desigualtats. Si els docents es mostren disponibles, no dubtis que els alumnes s’hi adreçaran.

Si no es disminueix la ràtio d’alumnes, pot el mestre garantir aquest acompanyament?

Reduir les ràtios és bàsic, però sobretot perquè l’escola personalitzi les relacions. I això vol dir que el professor conegui cadascun dels seus alumnes i sàpiga com estan. Tal com ha demostrat la pandèmia, les vivències, les emocions i els sentiments són importants.

Això demana combinar els aprenentatges més racionals amb els emocionals?

Sí, perquè amb la didàctica no n’hi ha prou, i viceversa. A vegades ens hem trobat amb nens que comencen a llegir tan bon punt reben l’abraçada que els faltava. Insisteixo: no podem oblidar mai que estem educant persones.

Quins altres errors destacaries de l’actual sistema?

Tenim la tendència a catalogar-los en les seves problemàtiques. Si un adolescent necessita que l’etiquetin per sentir-se atès, s’encasellarà en aquest rol i no sortirà d’aquí. Prova d’això és que, a vegades, nois i noies que han passat per tot el circuit d’atenció psicològica, domiciliària o judicial, et diuen: «ets la primera persona que em fas cas». Doncs tornem al mateix: han de veure que algú s’interessa per ells i els ajuda a aclarir-se davant el caos emocional en el qual es veuen immersos.

El sistema no està concebut segons aquest paradigma?

Totes les respostes es basen en regles, protocols i esquemes. Tant és així, que Catalunya té 5 o 6 programes de salut mental dirigits a l’adolescència. Són programes raonables, no ho dubto, però no doten d’autoritat el docent, que és qui ha d’acompanyar els alumnes perquè comprenguin de què va la vida. Sense aquesta autoritat, no sorprèn que molts menors acabin esdevenint subjectes estranys.

El model educatiu nòrdic ha abandonat aquesta rigidesa per aprofundir en la flexibilitat. És el camí per explorar?

Sí, perquè permet als pedagogs interpretar millor la realitat dels adolescents i entendre que, en lloc de contro-

lar-los mitjançant un currículum preestablert, val més que aprenguin a gestionar les seves incerteses a còpia d’escoltar-los i estar al seu costat.

Les cooperatives d’alumnes que es creen a diferents centres, poden contribuir a empoderar-los i preparar-los per aquestes situacions?

Són positives perquè, a la pràctica, fan que l’alumne apreii que la millor manera de relacionar-se és mitjançant la cooperació, sigui per gestionar diners, fer reparacions a l’escola o organitzar fires o jornades festives. Només falta que aquesta implicació s’estengui al currículum: els faria veure que poden intervenir-hi, sentir-se útils i fer-se seus aquests processos.

Permetria que fossin subjectes crítics i inquiets per a tota la vida?

Els serviria per al futur. Ara bé, també han d’aprendre que la vivència de l’aula sovint contrasta amb el que els tocarà viure després. Es trobaran amb espais similars, però també amb d’altres on podrien ser explotats o te-

nir una vida més complicada del previst. Dit així, sembla que defensi una posició reformista, sobretot venint d’algú inspirat en el Maig del 68. Però hem de ser realistes: se’ls ha d’ajudar a gestionar aquestes realitats mixtes i a ser conscients que la revolució somiada no és viable.

Si tenen aquestes expectatives, poden acabar frustrats?

Més que això, l’important és que tinguin referents positius a qui consultar i, alhora, que valorin que el treball en equip els pot aportar molta satisfacció. A part, és clar, han de tenir espais de trobada en els quals se sentin a gust i diversos sistemes de mediació per abordar incomprendions, tensions i conflictes, així com altres entorns on créixer. Tampoc cal obligar-los a triar entre un món romàntic, que els pot conduir a la marginalitat, i el món complex que hi ha fora. El que ha de fer l’escola és proporcionar-los els recursos per tal que, algun dia, acceptin convertir-se en ciutadans de la societat en la qual hauran de sobreviure. Si senten plaer i curiositat quan aprenen, els serà més fàcil.—*

Fotos: Anna Gibert

Tres projectes per tres països

L'EDUCACIÓ COM A EFECTE DISRUPTIU

Text: Redacció Nexe

UNA FLAMA PER ENXARXAR ELS PAÏSOS CATALANS

Articular una proposta educativa que abraci tot el territori lingüístic català és un repte majúscul. Les dificultats que travessa la llengua a l'escola, sumades als diferents marcs reguladors que apliquen les administracions de cada estat, obliga a ser el màxim d'imaginatiu i teixir vincles que vagin més enllà de les afinitats personals. Amb tot i això, un grup de mestres, famílies i altres col·laboradors s'han coordinat amb l'objectiu de bastir una xarxa d'escoles cooperatives catalanes.

Sota el nom d'Associació La Flama, els impulsors del projecte treballen perquè les famílies interessades a educar els seus fills en català i sota els valors cooperatius trobin centres que fomentin aquest model d'aprenentatge en què la pedra angular és la responsabilitat, el coneixement de la realitat cultural catalana i el contacte amb la natura. Per a La Flama, «l'incompliment de la immersió lingüística a l'escola pública i el fet que els infants catalanoparlants siguin una minoria a les aules, fan necessària una iniciativa d'aquest tipus». L'associació pretén que els infants «trobin un entorn on forjar la identitat sense por ni restriccions».

El projecte defensa el diàleg, el respecte, el compromís i la identitat, i s'inspira en la xarxa d'escoles Semente, sorgides a Galícia per promoure l'ensenyament en gallec; les ikastoles del País Basc, que utilitzen l'euscar com a llengua vehicular, i La Bressola, a la Catalunya del Nord que fa el mateix amb el català. Aquesta darrera iniciativa, nascuda el 1976, ja compta

amb nou centres educatius (set escoles i dos instituts) que reuneixen mil cent infants provinents de set municipis d'aquesta regió sota administració francesa.

Igual que La Bressola, La Flama vol implementar una pedagogia basada en la verticalitat dels aprenentatges, és a dir, on conviuen infants d'edats diferents i en què els més grans «apadrinen» els petits. Segons els impulsors del projecte, això enforteix la companyonia i fa que els alumnes se sentin útils, mentre els professors els orienten en els seus processos d'aprenentatge. Aquesta mirada es nodreix de les metodologies que van formular Maria Montessori i Ovide Decroly i que van introduir

als Països Catalans pedagogs com Rosa Sensat, Artur Martorell, Alexandre Galí, Maria Novell o Pilar Benejam.

Amb aquesta idea, La Flama ha iniciat una campanya per animar les persones interessades a obrir un centre al seu municipi. «La iniciativa comença de zero, de manera que caldrà treballar conjuntament per tirar-la endavant». Sense renunciar a les exigències

que marquen les administracions, els promotors aspiren a obrir el màxim de centres homologats, esperonats per la futura Escola Nacional Catalana, un centre pioner que probablement estarà ubicat a Barcelona. Serà llavors quan s'activarà una proposta ambiciosa que vol apuntalar l'escola cooperativa en la realitat cultural catalana.

BACHILLERATOS POPULARES: ALTERNATIVES AL COR DE L'ARGENTINA

Al barri de Palermo de Buenos Aires, centenars de joves i adults entren i surten cada dia del Bachillerato Popular Maderera Córdoba. Així es coneix l'institut situat a les instal·lacions de l'antiga Maderera Córdoba, una de les fàbriques que els moviments socials van recuperar després dels estralls que les polítiques neoliberals van provocar a l'Argentina el desembre de 2001. L'any 2004, arran del buidatge de la factoria, l'acomiadament massiu de personal i la venda de maquinària i de matèria primera, un grup d'empleats va ocupar les instal·lacions per fundar la Cooperativa d'Educadors i Investigadors Populars Històrica (CEIPH). Després de tres anys d'activitats al carrer i una intensa campanya mediàtica, el projecte va aconseguir el reconeixement de l'Estat.

El Bachillerato Popular Maderera Córdoba rep joves dels setze anys en amunt, durant tres anys, i té la facultat d'atorgar títols de nivell mitjà equivalents a l'educació secundària. A més a més, a diferència dels models educatius imperants, són espais amb vocació inclusiva, perquè garanteixen la formació a aquell jovent que, per raons laborals o personals, no pot seguir el curs amb normalitat. Les primeres experiències de batxillerats populars van aparèixer a Buenos Aires, on encara hi ha una vintena de projectes que permeten a 1.500 joves i adults cursar l'etapa de secundària i batxillerat i participar d'un espai on conviuen des dels sabers acadèmics i científics, fins a la militància i la resistència popular.

A les aules d'aquests centres, s'hi respira el principi de «potenciar el treball col·lectiu des de l'heterogeneïtat dels qui integren la comunitat educativa». Així ho expliquen els membres de l'institut del barri de Palermo, que a part d'acollir alumnes de diferents districtes i països, també atrau joves de costums i religions ben variades. «És un lloc on se senten abrigats i entenen el que suposa l'acceptació de l'altre i els valors de la solidaritat i el respecte mutu».

Un altre dels pilars del projecte és la implicació dels estudiants en l'organització de l'escola. Per

exemple, per facilitar la conciliació i tenir en compte les cures en l'aprenentatge, mares i fills poden assistir com a alumnes a classe. «Així és com construïm una institució en què l'activitat s'adequa a les particularitats familiars o personals de cada alumne, professor o treballador del centre».

A l'Argentina hi ha quaranta centres educatius que encara subsisteixen d'aquella fornada sorgida arran de la crisi que va sacsejar el país fa dotze anys. En aquell context, van aparèixer nombroses assemblees veïnals i propostes autogestionades, que van intentar cobrir la demanda dels qui no havien finalitzat el cicle de secundària. Els batxillerats populars van prendre com a model altres pràctiques de l'Amèrica del Sud dels anys seixanta, com ara la famosa «Campanya de Reactivación Educativa de Adultos para la Reconstrucción (CREAR)», les escoles impulsades pel Moviment Sense Terra (MST) del Brasil o les experiències educatives del Moviment Pagès, de Santiago del Estero. Iniciatives sorgides dels sectors sindicals que van adoptar formes d'organització assembleàries per oferir una educació crítica, democràtica i participativa.

QUEBEC CAMINA «JUNTS CAP A L'ÈXIT»

La província canadenca del Quebec, amb una població de vuit milions d'habitants, sempre ha mostrat un especial interès per l'educació cooperativa dels infants i adolescents. Ja als inicis del segle XX, va impulsar caixes d'estalvi i crèdit a les escoles primàries, que van ser l'embrió d'un moviment que va agafar embranzida mitjançant la reforma del currículum educatiu els anys noranta. Això es va traduir en una aliança estratègica entre diferents actors i l'impuls d'accions concretes.

Una de les accions més importants és el programa *Jeune COOP* (Joves COOP), dirigit als adolescents que cursen secundària durant les vacances. Hi ha dues modalitats: en la primera, es proposa dur a terme un projecte cooperatiu, que pot ser una activitat autofinançada, com ara excursions, viatges, festes de fi de curs o la creació d'equips esportius, sempre sota l'acompanyament d'un docent. La segona modalitat, en canvi, contempla la creació d'una empresa cooperativa que rep el vistiplau del *Conseil québécois de la coopération et de la mutualité* (Consell de la Cooperació i la Mutualitat de Quebec, CQCM), l'ens que agrupa les escoles cooperatives.

Un altre dels projectes més reeixits són les *Coopératives Jeunesse de Services* (Cooperatives Juvenils de Serveis, CJS), que tenen per objectiu formar una petita cooperativa de serveis que permeti als seus socis estudiants obtenir una ocupació remunerada durant els mesos de juliol i agost. Cada CJS agrupa entre dotze i quinze alumnes d'edats compreses entre catorze i disset anys i ofereix serveis tan diferents com neteja, pintura, jardineria o vigilància. «Els

joves es reparteixen les responsabilitats inherents a les activitats que decideixen fer, i es beneficien d'una formació pràctica en gestió col·lectiva», expliquen els seus impulsors.

A més d'oferir llocs de feina, les CJS permeten que els joves aprenguin càlcul i comptabilitat i treballin aspectes relatius al funcionament democràtic d'una cooperativa. Pels portaveus del CQCM, la finalitat última del programa és formar els futurs líders comunitaris, a més d'afavorir la integració dels participants en el seu entorn social. «Socialitzar és aprendre a col·locar constantment l'alumne en situacions en les quals ha de compartir i cooperar».

Ensemble vers la réussite (Junts cap a l'Èxit) és un altre projecte reeixit en el qual moltes escoles cooperatives del Quebec confien. Es va crear per dotar d'eines pedagògiques als centres des d'una visió socioconstructivista; és a dir, amb la voluntat que alumnat i professorat, fomentin el diàleg, l'argumentació, la interacció, la resolució dels conflictes i l'adquisició de competències d'alt nivell. «Consisteix a fer que experimentin els valors cooperatius (democràcia, ajuda mútua, solidaritat, equitat i igualtat) a través de deu activitats».

Per garantir la viabilitat de Junts cap a l'Èxit, el govern del Quebec ha delegat al CCQ la funció de contractar els formadors-assessors que acompanyen les iniciatives dels joves, organitzar la tradicional Setmana del relleu cooperatiu, així com elaborar un kit didàctic perquè els docents dinamitzin les diferents activitats.

Fruit d'aquests programes, el nombre de cooperatives d'alumnes no ha deixat d'augmentar. Agrupades en una federació de cooperatives escolars del Quebec i gràcies a l'aliança amb la *Centrale des syndicats du Québec* (Central de Sindicats del Quebec, CSQ) n'hi ha en un centenar llarg d'institucions: el 80% en centres públics, i la resta en escoles secundàries o a la Universitat de Sherbrooke, on s'imparteix el Postgrau en Aprenentatge Cooperatiu. També, de la mà del CSQ, s'ha constituït una central majorista que distribueix llibres i papereria, cosa que ha contribuït a dotar de contingut l'educació cooperativa a tota la regió.—*

La recepta de l'escola cooperativa
100% economia social i solidària

Les escoles cooperatives ens arromanguem davant els fogons i, amb ingredients de qualitat, elaborem una altra economia possible.

Ens agrada cuinar a foc lent, però a bon ritme. Compromeses amb el territori i les relacions de proximitat, treballem des de la col·laboració, la cooperació i la confiança.

— INGREDIENTS —

- Transformació
- Creativitat
- Dinamisme
- Retorn social
- Flexibilitat
- Democràcia
- Equitat

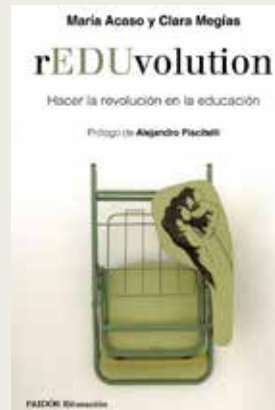
- Compromís
- Sostenibilitat
- Economia social
- Proximitat
- Participació
- Diversitat
- Cooperativisme

Descobreix la història completa a:
<https://escolescooperatives.cat/recepta>

AL VOLTANT DE L'EDUCACIÓ

Text: David Álvarez

LECTURES

REDUOLUTION. HACER LA REVOLUCIÓN EN LA EDUCACIÓN

María Acaso i Clara Megías
Paidós, 2013

Aquesta nova edició a tot color de *rEDUvolution* proposa al professorat fer la revolució a les aules i començar a practicar una educació transgressora. L'alumnat ha portat els canvis socials del segle XXI a l'aula, però les institucions educatives i el professorat mantenen models propers als de la producció industrial del segle XIX. La revolució educativa que se'ns suggereix està centrada en cinc eixos. El primer és acceptar que allò que el professorat ensenya no és el que aprèn l'alumnat; el segon comporta canviar les dinàmiques de poder cap a un model més horitzontal i democràtic, a través de comunitats d'aprenentatge; el tercer és repensar i habitar les aules conscients que l'aprenentatge també passa pel cos, i no només per la ment; el quart suposa incorporar el plaer a l'ensenyament a través de la sorpresa o les arts com a metodologia per a l'aprenentatge i el cinquè és deixar d'avaluar per començar a aprendre. Tot un repte! Per fer-ho més fàcil, s'inclouen propostes pràctiques i il·lustracions que ens han d'ajudar a pensar el canvi.

LIDERAZGO VICA: CÓMO LIDERAR EN UN CONTEXTO DE VOLATILIDAD, INCERTIDUMBRE, COMPLEJIDAD Y AMBIGÜEDAD

José María Bautista
SM, 2021

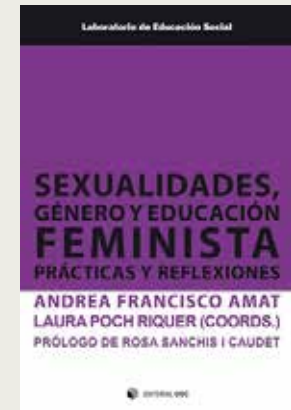
A les escoles i, en general, a les organitzacions: com hem de liderar en un context de volatilitat, incertesa, complexitat i ambigüitat (VICA) com el que vivim? Si bé és cert que les cooperatives comptem amb cert avantatge en els entorns VICA —algunes de les habilitats necessàries, com poden ser els lideratges distribuïts i la cocreació, ja formen part de la nostra cultura organitzacional—, no podem adormir-nos. Hem de prendre consciència i preparar-nos per afrontar els reptes que aquest entorn tan complicat ens llança. Les habilitats tradicionals d'influència i les estructures verticals no serveixen per donar resposta a l'entorn d'avui i cal que els líders facin un gir cap a la creativitat, la convergència, la cocreació i la comprensió. Els centres educatius, a més d'aplicar aquest canvi a la seva estructura, han de preparar els joves per tal que puguin enfrontar-se a aquests entorns amb èxit, aprendre a acceptar el canvi com una constant i una oportunitat, i desenvolupar al màxim les habilitats emocionals.

MUJERES IMPRESCINDIBLES: EDUCADORAS EN LA VANGUARDIA DEL SIGLO XX

Diverses autores. **Antón Costa i Manuela Rodríguez, coords.**
Kalandraka, 2022

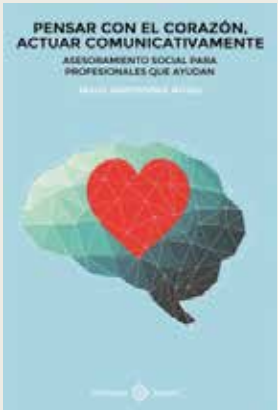
Rosa Sensat, María Barbeito, María de Maeztu, María Luisa Navarro, María Sánchez Arbós, Justa Freire, Elbira Zipitria, Marta Mata i Carme Miquel. Aquestes són les nou mestres protagonistes d'aquesta monografia i és important dir-ne els noms, conèixer-ne la peripècia, descobrir-ne el llegat. I és que, malgrat que el paper de les dones en l'educació ha estat sempre fonamental, de segur que no s'ha fet prou visible ni reconegut. Educadores de la República que sovint van ser apartades dels seus llocs de feina pel franquisme, però que van lluitar per una educació més justa, igualitària i aconfessional, tant pels nens com per les nenes. Són nou educadores mogudes per la passió, que van posar tots els esforços en la millora de l'educació des d'àmbits diversos, al llarg del segle XX. Descobrir-ne la mirada pedagògica i la metodologia educativa esperona a buscar els seus textos i capbussar-s'hi per trobar en el seu pensament, encara tan lluminós, unes voluntats al servei d'una societat més justa, lliure i solidària.

SEXUALIDADES, GÉNERO Y EDUCACIÓN FEMINISTA. PRÁCTICAS Y REFLEXIONES

Andrea Francisco i Laura Poch
UOC, 2022

L'educació sexual hauria d'anar sobre el plaer i el poder o sobre la prevenció de l'embaràs i les infeccions de transmissió sexual? Els discursos entorn de les sexualitats són un dispositiu clau a l'hora d'organitzar la vida, tant des del punt de vista polític com econòmic i social. Per això, l'educació sexual és una tal·la privilegiada per a la transformació, ja que ens permet repensar de manera crítica el model heteropatriarcal, reflexionar sobre les nostres relacions o construir maneres noves d'habitar els nostres cossos i també el món. Aquest volum recull experiències socioeducatives de sis entitats que treballen l'educació sexual: Candela, Coeducació, Enruta't, Fil a l'agulla, Nus Cooperativa i SIDA STUDI. Totes comparteixen un posicionament comú: es basen en perspectives feministes, entenen l'educació sexual en un sentit ampli i estan compromeses amb la transformació social.

**PENSAR CON EL CORAZÓN,
ACTUAR COMUNICATIVAMENTE:
ASESORAMIENTO SOCIAL PARA
PROFESIONALES QUE AYUDAN**

Jesús Hernández Aristu
Eunate, 2019

Aquest llibre ofereix tècniques en l'assessorament social, la supervisió i l'orientació als professionals dels serveis socials, de la salut o el professorat que es dediquen a ajudar, cuidar i guiar. Es tracta de no imposar una visió concreta de la realitat i transmetre coneixements arrelats en la pràctica, sinó de facilitar una transformació personal que sorgeixi de l'usuari del servei, a través del guiatge, el diàleg i l'entrenament. Les eines bàsiques d'aquestes professions són la comunicació i la paraula. L'obra les concreta en eines pràctiques d'intervenció social, amb nombrosos exemples il·lustrats. Es tracta d'un pensament de clara inspiració socràtica i humanista, que posa el focus en l'autoconeixement i l'autoresponsabilitat i que cal llegir, sense perdre de vista que ens trobem en un moment de crisi ecosocial en què els individus no poden donar resposta en solitari a tots els reptes que es plantegen.

**EDUCAR PARA LA
SOSTENIBILIDAD DE LA VIDA:
UNA MIRADA ECOFEMINISTA A
LA EDUCACIÓN**

Yayo Herrero
Octaedro, 2022

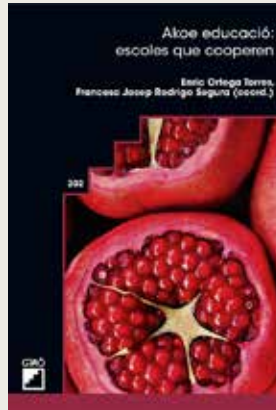
Aquest llibre és una guia que pretén donar eines a la comunitat educativa, tant de l'educació formal com informal, incloent-hi també els moviments socials, per afrontar les crisis actuals des d'una mirada ecofeminista i ecosocial. Perquè si volem garantir la sostenibilitat de la vida, no podem separar els problemes ecològics dels socials. Per començar, ens caldrà comprendre el món en què vivim, fer una feina d'alfabetització ecosocial i feminista, entendre l'ecodependència de totes les formes de vida, inclosa la humana, per passar després a posar la vida al centre i desenvolupar una ètica de la cura. Quins sabers i capacitats seran necessaris per desenvolupar un món més inclusiu i més just? L'autora ens dona una sèrie de claus per educar en la sostenibilitat de la vida, com fer-ho des de l'esperança activa, la responsabilitat i l'acció, per imaginar futurs diferents i millors que el que ens veurem abocats si no canviem. S'inclou un catàleg de projectes i comunitats que ja estan en camí i dels quals podem aprendre, generant xarxes des de la força de la col·lectivitat.

**EDUCAR PER AL COL·LAPSE:
REFLEXIONS DES DE L'AULA**

Jordi Marín i Monfort
Onada, 2022

El nostre món està patint una sèrie de crisis simultànies: climàtica, energètica, digital, de biodiversitat... que provoquen una crisi social i conduiran a un col·lapse de la civilització occidental. Malgrat això, els ODS de les Nacions Unides s'alineen amb el capitalisme i s'entesten a defensar un creixement sostenible que, se suposa, és el que hem d'ensenyar a les aules. Això no és així, no tot anirà bé. Al primer món s'acaba un estil de vida i n'ha de començar un de nou. Per això, més val que preparem els alumnes per viure-hi de la millor manera possible o se sentiran profundament decebuts amb el seu professorat. Quins coneixements i quines habilitats necessitaran per a adaptar-se a aquest futur? Probablement, hem d'educar-los per al decreixement, dotar-los d'eines que els permetin pensar altres futurs possibles i crear una mirada crítica que pugui donar resposta a aquesta poli-crisi de la qual no són responsables i que els deixarem com a llegat.

**AKOE EDUCACIÓ: ESCOLES QUE
COOPEREN**

Diverses autores. **Enric Ortega i Francesc Rodrigo**, coords.
Graó, 2022

Akoe Educació, Coop. V. és una cooperativa de segon grau que agrupa cooperatives d'ensenyament valencianes que comparteixen una perspectiva pedagògica centrada en la innovació basada en l'evidència científica. La investigació en l'àmbit de l'educació és una pràctica paral·lela a l'acció educativa, que apunta a ser més inclusiva, crítica, democràtica i alliberadora. El llibre destaca el paper de les escoles cooperatives en la renovació pedagògica al nostre país i, alhora, presenta un seguit d'experiències de col·laboració i creació de xarxes, fent valdre la intercooperació entre els centres del grup, així com el repte de treballar la corresponsabilitat i el lideratge distribuït a les escoles. D'altra banda, el model cooperatiu impregna també la docència, en posar al centre l'aprenentatge col·laboratiu i el treball en equip, que no es proposa només com a model, sinó que es filtra als alumnes directament des del quefer diari dels professionals de l'escola. Una reflexió sobre el sentit i la funció de la innovació des dels valors cooperatius per fer front als reptes a què avui s'enfronta l'educació.

**L'ESCOLA EXPANDIDA.
REPENSEM ELS ESPAIS
D'APRENENTATGE**

Diverses autores. **Adrià Vilajoana i Simona Cerri**, coords.
Pol·len i Arqbag, 2021

Aquest és el primer llibre de la sèrie *Sostres*, que impulsen conjuntament Pol·len Edicions i Arqbag, dues cooperatives que aposten per divulgar una arquitectura que també sigui social i solidària. En aquest volum, la proposta és repensar des de l'arquitectura i la participació, els diversos espais de l'escola i també sortir al barri, tenint present el territori en què l'escola està inserida, sense donar res per sabut. És evident que el disseny dels espais influeix en els usos que després se'n faran, però també podem canviar l'espai modificant-ne l'ús que en fem. Un exemple paradigmàtic són els camps de futbol que comporten que un grup minoritari d'infants ocupi gran part del pati a l'hora de l'esbarjo. Canviar-ne el disseny farà que aquest ús desigual disminueixi i augmentarà la interacció entre nens i nenes. Altres temes són la pacificació dels entorns escolars, l'ampliació de l'escola amb l'ús d'equipaments públics o també la renaturalització dels patis, una necessitat urgent davant l'emergència climàtica.

**EDUCAR PER SER: VIVÈNCIES
D'UNA ESCOLA ACTIVA**

Rebeca Wild
Herder, 2015

La proposta de l'escola activa és crear un ambient que permeti mantenir la curiositat natural de l'infant i que l'ajudi a créixer segur de si mateix i de l'entorn. Sempre ha de comptar amb la participació i guia dels docents, les famílies i la comunitat, però deixant que aprengui i es desenvolupi a través del joc lliure i espontani, tant en ambients condicionats com en la natura. En aquesta escola, és fonamental la implicació dels adults, que han d'aprendre i respectar les estructures mentals i emocionals de cada estadi del desenvolupament infantil, per tal de facilitar que els infants aprenguin a respectar els seus propis ritmes. Més enllà d'un pla d'estudis fix i obligatori, es proposa posar l'atenció en els processos naturals d'aprenentatge que té l'infant. L'escola activa que planteja Wild és la conceptualització d'un projecte d'innovació educativa amb formes pedagògiques alternatives desenvolupades al centre educatiu experimental Pestalozzi, actiu a l'Equador des de finals dels anys setanta fins al seu tancament el 2005, i que ha inspirat nombroses escoles actives arreu del món.

Nexe és la revista semestral del cooperativisme català, coeditada per la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya i la Fundació Roca i Galès amb la voluntat de contribuir a la reflexió i al debat sobre el cooperativisme i l'economia social i solidària (ESS).

Consell editorial
Àlex Romaguera (coordinador), Joan Bernà, Josep Comajuan, Jordi Estivill, Jordi Garcia, Agnès Giner, Irene Moulas, Marc Roma, Berta Alarcó i Jordi Via i Llop

Disseny i maquetació
Opisso Studio, SCCL

Revisió lingüística
Olistis, SCCL

Impressió i enquadernació
Gramagraf, SCCL

Edita
Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (FCTC) i Fundació Roca i Galès

Redacció i publicitat
c/ Premià, 15, 1a planta, 08014 Barcelona

93 318 81 62
redaccio@nexe.coop
nexe.coop

Assessorament i suport en la coordinació
Blaus Cooperativa (David Álvarez i Elena Rovira)

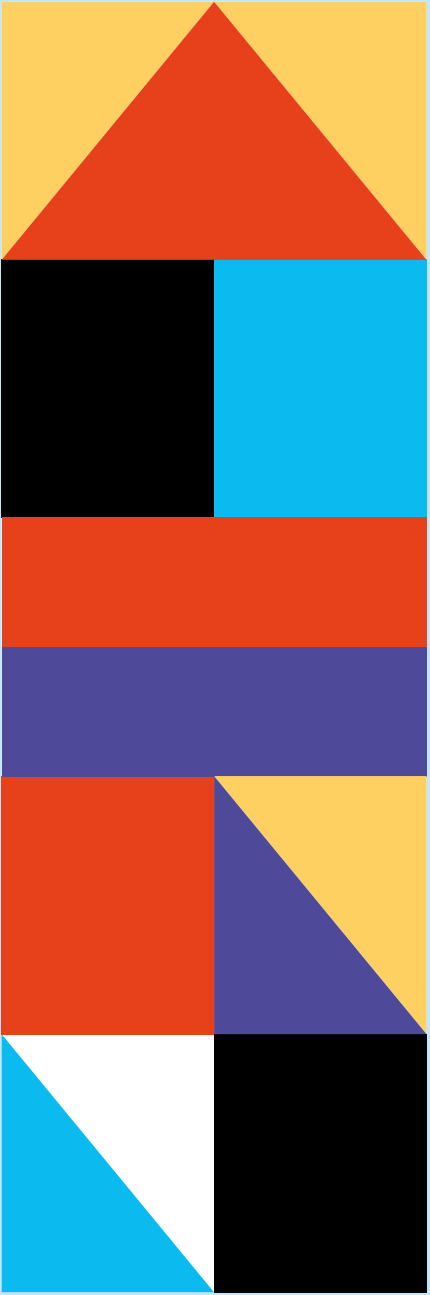
Han col·laborat en aquest número
Sol Abejón, David Álvarez, Anaïs Barnolas, Joan Bernà, Raimon Carreras, Lola Catalan, David Cos, Irene Cumplido, Dídac Delcan Albors, Jordi Estivill, Maria Freixas, Júlia Gamissans, Begoña González, Pau Lobato, Irene Moulas, Laura Pérez, Roger Olivella, Elena Rovira, Laura Saula Maria Seoane i David Vila

Número 51, Tardor-Hivern 2023

Impulsat per

Promogut i finançat per

La portada utilitza el joc de construcció com a concepte que inclou tots els elements que trobem tant a l'escola tradicional com en els nous models educatius: l'encaix entre passat i futur, la relació individu i col·lectiu, la flexibilitat i adaptabilitat, etc.

En aquest sentit, Kaplan, Lego, Tegu i altres jocs de fusta, plàstic o amb components electrònics són el que ens ha portat a crear una portada que simbolitza l'encaix des de la diversitat.

Al costat

d'iniciatives

que incloguin

l'aprenentatge

del cooperativisme

en les diverses

fases

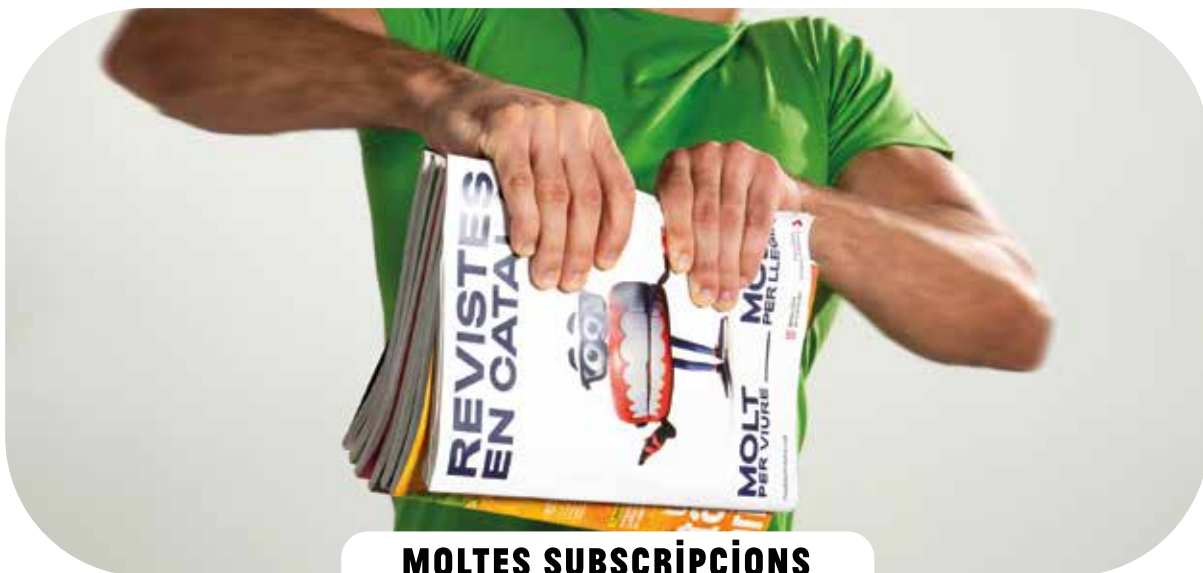
educatives.

**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62

cooperativest treball.coop

POQUES SUBSCRIPCIONS

MOLTES SUBSCRIPCIONS

SOM MÉS FORTES QUE LA CENSURA

Defensem el català de les urpes de l'extrema dreta.
Fes un 2x1 en revistes en català. Una subscripció per a tu
i una per a una entitat dels Països Catalans.

noalacensura.cat